

KINNITATUD
Keskkonnaameti
peadirektori 27. juuli 2020
käskkirjaga nr 1-2/20/12

Kõnnumaa maastikukaitseala, Aela
maastikukaitseala, Kuimetsa maastikukaitseala,
Kõnnumaa ja Vahastu mõisa hoiuala, üksikobjekti
Imsi järve ning Kädva, Kiigemäe ja Saunametsa
metsise püsielupaiga (Kõnnumaa loodusala)
kaitsekorralduskava

2020–2029

Keskkonnaamet 2020

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

SISUKORD	2
1. Sissejuhatus	6
1.1. Ala iseloomustus	6
1.1.1. Kaitstavate alade kirjeldus	6
1.1.2. Rahvusvaheline staatus	11
1.2. Maakasutus	11
1.3. Huvigrupid	12
1.4. Kaitsekord	14
1.4.1. Üldised kitsendused kaitstavatel loodusobjektidel	14
1.4.2. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitsekord	14
1.4.3. Aela maastikukaitseala kaitsekord	19
1.4.4. Kuimetsa maastikukaitseala kaitsekord	23
1.4.5. Hoiualade kaitsekord	25
1.4.6. Metsise püsielupaikade kaitsekord	26
1.4.7. Imsi järve kaitsekord.....	27
1.5. Uuritus	28
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	28
1.5.2. Riiklik seire.....	30
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus.....	31
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	32
2.1. ELUSTIK	32
2.1.1. Laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>)	33
2.1.2. Rüüt (<i>Pluvialis apricaria</i>).....	33
2.1.3. Mudatilder (<i>Tringa glareola</i>).....	34
2.1.4. Kiivitaja (<i>Vanellus vanellus</i>).....	34
2.1.5. Teder (<i>Tetrao tetrix</i>)	35
2.1.6. Kaljukotkas (<i>Aquila chrysaetos</i>).....	35
2.1.7. Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	36
2.1.8. Valgeselg-kirjurähn (<i>Dendrocopos leucotos</i>).....	39
2.1.9. Nõmmelõoke (<i>Lullula arborea</i>).....	39
2.1.10. Väänkael (<i>Jynx torquilla</i>)	40
2.1.11. Musträhn (<i>Dryocopus martius</i>).....	40
2.1.12. Laanepüü (<i>Tetrastes bonasia</i>).....	40
2.1.13. Käsitiivalised.....	41
2.1.14. Palukuklane (<i>Formica polyctena</i>).....	42
2.1.15. Suur-kuldtiib (<i>Lycaena dispar</i>).....	42
2.1.16. Lääkiv kurdsirbik (<i>Hamatocaulis vernicosus</i> sün <i>Drepanocladus vernicosus</i>)	43
2.1.17. Kaunis kuldking (<i>Cypripedium calceolus</i>)	44
2.1.18. Turvastarn (<i>Carex heleonastes</i>)	44
2.1.19. Ainulehine soovalk (<i>Malaxis monophyllos</i>)	45

2.1.20. Kuninga kuuskjalg (<i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>).....	45
2.1.21. Põdrajuure-soomukas (<i>Orobancha bartlingii</i>).....	46
2.1.22. Sookäpp (<i>Hammarbya paludosa</i>).....	46
2.2. Kooslused.....	46
2.2.1. Koopad (8310).....	52
2.2.2. Nõrglubja-allikad (7220*).....	53
2.2.3. Looduslikult rohketoitelised järved (3150).....	53
2.2.4. Looduslikult huumustoitelised järved ja järvikud (3160).....	54
2.2.6. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) (* – olulised käpaliste kasvukohad).....	56
2.2.7. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*).....	57
2.2.8. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).....	58
2.2.9. Puiskarjamaad (9070).....	58
2.2.10. Puisniidud (6530*).....	59
2.2.11. Looduslikus seisundis rabad (7110*).....	59
2.2.12. Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120).....	61
2.2.13. Siirde- ja õõtsiksood (7140).....	61
2.2.14. Liigirikkad madalsood (7230).....	62
2.2.15. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430).....	63
2.2.16. Vanad loodusmetsad (9010*).....	63
2.2.17. Vanad laialehised metsad (9020*).....	64
2.2.18. Rohunditerikkad kuusikud (9050).....	65
2.2.19. Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060).....	66
2.2.20. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).....	66
2.2.21. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).....	67
2.3. Pinnavormid, maastikuilme ja pärandkultuurmaastik: Paluküla ja Keava mäed (Paluküla-Sillaotsa ja Keava-Esku servamoodustised).....	68
Paluküla mäed, Hiemägi.....	68
Keava mäed.....	68
2.4. Külamaastik.....	69
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS.....	71
3.1. Olemasolevad õppe- ja matkarajad.....	72
3.2. Olemasolevad infotahvlid.....	72
3.3. Olemasolevad puhke- ja lõkkekohad.....	72
3.4. Olemasolev infovoldik ja trükis.....	73
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE.....	74
4.1. INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD.....	74
4.1.1. Riiklik seire.....	74
4.1.2. Nõrglubja-allikate elupaigatüübi leviku täpsustamine.....	75
4.1.3. Veerežiimi taastamise vajaduse uuring.....	75
4.1.4. Ekspertarvamus Keava raba laudtee mõjust soolinnustikule.....	75
4.1.5. Kaitse-eesmärkide seire.....	76
4.1.6. Ekspertiisi ehitustegevuse suunamiseks Palukülas.....	76

4.1.7. Aela ja Kuimetsa maastikukaitseala ning Kiigemäe metsise püsielupaiga elupaikade inventuur	76
4.1.8. Metsalinnustiku inventuur	76
4.2. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE	77
4.2.1. Poollooduslike koosluste taastamine	77
4.2.2. Poollooduslike koosluste hooldamine.....	77
4.2.3. Keava raba veerežiimi taastamistööd.....	77
4.2.4. Turvastarna elupaiga hooldustöö	81
4.2.5. Probleemliigi tõrje	81
4.2.6. Metsise elupaikade taastamistööd.....	81
4.3. Taristu, tehnika ja loomad	82
4.3.1. Kaitstavate loodusobjektide tähistamine.....	82
4.3.2. Tähiste likvideerimine	83
4.3.3. Infotahvli rajamine Palukülas	83
4.3.4. Amortiseerunud puhkekoha likvideerimine.....	83
4.3.5. Hiiemäe sihtkaitsevööndi ja Paluküla piiranguvööndi radade hooldus	83
4.3.6. Loosalu-Paluküla matkaraja hooldus	85
4.3.7. Keava mägede liikumisradade hooldus	85
4.3.8. Kuimetsa karstiala õpperaja hooldus	85
4.3.9. Imsi järve ujumis- ja puhkekoha hooldus	86
4.4. Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus.....	86
4.4.1. Kõnnumaa loodusala voldiku koostamine	86
4.5. Kavad, eeskirjad.....	86
4.5.1. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse vahet hinnang	86
4.5.2. Uue kaitsekorralduskava koostamine	86
4.5.3. Kaitse-eeskirjade muutmine.....	87
4.6. EELARVE	87
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	92
KASUTATUD KIRJANDUS.....	97
LISAD.....	103
LISA 1. KÕNNUMAA MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI	103
LISA 2. AELA MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI.....	111
LISA 3. KUIMETSA MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI	116
LISA 4. MÄÄRUS „HOIUALADE KAITSE ALLA VÕTMINE RAPLA MAAKONNAS”	119
LISA 5. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST (§ 32 HOIUALA).....	121
LISA 6. MÄÄRUS „METSISE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE“	122
LISA 7. KAITSTAVATE LOODUSE ÜSIKOBJEKTIDE KAITSE-EESKIRI.....	125
LISA 8. KAITSEKORRALDUSKAVA KOOSTAMISE KÄIGUS TEHTUD KAITSEKORRA JA PIIRIDE MUUTMISE ETTEPANEKUTE KOOND	128
LISA 9. KAITSTAVAD LINNULIIGID	129
LISA 10. KAITSTAVAD TAIMELIIGID	133
LISA 11. AVALIKUSTAMISE MATERJALID	137

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava hoiualade ja kaitsealade alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Kõnnumaa loodusala kaitsekorralduskava (edaspidi ka *KKK*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga või muu väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi kolm kaasamiskoosolekut: 1. oktoobril 2012. a ja 8. augustil 2013. a Raplas ning Skype vahendusel 20. mail 2020. a. Koosolekute protokollid on toodud lisas 11.

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti kaitse planeerimise spetsialist Sander Laherand (tel: 5692 7990, e-post: sander.laherand@keskkonnaamet.ee). Kava koostasid Toivo Sepp (tel: 5393 9616, e-post: toivo.sepp@mail.ee) ja Toomas Kukk Pärandkoosluste Kaitse Ühingust. Kava koostamist toetasid Marek Sammul, kohalikud elanikud ja kaasamiskoosolekul osalenud inimesed. Keskkonnaamet on hilisemalt kava uuendanud.

Kaitsekorralduskava on valminud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” ja sellest tuleneva „Elukeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” meetme „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks” programmi alusel Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest.

1. SISSEJUHATUS

Kaitsekorraldusperioodi visioon

Kõnnumaa loodusala täidab olulist rolli rahvusvahelise looduskaitse edendamisel, mille sihiks on elustiku mitmekesisuse püsimine läbi elupaikade kaitse. Kõnnumaa loodusala on ökoloogiline koridor Kõrvemaa ja Soomaa elustiku ühendamisel ja populatsioonide tugevdamisel. Sooderikkad mosaiiksed maastikud, mis vahelduvad metsalaamade ja avatud aladega, on väärtustatud ja hoitud. Piirkonda iseloomustab suur soostumus ja metsastatus, välditakse loodusliku elukeskkonna ümberkujundamist. Kaitsekorralduslikult suunatakse ressursse elupaikade taastamise, millega tagatakse muuhulgas mitmete linnudirektiivi liikide, eeskätt metsise tõhusam kaitse. Suunatakse tegevusi märgalade süsinikuvarude hoiuks ja kasvuks. Soodustatakse tasakaalustatud keskkonnaakasutuse suundi. Loodusala väärtusi tutvustatakse säästval ja kohalikke kogukondi arvestaval viisil. Kodanikud pöörduvad kaitseala valitseja poole detailsetes küsimustes, nagu kavandatava tegevuse lubatavus, väärtuste paiknemised jms.

1.1. Ala iseloomustus

1.1.1. Kaitstavate alade kirjeldus

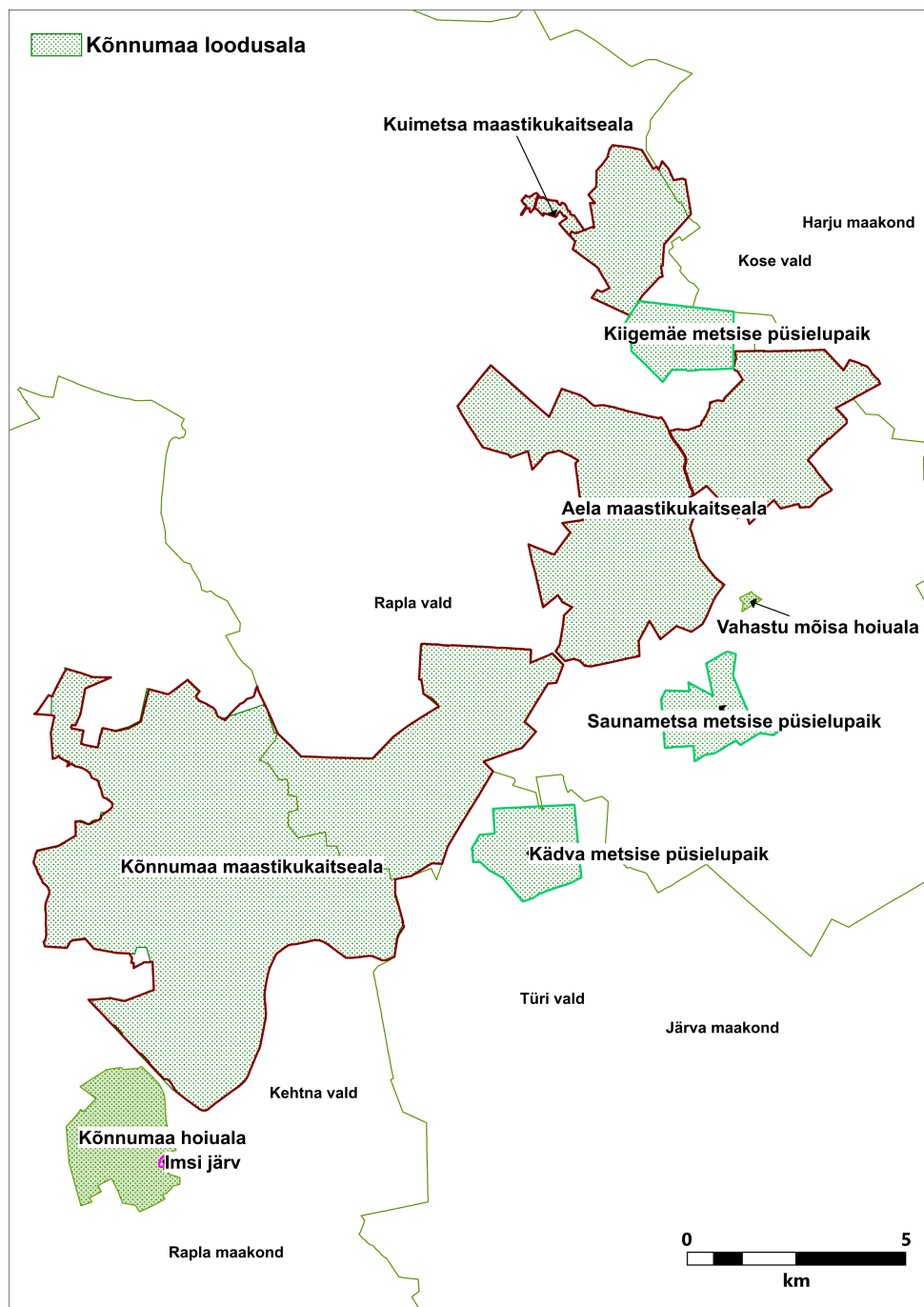
Kõnnumaa loodusala (edaspidi ka *loodusala*) asub peamiselt Rapla maakonnas, väiksemas osas ka Harju ja Järva maakonnas (joonis 1). Loodusala pindala on 11 397 ha. Loodusala koosneb kolmest maastikukaitsealast (edaspidi ka *MKA*), kahest hoiualast (edaspidi ka *HA*), kolmest metsise püsielupaigast (edaspidi ka *PEP*) ja ühest üksikobjektist.

Kõnnumaa maastikukaitseala pindala on 6055 ha. Kaitseala asub Rapla maakonnas Kehtna vallas Lalli, Lau, Linnaaluste, Ohekatku, Palasi ja Palukülas ning Rapla vallas Vana-Kaiu külas. Kaitseala põhieesmärk on kaitsta rabasid ning nendega piirnevaid looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, pinnavorme ja maastikuilmet, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objekti.

Kõnnumaa maastikukaitseala koosseisu kuuluvatest loodusobjektidest võeti esimesena kaitse alla Rapla rajooni TSN TK otsusega 2. juunil 1961. a Keava mäed Keava-Esku servamoodustiste nime all (Eesti Looduse Infosüsteem, edaspidi *EELIS*¹). Paluküla Hiiemäe kaitseala moodustati Rapla rajooni TSN TK otsusega 18. augustist 1964. 1973. aastal kinnitati Paluküla-Sillaotsa servamoodustised kohaliku tähtsusega looduskaitseobjektiks. Rapla Maavalitsuse 20. oktoobri 1992. a määrusega nr. 97 „Objektide kaitse alla võtmine, nimetuse muutmine, pindalade ning uute pindalade kinnitamine” nimetati Paluküla servamoodustiste kaitseala Paluküla-Sillaotsa servamoodustiste kaitsealaks, kusjuures kaitsealaga liideti Keava-Esku servamoodustised. 1981. aastal moodustati Keava, Loosalu ja Palasi sookaitsealad. Terviklik Kõnnumaa maastikukaitseala moodustati 2000. aasta kaitse-eeskirjaga. Kaitseala eesmärk oli Keava, Loosalu

¹ Ürglooduse objekt: Keava-Esku servamoodustis.

ja Palasi rabade, Keava-Esku ja Paluküla-Sillaotsa mandrijää servamoodustiste ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Viimase, 2019. aastal kinnitatud kaitse-eeskirjaga muudeti kaitseala tsoneeringut (sh liideti juurde Kõrgemäe hoiuala) ning täpsustati kaitse-eesmärke.

Joonis 1. Kõnnumaa loodusala ja sellega kattuvad kaitstavad loodusobjektid [(Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister): Keskkonnaagentuur 14.04.2020]

Kõnnumaa maastikukaitseala eesmärk on kaitsta:

1) rabasid ning nendega piirnevaid looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, pinnavorme ja maastikuilmet, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objekti;

2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on huumustoitelised järved ja järvikud (3160)², kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), nokkheinakooslused (7150), siirde- ja õötsiksood (7140), liigirikkad madalood (7230), vanad loodusemetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*);

3) liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ nimetab II lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), kaunis kuldking (*Cypridium calceolus*) ja läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*);

4) liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas, ning I lisas nimetamata rändlinnuliike ja nende elupaiku. Need liigid on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), laululuik (*Cygnus cygnus*), metsis (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), teder (*Tetrao tetrix*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*);

5) kaitsealuseid linnu-, putuka- ja imetajaliike ning nende elupaiku. Need liigid on musträhn (*Dryocopus martius*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), väänkael (*Jynx torquilla*), palukuklane (*Formica polyctena*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*) ja tõmmulendlane (*Myotis brandtii*);

6) kaitsealuseid taimeliike ja nende kasvukohti. Need liigid on ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), põdrajuure-soomukas (*Orobancha bartlingii*), sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ja turvastarn (*Carex heleonastes*).

Kaitsealale jääv Paluküla Hiiemägi on Lääne-Eesti kõrgeim koht ja nii kaitseala kui ka kogu Rapla maakonna väljapaistvaim looduslik pinnavorm. Mäe absoluutne kõrgus on 106,4 m, suhteline kõrgus 24–29 meetrit. Paluküla Hiiemägi on ajalooline looduslik pühapaik. Kaitsealale jäävad ka muistse Keava linnuse Linnamägi ning Võnnumägi, samuti Linnaaluste muinasasula alad, mis on muinsuskaitse all³.

² Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid.

³ Muistised Linnaaluste I, II ja III asulakohad (Tartu Ülikooli Muististe ja Pärimuspaikade andmebaasis objektid ID 11408–11410). Oletatav peidupaik Keava rabas (ID 14700).

Maastikuliselt paikneb Kõnnumaa maastikukaitseala Põhja-Eesti lavamaa, Kõrvemaa ja Pärnu madaliku maastikurajoonide piiril. Kõrvemaa haarab ka oosistikke Järvakandi–Lelle–Paluküla joonel ning Paluküla mõhnastikku Paluküla Hiiemäega. (Arold, 2005, Kiili 2013^b)

Kõnnumaaks nimetatakse Paidla (1991) järgi Kõrvemaa ja Pärnu madaliku 25 km pikkust ja 15 km laiust piiriala, mille pikitelg on Kädva-Lelle-Haakla-Järvakandi joon. Mandrijää taandumisel Pandivere staadiumis umbes 12 000 aastat tagasi peatus jääserv antud aladel pikka aega ja tekkis hulk mandrijää-tekkelisi kühme, künkaid ja seljandikke, mille suhteline kõrgus on kuni 30 m (Paidla 1979). Suurema kõrgusega mandrijää servakujutised paiknevad Palukülas, kus esineb vahelduva reljeefiga loode-kagusuunaliste seljakute ja kuplite rühm, mis kannab Paluküla mägede nime. Ajal, mil liustiku serv peatus pikemalt Paluküla-Kädva-Nõmmküla joonel, laius alal suur jääpaisjärv, mille põhjustasid omamoodi paisuna Palukülast põhja poole jäävad oosid, nende kogumikud ja mõhnastikud (Rähni 1976). Küngaste ja seljandike vahele jäävad alad on praeguseks valdavalt soostunud. Loosalu, Keava ja Palasi rabad on kujunenud järvede soostumisel (Kiili 2013^c).

2. Aela maastikukaitseala pindala on 3662 ha ja see on moodustatud 1981. aastal asutatud Aela-Viirika sookaitseala baasil, millele lisati põhjapoolne osa (Mustsoo sihtkaitsevöönd). 2007. aastal kinnitati alale eraldi kaitse-eeskiri. Kaitseala jääb Rapla vallas Kuimetsa, Vaopere, Vana-Kaiu, Toomja, Tolla, Põlliku ja Suurekivi küla maadele ning Kose vallas Nutu, Aela ja Kadja küla piiresse.

Aela maastikukaitseala kaitse-eesmärk on ulatusliku sooala, seda ümbritsevate koosluste, maastiku ja kaitsealuste liikide kaitsmine. Eraldi on eesmärgina välja toodud linnudirektiivi I lisa olevate liikide kaljukotka ja metsise kaitse. Kaitse-eesmärgiks on mitmed loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübid. Need on: rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140); siirdesoo- ja rabametsad (91D0*); liigirikkad madalsood (7230); vanad looduspõhised metsad (9010*); rohunditerikkad kuusikud (9050); soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*); huumustoitelised järved ja järvikud (3160); rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120).

Kaitsealal on valdavad sood (Aela raba, Viirika raba, Kaasika raba, Mustsoo) ja neid ümbritsevad metsad. Soo ääres ning soosaartel leidub erinevaid metsakooslusi. Viirika soo lääneservast saab alguse Keila jõgi (EELIS), teiseks lähte haruks on väljavool Loosalu rabast (Kiili 2013^a, 2013^c). Maastikku mitmekesistavad Aela ja Kadja järved. Aela järvest saab alguse Kärü jõgi (Pärnu jõe lisajõgi) ja Kadja järvest Atla jõgi, mis on Keila jõe harujõgi (Kiili 2013^a). Alalt on teada I kaitsekategooria kaitsealuse linnuliigi kaljukotka elupaik.

3. Kuimetsa maastikukaitseala pindala on 46 ha. Kaitseala asub Rapla vallas Kuimetsa ja Vaopere külades. Kuimetsa urked⁴ võeti 1959. aastal kaitse alla maastiku üksikelemendina. Kaitstavat ala on laiendatud 1992. aastal ning 2007. aastal, kui ala nimetati maastikukaitsealaks ja kehtestati sellele kaitse-eeskiri. Kuimetsa maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta unikaalsete karstivormide poolest rikast maastikku ja koopaid ning loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpe. Need elupaigatüübid on koopad (8310), rohunditerikkad kuusikud (9050), aas-rebasesaba ja ürt-

⁴ Kutsutud ka Iida või Iie urgeteks (Metssalu 2011).

punanupuga niidud (6510) ning puiskarjamaad (9070). Iidaurked on kaitse all arheoloogiamälestisena Pelgupaik „Idaurked“ nr 11922.

4. Kõnnumaa hoiuala pindala on 599 ha ning see moodustati 2006. aastal. Hoiuala asub Kehtna vallas Põllu ja Hiie külas. Hoiuala põhiosa moodustab Imsi raba. Hoiuala kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160), rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade (7120), siirde- ja õõtsiksoode (7140), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) kaitse. Vahetult hoiuala kõrvalt, Imsi raba edelaosast, on peamiselt nõukogude ajal kaevandatud turvast. Imsi rabast lääne pool asuvast siirdesoo- saab alguse Vastja oja, mis suubub Velise jõkke.

5. Imsi järv on üksikobjekt, mida ümbritseb Kõnnumaa hoiuala. Imsi järve kaitseala moodustati 1964. aastal. 1998. aastast on järv kaitse all 3 ha suuruse üksikobjektina. Imsi järve Lelle-poolne kirdekallas on liivane ja kõva, teised kaldad aga pehmed ja kohati kaetud õõtsikutega. Imsi järve kasutavad kohalikud elanikud ujumiskohana. Imsi järvest lähtub Imsi oja, mis suubub Vändra jõkke, mis on omakorda Pärnu jõe lisajõgi (EELIS).

6. Vahastu mõisa hoiuala pindala on 11 ha ning see moodustati 2006. aastal. Hoiuala hõlmab endise Vahastu mõisa juures olevaid niite ja karjamaad ning metsa nende naabruses. Vahastu mõisa hoiuala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi puiskarjamaade (9070) kaitse.

7. Kädva metsise püsielupaiga pindala on 392 ha ja see moodustati 2005. aastal. Püsielupaik asub valdavas osas Türi vallas Kädva ja Sonni külas ning hõlmab kunagist Kädva raba ja selle äärseid puistuid. Raba on servadest tugevasti kuivendatud ning valdavas osas metsaga kattunud. Ala on II kaitsekategooriasse kuuluva liigi metsise (*Tetrao urogallus*) väljaspool kaitseala asuv elupaik, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.

8. Saunametsa metsise püsielupaiga pindala on 320 ha ja see moodustati 2005. aastal. Püsielupaik asub Põlliku, Suurekivi ja Vahastu külas, hõlmates nüüdseks metsastunud kunagist kuivendatud raba ja seda ümbritsevaid metsasid. Ala on II kaitsekategooriasse kuuluva liigi metsise (*Tetrao urogallus*) väljaspool kaitseala asuv elupaik, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks. Saunametsa metsise püsielupaigas on pesitsenud I kaitsekategooria liik must-toonekurg.

9. Kiigemäe metsise püsielupaiga pindala on 338 ha ning see moodustati 2005. aastal. Püsielupaik jääb Kuimetsa külla⁵ ja see hõlmab soola (Kiigumäe soo), raba- ja siirdesoometsa ning soosaari. Ala on II kaitsekategooriasse kuuluva liigi metsise (*Tetrao urogallus*) väljaspool kaitseala asuv elupaik, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.

⁵ Kiigemäe metsise püsielupaigas paikneb ka ajalooline looduslik pühapaik „Kadja terviseallikas“ (pärandkultuuriobjekt, 277:ALL:002) ja Kadja Hiimägi (pärandkultuuriobjekt, 277:HII:001, asukoht ebakindel).

1.1.2. Rahvusvaheline staatus

Kõnnumaa, Aela ja Kuimetsa maastikukaitseala, Kõnnumaa hoiuala, Imsi järv, Vahastu mõisa hoiuala, Kädva, Saunametsa ja Kiigemäe metsise püsielupaik kattuvad Natura 2000 alade rahvusvahelise võrgustiku Kõnnumaa loodusala (Natura ala kood: EE0020325). Selle 11 397 ha suuruse loodusala eesmärgiks on kaitsta nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpe vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), kuivad niidud lubjarikkal mullal – 6210(*olulised käpaliste kasvualad), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), niiskuslembesed kõrgrohusud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (6530*), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), nõrglubja-allikad (7220*), liigirikkad madalsood (7230), koopad (8310), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhatistel (9060), puiskarjamaad (9070), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku looduslal kaitstakse, on suurkulttiib (*Lycaena dispar*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus* sün *Drepanocladus vernicosus*).

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunkti 56 kohaselt kattub Kõnnumaa loodusala Kõnnumaa-Väätsa linnualaga, mis lisaks Kõnnumaa loodusalale hõlmab ka Laukesoo ja Väätsa looduskaitsealasid ning mitmeid metsise püsielupaikasid. Linnuala on moodustatud linnudirektiivi I lisa linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks. Liigid, mille isendite elupaiku linnualal kaitstakse, on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), laululuik (*Cygnus cygnus*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), teder (*Tetrao tetrix*), metsis (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

1.2. Maakasutus

Kõnnumaa loodusala maa jaotumist era-, riigi- ja munitsipaal omandis olevaks maaks tutvustab tabel 1. Enamus maast on riigiomandis, eelkõige suuremad rabad. Eramaid on hajutatult üle loodusala, kõige rohkem on neid Kõnnumaa maastikukaitselal. Kõnnumaa loodusalast moodustab riigimaa 77%, eramaa 22% ning munitsipaalmaa 1%.

Tabel 1. Maa jaotumine omandivormi järgi era-, riigi-, munitsipaal- ja jätkuvalt riigi omandis (JRO) olevaks maaks Kõnnumaa looduslal (Maa-amet 2020)

Ala	Eramaa	Riigimaa	Munitsipaal- maa	Kokku
Kõnnumaa maastikukaitseala	1882,8	4054,3	117,7	6054,5
Aela maastikukaitseala	356,8	3305,2	0	3662,0
Kuimetsa maastikukaitseala	35,7	3,1	7,6	46,4

Ala	Eramaa	Riigimaa	Munitsipaalmaa	Kokku
Kõnnumaa hoiuala	36,7	559,3	0	595,9
Vahastu mõisa hoiuala	10,8	0	0	10,8
Kädva metsise püsielupaik	56,3	335,7	0	392
Saunametsa metsise püsielupaik	80,8	238,7	0	319,5
Kiigemäe metsise püsielupaik	18,4	319,6	0	338
Imsi järv	0	2,5	0	2,5
Kõnnumaa loodusala	2458	8812	127	11397

Kõlvikulise jaotuse alusel on rohkem levinud rabad ja mitmesugused metsad (tabel 2). Märgalaid on kaardistatud u 6000 hektarit, metsamaad umbes 4700 hektarit. Rohumaid on umbes 450 hektarit, mis on suurelt jaolt sööti jäänud põllud ning kultuurrohumaad. Suur osa haritavast maast Palukülas ja mujal on viimastel aastakümnetel kasutusest välja jäänud. Looduslike rohumaade pindala on umbes 100 hektarit, millest niidetavad/karjatavad on väiksem osa.

Tabel 2. Kõnnumaa loodusala kõlvikuline jaotumine

Kõlvik	Pindala (ha)
Märgala	5988
Metsamaa	4713
Rohumaad (põllumaad)	450
Seisuveekogud	192
Õuealad	18
Turbaväli	33
Kokku	11394

1.3. Huvigrupid

Tabelis 3 on välja toodud olulisemad huvigrupid ning nende põhilised Kõnnumaa loodusalaga seotud eesmärgid ja huvid.

Tabel 3. Peamised Kõnnumaa loodusalaga seotud huvigrupid, nende huvid ja eesmärgid

Huvigrupp	Huvi, eesmärk
Keskkonnaamet (KeA)	kaitseala valitsemise, kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund
	kaitseala tutvustamine, loodushariduse edendamine, looduskaitsetööde korraldamine
Riigimetsa Majandamise keskus (RMK)	praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel ja ala külastuse korraldamine kaitseala väärtuste soodsa seisundi säilitamiseks ning tutvustamiseks

Huvigrupp	Huvi, eesmärk
Keskkonnaagentuur	riiklik seire, kaitstavate loodusobjektide haldamine keskkonnaregistris
Maa-amet	Maa-amet viib ellu riigi maapoliitikat
Kohalikud elanikud	looduslähedase elukeskkonna säilimine, loodusressursside (marjad, seemned) säilimine, teede korrasolek
Maaomanikud	metsade majandamine, põllu- ja rohumaa kasutamine, poollooduslike koosluste hooldamine. Turismiga tegelejate huvid: külastustaristu olemasolu; ala maastikulise väärtuse säilimine
Külastajad	aktiivse puhkuse võimaluste olemasolu (puhkekohad, matkarajad, metsarajad, lõkkekohad, onnid) loodusliku ala ja pärimusega seotud paikade säilimine, rahulik ja vaikne looduskeskkond
Kohalikud omavalitsused (Rapla, Kehtna, Kose vald), maavalitsused (Rapla, Harju)	loodusväärtuste hoidmine, kaitse ja tutvustamine. Aktiivse puhkamise ja tervisespordi võimaluste pakkumine Paluküla mägedes Paluküla puhke- ja virgestusalal Kuimetsa MKA radade ja külastusrajatiste hea seisukord loodushariduse edendamine
Jahindusorganisatsioonid	jahipidamine
Keskkonna-inspeksioon	keskkonnavalve järelvalve tegija
Muinsuskaitseamet	kultuurimälestiste säilimine
Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing, Maavalla Koda	looduslike pühapaikade säilimine ning võimalus kasutada pühapaiku (Maavalla Koda). Paluküla hiiemäe säilimine loodusliku pühapaigana; hiietavadega arvestamine (Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing)
Paluküla Klubi, Paluküla Mäe Keskus	spordiürituste korraldamine, rajatiste hooldus
MTÜ Kõnnumaa Külastuskeskus, MTÜ Linnaaluste küla Perenaiste selts	rajatiste hooldamine, loodusturism (Keava mäed, Keava raba)
Looduskaitse-organisatsioonid ⁶ ja loodusuurijad	loodusväärtuste säilimine, loodusala elustiku uurimine, seire läbiviimine

⁶ Eestimaa Looduse Fond, Pärandkoosluste Kaitse Ühing, Eesti Ornitoloogiaühing, Eesti Looduskaitse Selts jt.

1.4. Kaitsekord

Kõnnumaa looduslal asub nelja tüüpi kaitstavaid alasid: kolm maastikukaitseala, kaks hoiuala, kolm metsise püsielupaika ja üks kaitstav looduse üksikobjekt. Järgnevad peatükid annavad lühiülevaate Kõnnumaa looduslal paiknevate alade kaitsekorrast. Täpne alade kaitsekord pärineb kaitse-eeskirjadest või looduskaitseadusest, mis on esitatud lisades (lisad 1–7).

1.4.1. Üldised kitsendused kaitstavatel loodusobjektidel

Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet; koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid; kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut; lubada ehitada ehitusteatis kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda; anda projekteerimistingimusi; anda ehitusluba; rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatis; jahiulukeid lisasöötä.

Üldised piirangud piirangu- ja sihtkaitsevööndis on sätestatud looduskaitseaduse paragrahvidega 30 ja 31, mis kehtivad sel juhul, kui kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti.

1.4.2. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitsekord

Kaitsekord on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 25. aprilli 2019. a määrusega nr 41 (lisa 1). Kaitseala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kuueks sihtkaitsevööndiks ja neljaks piiranguvööndiks (tabel 4, joonis 2).

Tabel 4. Kõnnumaa maastikukaitseala vööndid

Vööndi nimetus	Pindala (ha)
Hiiemäe sihtkaitsevöönd	36
Keava sihtkaitsevöönd	1328
Loosalu sihtkaitsevöönd	993
Palasi sihtkaitsevöönd	596
Suursaare sihtkaitsevöönd	256
Kõrgemäe sihtkaitsevöönd	478
Kõnnumaa piiranguvöönd	1899
Keava mägede piiranguvöönd	121
Paluküla piiranguvöönd	235
Ohekatku piiranguvöönd	13

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju ja seeni kogu kaitseala maa-alal, välja arvatud liikumiskeelu ajal Suursaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist kuni 31. juulini ja Kõrgemäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 30. juunini. Kõrgemäe sihtkaitsevööndi matkarajal on sel ajal

liikumine lubatud. Jahipidamine on kaitsealal lubatud, välja arvatud Suursaare ja Kõrgemäe sihtkaitsevööndis eelnevalt nimetatud liikumispiirangu ajal. Samuti pole jahipidamine lubatud Ohekatku piiranguvööndis 15. veebruarist 31. juulini.

Lõkketegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Lõkkekoht on olemas enne Loosalu matkarada, samuti on kooskõlastatud lõkke tegemine Paluküla hiimäel. Telkimine on kaitsealal lubatud piiranguvööndis ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Muul juhul on telkimine ja lõkketegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel ning jalgrattaga sõitmine teedel ja radadel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, liinirajatiste hooldustöödel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas metsa- ja põllumajandustöödel. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud suusa- ja matkaradade mootorsõidukiga ettevalmistamine, samuti maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid rahvaürituse korraldamisel. Kaitsealal on lubatud mootorita ujuv vahendiga sõitmine ja kalapüük.

Sihtkaitsevöönd

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas. Hiimäe sihtkaitsevööndis on lubatud rahvaürituse, välja arvatud rattaürituse korraldamine olemasolevatel radadel.

Hiimäe sihtkaitsevööndisse jääv Paluküla hiimägi on populaarne koht spordiürituste korraldamiseks. Keskkonnaamet ei pea vajalikuks kooskõlastada spordiüritusi, klassiekskursioone ja muid analoogseid rahvaüritusi, mis toimuvad Hiimäe sihtkaitsevööndi radadel, kuna sarnased üritused ei ole varasemal perioodil ala loodusväärtusi oluliselt kahjustanud või rikkunud. Spordiürituste iseloom radadel ei ole selline, millest võib eeldada kaitseväärtuste ohustamist. Ettevalmistatud kohaks loetakse nii suusa- kui matkaradasid kui ka Reevimäe avatud nõlvu, mida kasutatakse aktiivselt talvisel perioodil lumekatte olemasolul. Rahvaüritused on organiseeritud üritused ja rahvaürituseks ei loeta seda, kui näiteks talvisel ajal kogunevad inimesed nädalavahetusel mäele sportima. Lubatud spordiürituste hulka ei kuulu mootorspordiüritused, kuna radadel on mootorsõidukitega sõitmine keelatud. Jalgrattaüritused vajavad eraldi kooskõlastamist, kuna jalgrattaga sõitmisel võib halbade ilmastikuolude korral tekkida pinnasekahjustus. Samuti on rattaüritusest kahjustada saanud mäe tipuosa järsemad nõlvad. Seega võib osutada vajalikuks pinnasekahjustuste vältimiseks jalgrattaüritustele tingimuste seadmine kaitseala valitseja poolt. Rattaspordiürituste puhul on eelnevalt vajalik kokku leppida, milliseid rajalõike ratastega läbitakse. Rattaüritusteks ei loeta treeninguid ja organiseerimata sõitused, millega ei kahjustata kaitse-eesmärke.

Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas ning rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala

valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituste korraldamine piiratud osalejate arvuga või kaitseala valitseja nõusolekul ei kahjusta Keskkonnaameti hinnangul ala loodusväärtusi. Külastuse korraldamisel on arvestatud külastajate suunamise vajadusega, et kaitse-eesmärgid ei saaks kahjustatud. Piirang osalejate arvule võimaldab vältida suuremaid rahvakogunemisi tundlikel aladel, vajaduse korral saab kaitseala valitseja nõusolekul korraldada rahvaüritusi ettevalmistamata kohas ja suuremale osalejaskonnale, juhul kui need ei ohusta loodusväärtusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Sellega on silmas peetud eelkõige tegevusi, mis tagavad kaljukotkale, metsisele ja soolindudele sobivate pesitsus- ja elutingimuste olemasolu.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Hiimäe, Keava, Kõrgemäe, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Koosluse kujundamist saab lubada siis, kui see aitab kaasa eesmärgiks seatud elupaigatüüpide seisundi parandamisele või säilitamisele. Kujundusraied võivad osutada vajalikuks, et taastada looduslikkus inimtegevusest rikutud metsaelupaigatüüpides. Samuti on kujundusraied vajalikud sooelupaigatüüpide taastamisel, kui varasemad soolad on kuivenduse tõttu metsastunud.

Hiimäe ja Loosalu sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus. Poollooduslikud kooslused vajavad ekstensiivseid majandusvõtteid, ilma milleta need enamasti võsastuvad või vaesuvad liikide poolest.

Keava, Kõrgemäe, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Kaitseala sooelupaigatüüpides võivad osutada vajalikuks loodusliku veerežiimi taastamistööd, kuna alal leidub kuivendusest rikutud piirkondi. Loodusliku veerežiimi taastamiseks vajalikud tööd planeeritakse kaitsekorralduskavaga ja nende tegemiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Loosalu sihtkaitsevööndis asub RMK rajatud laudrada (Loosalu-Paluküla matkarada) koos muu taristuga. Keava rabas paikneb riigiomandis oleva maal ja osaliselt eramaal amortiseerunud laudrada. Hiimäe sihtkaitsevööndis on suusa- ja matkarajad, mida hooldatakse ja mille äärest on aeg-ajalt vajalik eemaldada ohtlikke puid. Kaitseala valitseja nõusolekut ei ole vaja taotleda nendeks töödeks, mida on vaja teostada koheselt otsese ohu eemaldamiseks ja läbipääsu tagamiseks rajal. Kui rajale on kukkunud puu, eemaldatakse murdunud puu täiendava kooskõlastuseta rajalt ja tõstetakse see raja kõrvale metsa.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ning tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Kaitseala sihtkaitsevööndiks on valitud valdavalt raietest puutumata kõrge väärtusega vana metsaga alad ja sookooslused, kus ehitamine hävitaks esmatähtsad elupaigatüübid. Samas on võimalik näiteks õpperadade rajatise püstitamine (infotahvlid, istepingid jms).

Ehitustegevuse lubamisel on vajalik arvestada, et see tegevus ei kahjustaks pinnavormi ja maastikuilmet. Seega ei saa lubada töid, mis eeldavad ulatuslikke pinnasetöid.

Sihtkaitsevööndites on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Hiemäe sihtkaitsevööndi moodustamisega ei keelata spordi- ja rahvaürituste korraldamist ning nende ürituste läbiviimisega seotud majandustegevust. Kui alal viiakse läbi koolitusi, renditakse suuski, kelke jms, siis selline tegevus on kaitsekorranga kooskõlas.

Piiranguvöönd

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi ning kuni 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas piiranguvööndis rahvaüritusel osalejate arvus piiranguid ei ole. Rahvaürituse korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritus korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega ning pärast üritust ala korrastatakse.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks on vajalik, et kaitseala valitseja saaks piiranguvööndis asuvate loodusväärtuste, näiteks kaitsealuste liikide kaitseks, tingimusi seada. Samuti on kaitseala valitsejal rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ja ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Keava mägede, Kõnnumaa ja Paluküla piiranguvööndites on lubatud ehitise püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul. Kuna need piiranguvööndid hõlmavad hoonestatud kinnistuid, siis võib osutada vajalikuks uute hoonete või abihoonete püstitamine erakinnistutel. Kaitseala valitseja ei anna nõusolekut ehitamiseks juhul, kui see ohustab kaitse-eesmärgiks seatud väärtusi, näiteks soovitakse ehitada elupaigatüübiks inventeeritud poollooduslikule kooslusele.

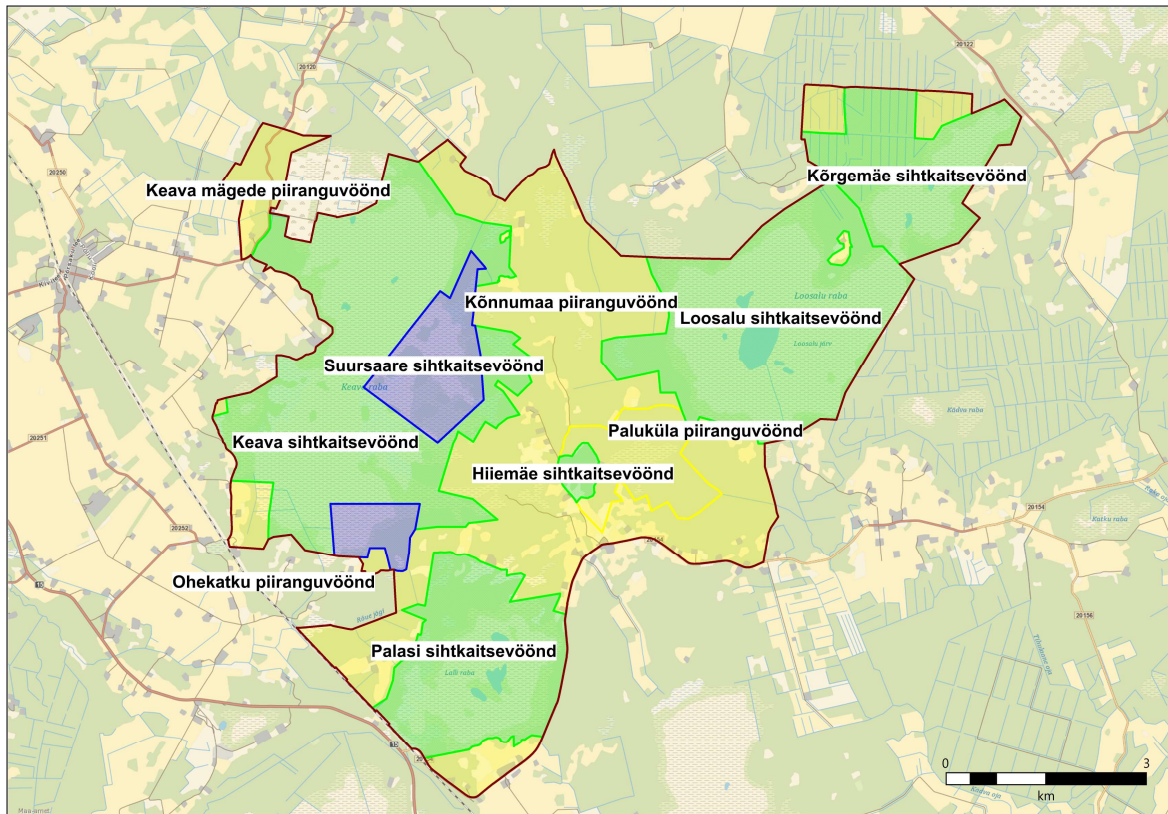
Kõnnumaa piiranguvööndis on looduskaitseaduse § 31 lõike 2 alusel tehtud leevendus uuendusraie puhul: kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud lageraie hall-lepikutes kuni 1 ha suuruse langina. Turberaie on Kõnnumaa ja Ohekatku piiranguvööndis lubatud kuni 2 ha suuruse langina. Langi pindala suuruse piiramine on vajalik, et vältida intensiivset metsade majandamist ning hoida kooslustes tekkinud häiringute tase madalal. Ohukatku piiranguvööndis kehtib kõikidele raietele (k.a valgustusraiele) ajaline piirang, seega töid ei või teostada kaitsealuse liigi häirimistundlikul ajal 1. veebruarist 31. juulini. Keava ja Paluküla piiranguvööndis kaitse-eeskirjaga uuendusraiatele leevendusi ei tehta, seega on uuendusraied nendes vööndites keelatud. Oluline on sealsetel pinnavormidel (Keava-Esku ja Paluküla-Sillaotsa servamoodustised) kujunenud metsailme ja puistu koosseisu säilitamine.

Kõnnumaa ja Paluküla piiranguvööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine või karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine.

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Veerežiimi muutmine on üldiselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis kutsub esile ebasoovitavaid muutusi kooslustes (eelkõige kaitseala metsa- ja sookooslused) ja kaitsealuste liikide elupaigas. Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 alusel on füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises asutamise eesmärgil. Maavarade (turvas, liiv, kruus jt) kaevandamine hävitaks kaitseala maastikuilme ja kaitstavad soo- või metsaelupaigatüübid, mis paiknevad maavarade peal. Samuti mõjutab kaevandamine oluliselt sooelupaikade veerežiimi. Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine on keelatud, sest see muudaks piirkonna veerežiimi ja mõjutaks veekogude looduslikku elustikku. Erandina on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud Kehtna vallale kuuluva Hiiemäe katastriüksusel (29202:003:1502) paikneva tiigi ja teiste tehisveekogude (majapidamiste juurde rajatud tiigid ja olemasolevad kuivenduskraavid) veetaseme ja kaldajoone muutmine. Väikeste õuealal paiknevate tiikide veetaseme ja kaldajoone muutmine ei kahjusta kaitseala eesmärgiks seatud väärtusi. Hiiemäe katastriüksusel paikneva tiigi vett kasutatakse Paluküla spordi- ja terviseradadele kunstlume valmistamiseks. Kraavide veetaseme muutmisel tuleb hinnata selle tegevuse mõju eesmärgiks seatud väärtustele.

Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, et säilitada metsade elustiku mitmekesisus. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on väljaspool õue- ja põllumaad keelatud. See on vajalik, et mitte vähendada elustiku mitmekesisust ega kahjustada ökosüsteemi.

Puidu kokku- ja väljaveo keeld külmumata pinnaselt hoiab ära pinnase võimaliku kahjustamise, kuna valdavalt on tegu väga õrnade või märja pinnasega metsaaladega. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu ka muul ajal.

Joonis 2. Kõnnumaa maastikukaitseala ja selle vööndid [(Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister): Keskkonnaagentuur 14.04.2020; põhikaart: Maa-amet 14.04.2020]

1.4.3. Aela maastikukaitseala kaitsekord

Aela maastikukaitseala kaitsekord on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 8. märtsi 2007. a määrusega nr 72 (lisa 2). Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele viieks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks (joonis 3, tabel 5).

Tabel 5. Aela maastikukaitseala vööndid.

Vööndi nimetus	Pindala (ha)
Aela sihtkaitsevöönd	851,3
Kõrgemäe sihtkaitsevöönd	184,2
Käometsa sihtkaitsevöönd	115,1
Mustsoo sihtkaitsevöönd	613,4
Viirika sihtkaitsevöönd	1321,5
Aela piiranguvöönd	576,5

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala kogu kaitsealal, välja arvatud Käometsa sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 31. juulini. Jahipidamine on kaitsealal lubatud, välja arvatud Viirika sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini.

Telkimine ja lõkketegemine on kaitsealal lubatud ainult kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine kaitsealal on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses, kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses, koosluste hooldamisel, liinirajatiste hooldustöödel, maatulundusmaal metsa- ja põllumajandustöödel. Kaitseala vetel on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud ainult järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

Sihtkaitsevöönd

Kaitseala sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine, välja arvatud KeA nõusolekul rajatiste rajamine kaitseala tarbeks ning nende hooldustööd. Inimeste viibimine ja jahipidamine on keelatud Käometsa sihtkaitsevööndis kaljukotka pesitsusajal 15. veebruarist kuni 31. juulini. Viirika sihtkaitsevööndis on jahipidamine keelatud 1. veebruarist kuni 31. augustini, kuna sellesse vööndisse jääb metsise elupaik.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus ja olemasolevate rajatiste hooldustööd. Kaitseala valitseja nõusolekul on Aela ja Mustsoo sihtkaitsevööndis ning 1. septembrist 31. jaanuarini Viirika sihtkaitsevööndis metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile lubatud, kusjuures metsakoosluse kujundamisel on kaitseala valitsejal õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud Aela, Mustsoo ja Viirika sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine.

Piiranguvöönd

Kaitseala piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, tootmisotstarbeta ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine arvestades kaitse-eeskirja § 5 punktides 4–7 sätestatud.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud uuendusraie, kusjuures lageraie korral ei tohi langi suurus ületada 1 ha ja turberaie korral ei tohi langi suurus ületada 2 ha. Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puidu kokku- ja väljavedu on keelatud, kui pinnas pole külmunud.

Keelatud on ka maavara kaevandamine. Maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi on füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil, kui see on eelnevalt Keskkonnaametiga kooskõlastatud.

Uue veekogu või maaparandussüsteemi rajamine on keelatud. Samuti ei tohi kasutada biotsiidi ja taimekaitsevahendit.

1.4.4. Kuimetsa maastikukaitseala kaitsekord

Kuimetsa maastikukaitseala kaitsekord on kehtestatud 8. märtsi 2007. a määrusega nr 71 (lisa 3).

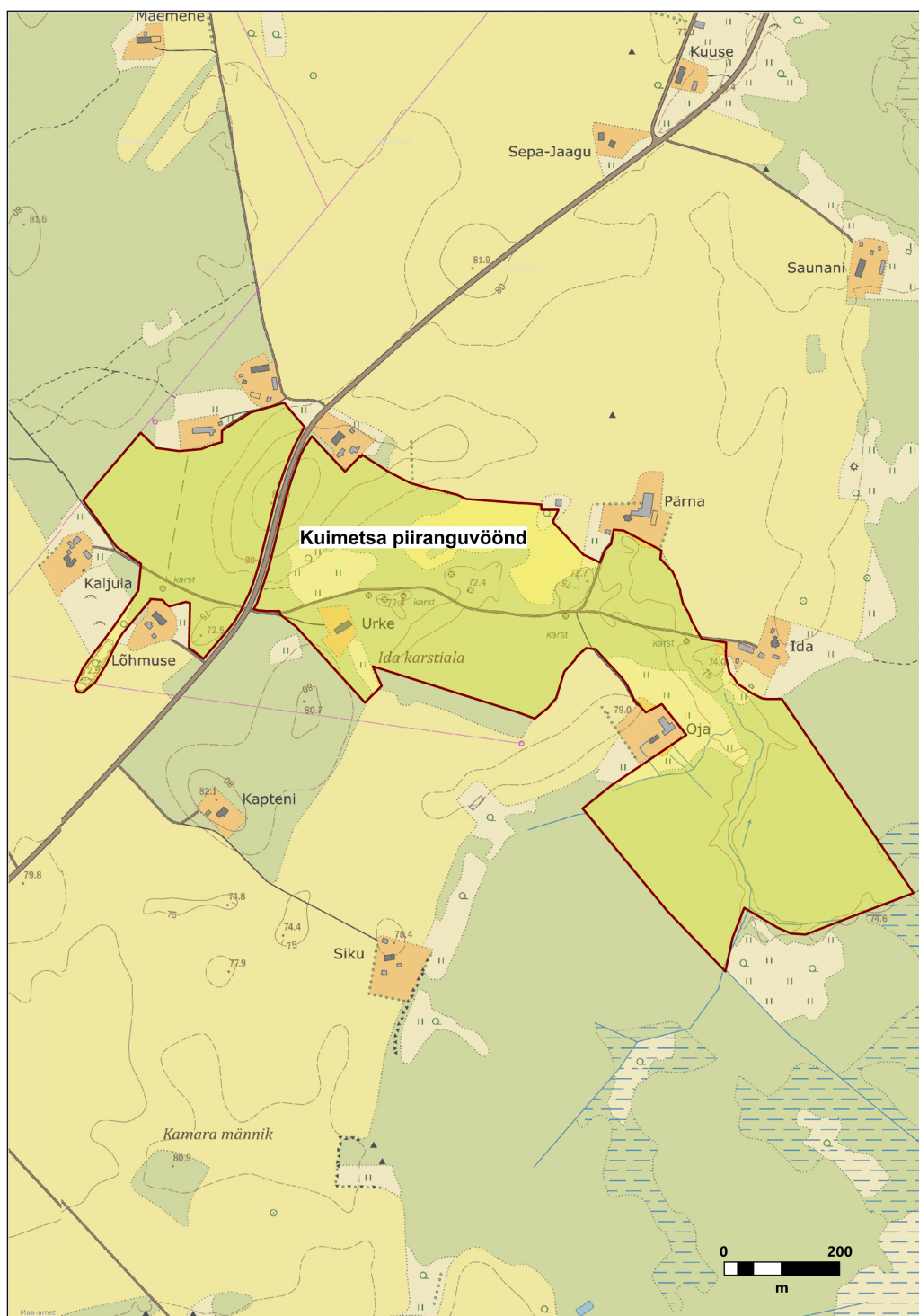
Kogu kaitsealal kehtib piiranguvööndi režiim (joonis 4). Kuimetsa piiranguvööndi pindala on 46,4 ha. Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi. Telkimine ja lõkketegemine kaitsealal on lubatud ainult kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõita teedel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalveja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, valitsemisega seotud töödel, liinirajatiste hooldustöödel ning maatulundusmaal metsamajandustöödel ja põllumajandustöödel.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rohkem kui 50 osaleja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Kogu kaitseala territooriumil kehtib piiranguvööndi kaitsekord, kus on lubatud majandustegevus, ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Keelatud on ka maavara kaevandamine, uue maaparandussüsteemi rajamine, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine, puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel ning uue veekogu rajamine. Samuti on keelatud uuendusraie, väljaarvatud turberaie, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisust.

Joonis 4. Kuimetsa maastikukaitseala [(Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister): Keskkonnaagentuur 14.04.2020; põhikaart: Maa-amet 14.04.2020]

1.4.5. Hoiualade kaitsekord

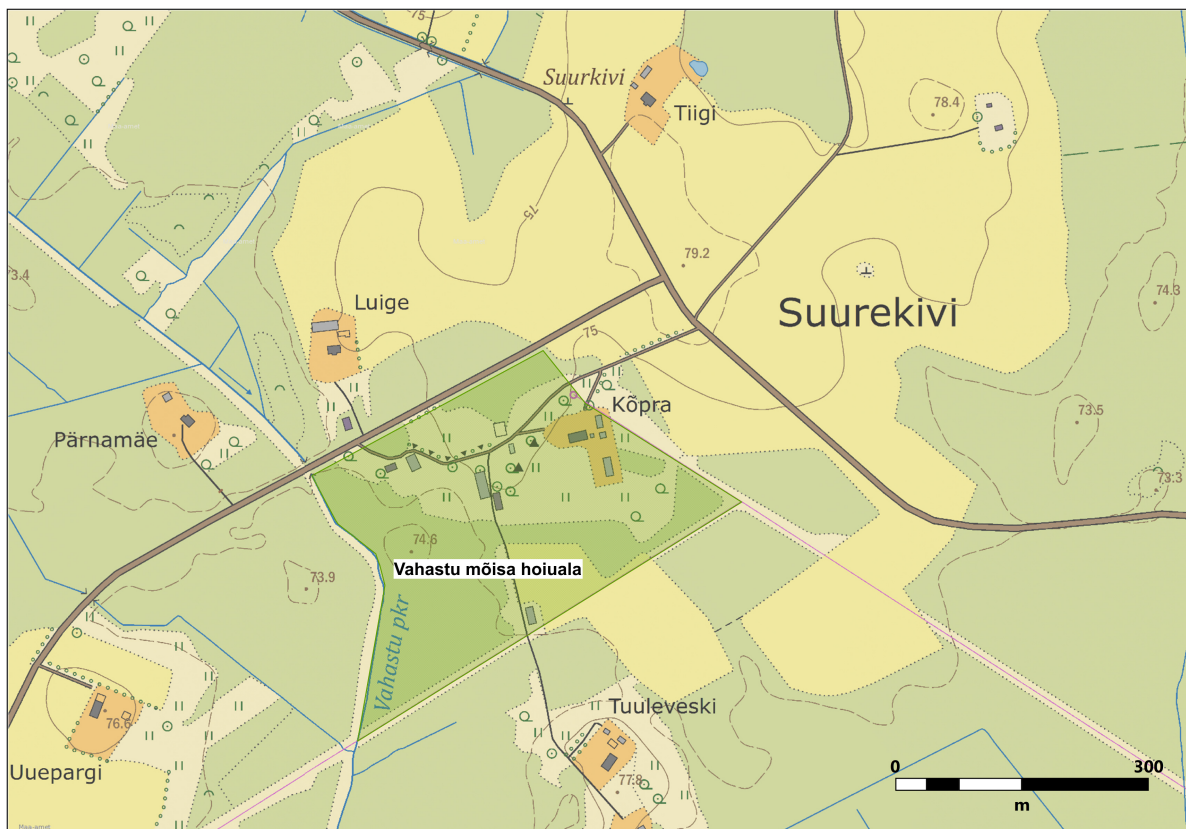
Kõnnumaa (joonis 5) ja Vahastu mõisa (joonis 6) hoiualad võeti kaitse alla Vabariigi valitsuse 27. juuli 2006. a määrusega nr. 175 (lisa 4).

Joonis 5. Kõnnumaa hoiuala [(Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister): Keskkonnaagentuur 14.04.2020; põhikaart: Maa-amet 14.04.2020]

Hoiualadele rakendub looduskaitseaduse paragrahv 14 ja peatükk nr 5. Esimene loetleb üldised kitsendused kõikidel looduskaitse all olevatel loodusobjektidel (vt peatükk 1.4.1), teine käsitleb hoiualadel lubatud ja keelatud tegevusi ning kavandatavate tegevuste teatise esitamist.

Vastavalt looduskaitseeaduse paragrahvidele 32 on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist. Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib teha ettekirjutusi raie aja ja kasutatava tehnoloogia osas. Kui kavandatav uuendusraie on ülaltooduga kooskõlas, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

Joonis 6. Vahastu hoiuala [(Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister): Keskkonnaagentuur 14.04.2020; põhikaart: Maa-amet 14.04.2020]

1.4.6. Metsise püsielupaikade kaitsekord

Kädva, Saunamaetsa ja Kiigemäe metsise püsielupaikades kehtib keskkonnaministri 28. aprilli 2019. a määrus „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” (lisa 6). Nimetatud määruse alusel jaguneb metsise püsielupaiga maa-ala vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks. Looduskaitseeadusest tulenevad kitsendused paragrahvidest 14, 30, 31 ja 50. Üldised kitsendused on loetletud peatükis 1.4.1. Sihtkaitsevööndites on looduskaitseeaduse ja kaitse-eeskirja alusel

järgmised piirangud: keelatud on majandustegevus; loodusvarade kasutamine; uute ehitiste püstitamine; sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga sõitmine; telkimine, lõkke tegemine ja rahvaürituse korraldamine. Looduskaitseaduse § 50 lõike 9 järgi ei tohi metsise püsielupaikades läbi viia metssea lisaõõtmist.

Vastavalt määrusele „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” on sihtkaitsevööndis 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud inimeste viibimine, marjade ja seente korjamine, muude metsa kõrvalsaaduste varumine. 1. veebruarist 1. juulini pole metsise sihtkaitsevööndis inimeste viibimine lubatud. Keeld ei laiene järelevalve- ja päästetöödele, loodusobjekti kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele (LKS § 30 lg 3). Sihtkaitsevööndis on valitseja nõusolekul 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud olemasolevate teede ja tehnovõrgu rajatiste hooldustööd. Liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena võib püsielupaiga valitseja lubada sihtkaitsevööndis alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamist 1. septembrist 31. jaanuarini ning loodusõnnetuse tagajärgede likvideerimist.

Piiranguvööndis on lubatud lage- ja turberaie 1. septembrist 31. jaanuarini, kusjuures raielangi suuruse ja kuju osas tuleb arvestada, et lageraie korral ei tohi langi suurus ületada 1 ha ning laius 30 meetrit ning turberaie korral ei tohi langi suurus ületada 2 ha. Lisaks tuleb piiranguvööndis raiete tegemisel arvestada järgmisi piiranguid metsa vanuselisele koosseisule ja raielangi kujule: üle 60 aasta vanuse metsa osakaal ei tohi jääda väiksemaks kui 50% ja raielankide vahele tuleb jätta üle 60 aasta vanust puistut vähemalt 100 m laiuse ribana. Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.

1.4.7. Imsi järve kaitsekord

Imsi järv on kaitse all üksikobjektina (joonis 5). Imsi järve kaldad asuvad Kõnnumaa hoiualal, kus on oma kaitsekord (ptk. 1.4.3). Vastavalt kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirjale (lisa 7) on üksikobjekti kahjustamine keelatud. Üksikobjekti omanik on kohustatud hoolt kandma üksikobjekti seisundi eest ning teatama viivitamata üksikobjekti valitsejale kõikidest objekti seisundit kahjustavatest või kahjustada võivatest asjaoludest. Imsi järv asub riigimaal. Üksikobjekti juurde viivad erateed ja -rajad on päikese tõusust loojangu avalikuks kasutamiseks ning kinnisasja omanik või valdaja peab tagama nimetatud ajal teiste isikute juurdepääsu kaitstavale looduse üksikobjektile.

1.5. Uuritus

1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Veekogud

Loosalu järve kohta on uuemaid uuringuid tehtud riikliku seire käigus (vt ptk 1.5.2). Tallinna Ülikoolis on kaitstud lõputööd Keava raba laugaste fütoplanktoni kohta (Heinala 2005) ja suurselgrootute kohta (Niidas 2003).

Sood

Soode taimkate

1) Karin Evik on endise Palasi sookaitseala (praegu Kõnnumaa maastikukaitsealal) taimkatet kirjeldanud oma diplomitöös (Evik 1989). Töö jaoks on tehtud üle 100 taimkatteanalüüsi, koostatud geobotaaniline kaart ja floristiline loend.

2) Olev Abner on uurinud Rapla maakonna sookaitsealade haruldasi taimekooslusi ja liike (Abner 1992). Haruldaste liikide leiuandmed on loendatud Keava raba piirkonna kohta, samuti endise Aela-Viirika sookaitseala (ei hõlmanud Mustsoo sihtkaitsevööndit) kohta. Alade leiukohad on toodud toonaste kvartalite ja eraldiste kaupa.

3) Eesti Vabariigi Keskkonnaministeeriumi poolt koordineeritud projekti „Eesti märgalade kaitse ja majandamise strateegia” (Paal jt. 1999) raames inventeeriti 1997. aastal neid suuremaid soolasid Kõnnumaa looduslal, mis sel ajal ei olnud kaitse all: Imsi järve kaldal asuvat õõtsiksood ja raba, suuremat puissoo-ala Mustsoos, valdavalt metsastunud Kädva raba ning madalloometsaks osutunud soola Kiigumäe soos. 2009., 2010. ja 2012. aastal inventeeriti Eestimaa Looduse Fondi eestvedamisel (Paal, Leibak 2013) ka kõik teised soolad Kõnnumaa looduslal. Inventuurid kinnitasid, et looduslal leidub väga väärtuslikke märgalaid, suuremaid rabasid ning väiksemaid madal- ja siirdesoid.

4) Keava raba oli üks uurimisaladest, kus teadlaste rühm uuris rabamändide juurdekasvu intensiivistunud atmosfäärist pärinevate toitainete sissekande tingimustes (Kaasik jt. 2005).

5) Eestimaa Looduse Fond inventeerib 2019. ja 2020. aastal vanade andmetega soid. Projekte „Soode vaheinventuur 1“ ja „Soode vaheinventuur 2“ toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Soode linnustik

Agu Leivits on koostanud ülevaate Kõnnumaa maastikukaitseala soode linnustikust (Leivits 2003^a). Sellest selgub, et 1953. aastal toimus Eerik Kumari juhtimisel TA Bioloogia Instituudi zooloogiasektori uurimisretk Keava, Loosalu, Palasi, Imsi (lisaks ka Kastna) rabadele (välipäevik 51, E. Kumari fond Eesti TA Keskarhiivis). Kumari külastas hiljem veel Palasi (1970) ja Keava (1971) rabasid (välipäevik 76, E. Kumari fond Eesti TA Keskarhiivis). Uuemad andmed soode linnustikust pärinevad madalsoode ja rabade linnustiku seireandmetest. 1995. aastal toimus linnustiku seire Keava soostikus, Palasi raba ja Loosalu raba seirealadel. Keava soostikus korrati loendusi 2002. aastal (Leivits 2003^a). 2012. aastal inventeeriti Kõnnumaa-Väätsa linnuala suuremate soode (valdavalt rabade ja siirdesood) linnustikku riikliku seire käigus (Leivits, Leivits 2012).

Metsad

- 1) Kõnnumaa maastikukaitseala metsasid inventeeris 2012. aastal kaitse-eeskirja ekspertiisi koostamise eeltööna OÜ Tirts ja Tigu (juhtivekspert Lauri Klein).
- 2) Vääriselupaikade inventuuri käigus inventeeriti 1999–2002 Kõnnumaa looduslal 28 vääriselupaika, mille pindala kokku on ligi 55 ha. Enamik vääriselupaiku on kaitstud sihtkaitsevööndi režiimiga, kuid üksikud vääriselupaigad asuvad ka piiranguvööndites (Andersson jt. 2003).
- 3) Eestimaa Looduse Fondi looduskaitse andmebaasis leidub üksikuid kirjeid loodusala metsade kohta (Saunametsa metsise püsielupaigas ja Aela maastikukaitsealal), mis on saadud põlismetsade inventuuri käigus aastatel 1993–1996.
- 4) KKK jaoks inventeeris Toivo Sepp täiendavalt loodusala metsaelupaikasid.

Linnustik

Metsade linnustikku on ala suurust arvestades vähe uuritud.

- 1) 1998 ja 1999 toimusid Ene Viht'i poolt koordineeritud metsise loendused. 2011. ja 2012. aastal viidi läbi EOÜ poolt koordineeritud metsisemängude inventuur. Nimetatud uuringud toovad välja metsise arvukuse suure languse Kõnnumaa looduslal. 1998/1999. aastal hinnati metsise arvukuseks kuues metsisemängus 12–23 kukke, 2011. ja 2012. aasta vaatluste järgi toimus mäng viies mängupaigas ja kokku osales neis 11–12 kukke.
- 2) 2013. aasta kevadel vaatlesid Paluküla Hiiemäel ja selle lähiümbruses linde Aarne ja Eet Tuule. Kaitsealustest lindudest esines seal valgeselg-kirjurähn, musträhn, nõmmelõoke, väänkael ja laanepüü. Nende leiukohad on toodud tabelis lisas 9.

Poollooduslikud kooslused

- 1) Poollooduslikke kooslusi on Pärandkoosluste Kaitse Ühing inventeerinud peamiselt 2000. ja 2001. aastal, Palukülas ka 2010. aastal.
- 2) 2007. aastal inventeeris Olev Abner niitu Paluküla Hiiemäe läheduses, andes ekspertarvamuse loodusdirektiivi elupaiga kohta (Abner 2007). Ekspertarvamuse tellis Raplamaa Keskkonnateenistus.
- 3) KKK koostamise käigus inventeeris Toivo Sepp valikuliselt Kõnnumaa loodusala poollooduslikud kooslused.
- 4) Metsaruum OÜ inventeeris 2019. a osasid rohumaid.

Maastik ja pärandkultuur

- 1) Gustav Vilbaste on 1935. aastal avaldanud kirjelduse matkast Paluküla Hiiemäele (Vilbaste 1935).
- 2) Arheoloogilised uuringud Keavas toimusid aastatel 2001–2006 ning selle tulemused on avaldatud Eesti Arheoloogiaajakirja 2012. aasta eriväljaandes (Keava – „The Hand of the Sun“. Estonian Journal of Archaeology 2012).
- 3) 2002. aastal valminud väärtuslike maastike teemaplaneeringus (Merila, Pae 2002) on eristatud Kõnnumaa loodusalaga osaliselt kattuvad Kädva-Paluküla, Keava, Lelle ja Kuimetsa väärtuslikud maastikud. Kõnnumaa looduslal paiknevad nende maastike olulisimad loodusväärtused: Paluküla

ja Keava mäed (sh linnamäed), Loosalu ja Imsi järv ja Kuimetsa karstiaala. Teemaplaneeringust selgub, et maakonna inimesed arvavad Paluküla Hiiemäe, Loosalu raba ja järve, Keava mäed ja linnuse ja Kuimetsa karstiaala koos Varbola ja Loone linnuse ning Jalase külaga kõige kenamate, huvitavamate ja omapärasemate kohtade hulka maakonnas (Merila, Pae 2002: 8). Ilusate teelõikude hulka arvasid kava koostajad Inglise-Keava tee ja Kärü-Lungu-Kädva-Paluküla teed.

4) 2003. aastal oli Kõnnumaa maastikukaitseala maastike kaugseire seirealaks, kusjuures eraldi vaadeldi muutusi Keava raba põhjaosa piirkonnas (534 ha) ajavahemikul 1951–2003. Sel perioodil oli kasvanud turbakarjääri ala ning neli korda vähenenud haritava maa osakaal. Lagedate sootüüpide osakaal oli uurimisalal vähenenud – madal- ja siirdesooklassis 3,6 ja lageraba klassis 2,4 korda. Nii kattus vaatlusperioodil ligi pool lagedatest madal- ja siirdesoodest hõreda puistuga ning viiendik tiheda puistuga, osa lageraba oli muutunud kas puisrabaks (17% ehk 24 ha) või võetud kasutusse (30% ehk 43 ha) turbakarjäärina. Tuleviku põhitrendina nähti raba metsastumist puisraba vähenemise tingimustes ja lagedate soolade pindalade edasist vähenemist. (Aaviksoo 2003)

5) 2003. aastal viis Maavalla Koda läbi Paluküla hiiemäe ülevaatus, mille käigus kaardistati pühapaika, kirjeldati selle pinnavorme, taimekooslusi (üldiselt), looduslikke ja tehisobjekte, hinnati kõrvalise inimtegevuse mõju, anti hinnang hii e säilimisele ja soovitusi olukorra parandamiseks.

6) Metsandusliku pärandkultuuri inventuur toimus 2006. aastal. Loodusalal inventeeris pärandkultuuri objekte Kehtna vallas Arvi Sepp ja Kaiu vallas Mehis Maipuu. Inventeeriti mitmed vanad talukohad, vanade küünide asemed, turbavõtu kohad, lubjaahju koht, nimede ja lugudega seotud pinnavormid (mäed, augud), nimedega veekogud (laukad), taliteed, arvatav matmiskoht ning pandi kaardile looduslik pühapaik (Paluküla hiiemägi ja Tõnniauk). Enim on inventeerijad leidnud pärandkultuuri jälgi Palukülalt ja Linnaaluste külalt, kuid neid on ka mujal kaitsealal. Metsandusliku pärandkultuuri inventuuri tulemused on kõigile kättesaadavad Maa-ameti geoportaalist.

7) Jüri Metssalu on koostanud 15. mail 2015. a hinnangu Paluküla Hiiemäele looduslike pühapaikade hindamiskriteeriumite järgi. Paluküla Hiiemägi on terve Eesti kontekstis haruldaselt rikkaliku pärimusega (kokku vähemalt 12 teadet ajavahemikust 1906–1939) maastikuliselt hästi eristatav terviklik looduslik pühapaik.

1.5.2. Riiklik seire

Eesti looduse infosüsteemi järgi on loodusalal seiret läbi viidud vähemalt 29 paigas, millest 19 on endiselt aktiivsed riikliku seire punktid. Seire kohta saab infot Keskkonnaagentuuri poolt hallataval internetilehel <http://seire.keskkonnainfo.ee/>.

1) Kaljukotka pesi seiratakse igal aastal. Seiret viib läbi Kotkaklubi.

2) Madalsoode ja rabade linnustiku seire. 1995. aastal toimus linnustiku seire Keava soostikus, Palasi raba ja Loosalu raba seirealadel. Keava soostikus korrati loendusi 2002. aastal (Leivits 2003^a). 2012. aastal seirati uuesti Kõnnumaa-Väätsa linnuala suuremate rabade ja siirdesoodede linnustikku (Leivits, Leivits 2012).

3) Loosalu järvel ja kord ka Keava laugastikus (2004. a) on Limnoloogiajaama töötajad teinud väikejärvede seiret. (Ott 2004). Loosalu järve on uuritud riikliku väikejärvede seire käigus 2004.

ja 2010. aastal. Varasemaid andmeid Loosalu järve kohta on 1950-ndatest ja 1977. aastast. (Ott 2010^a)

4) Palukülas Palasi rabast ida pool seiratakse metsa seisundit ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire raames.

5) Keava rabas on toimunud ohustatud taimekoosluste seire 2002. aastal (põhitäitja Tõnu Ploompuu).

6) Paluküla palukuklaste asurkonda uuriti 2008. aastal riikliku eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alaprogrammi „Ohustatud putukad: kuklased” raames (Martin, 2008).

7) Lindbergi turbasambla seireala asub 2010. aastast Keava rabas Linnaaluste küla piirkonnas (Vellak, Ingerpuu 2010).

8) Turvastarna seireala asub Palasi raba edelaservas raudtee ja maantee lähedal. Seire on toimunud 2006., 2010., 2012. ja 2014. aastal (Kukk 2006, Kattai 2010, 2012).

1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus

Kõnnumaa looduslal on põhjalikumalt uuritud soolinnustikku, metsiseid ning kaljukotkast. KKK raames on prioriteetne inventeerida Aela ja Kuimetsa maastikukaitsealale ning Kiigemäe metsise püsielupaika (4011 ha) jäävaid elupaiku. Esialgsed andmed on kaardistatud Natura pilootprojekti raames umbes 20 aastat tagasi. 2012. aastal on nendel aladel elupaikade piire osaliselt täpsustatud ning uusi alasid inventeeritud, kuid üldpilt ei ole terviklik koondseisundi hindamiseks.

Soovituslik on uurida ka metsade linnustikku, millest on seni põhjalikumalt teada vaid metsise ja kaljukotka kohta. Metsade haudelinnustiku uuring võimaldab kaitsealuseid linnuliike efektiivsemalt kaitsta. Vajalik on uurida külastustaristu arendamist Keava rabas ja selle võimalikke mõjusid kaitse-eesmärkidele. Kaitsekorralduslikult oluline on ka ekspertiisi tellimine väärtuslike maastike kaardistamiseks Palukülas ning loodusala soid ja märgi metsi mõjutavate kraavide osas.

Soovituslik on tellida ekspertiis kahe järve (Kadja ja Imsi järv) täpse elupaigatüübi kinnitamiseks, sest ekspertide määrangud on erinevad.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

Alljärgnevalt on kirjeldatud Kõnnumaa loodusosal ja selle piires kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi. Iga väärtuse juures on sõnastatud selle eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks. Eesmärkide järel on välja toodud väärtusi mõjutavad tegurid ja meetmed. Meetmetest tulenevaid tegevusi on kirjeldatud peatükis 4. Kuigi loodusosal ja siseriiklikel kaitstavatel loodusobjektidel on mitmed liigid kaitse-eesmärgiks, suunatakse peamine tähelepanu elupaikade kaitsele. Kui elupaikade seisund on soodne, siis on ka kõikidel liikidel, kes seda elupaika kasutavad, sobivad tingimused elutegevuseks ja paljunemiseks.

2.1. ELUSTIK

Linnud

Kõnnumaa loodusosal leiduvatest kaitsealustest linnuliikidest annab ülevaate tabel lisa 9. I kategooria kaitsealustest liikidest esinevad alal kaljukotkad, kellel on asustatud pesapaik nii Kõnnumaa kui ka Aela maastikukaitsealal. Võimalik on ka rabapüü, must-toonekure (Leivits 2003^a) ja väikepistriku esinemine. 2019. aastal ja varasemal perioodil on nähtud piirkonnas merikotkast. 2002. aastal leiti Keava rabast rabapüü ekskrementide ning nähti must-toonekure toitumas. Viimane väikepistriku vaatlus pärineb 1995. aastast Palasi rabast. II kaitsekategooria linnuliike on alalt leitud kaheksa: metsis, kanakull, laululuik, valgeselg-kirjurähn, järvekaur, mustsaba-vigle, mudanepp (kuuldud vaid üks kord mängulennu häält Keava rabas) ja sarvikpütt. Kõiki II kategooria liike on kohatud ka pärast 1994. aastat. III kaitsekategooria liikide isendeid, kes alal pesitsevad, on leitud 29 (pärast 1994. a kohatud 25 liiki). Linnudirektiivi I lissasse kuuluvaid liike on alalt leitud 26, pärast 1994. aastat on teada 23 linnudirektiivi I lisa liigi isendite pesitsemine.

Agu Leivits (2003^a) on koostanud ülevaate Kõnnumaa maastikukaitseala suuremarte soode linnustikust. Selle järgi oli Loosalu rabas, Keava rabas ja siirdesoods ning Palasi rabas kokku loendatud 96 linnuliiki: pesitsejaid 89 liiki, toitekülalisi 6 liiki ning läbirändel üks liiki. Läbirändel olevaid liike pole eraldi uuritud. 2012. aasta soode linnustiku seireinventuuri käigus leiti Keava rabast pesitsevaid linde 33 liigist, nii Loosalu kui ka Kõrgemäe rabast leiti 15 liiki, Palasi rabast ja Viirika soost leiti 20, Imsi rabast 19, Aela rabast 16, Kaasika rabast 7 liiki pesitsevaid linde.

2012. aasta soode linnustiku inventuuri järgi on Kõnnumaa ja Aela MKA linnustik sarnane. Erinevused on mõnede liikide osas. Aela-Viirika soostikust ei leitud näiteks sarvikpütt, kes pesitseb Keava ja Palasi rabades, roo-loorkulli ja laululuike leiti vaid Keava rabast, järvekauri Loosalu rabast.

2012. aasta inventuuril leiti Loosalu rabast 15 pesitsevat linnuliiki, mis on vähem kui 1995. aastal loendatud 25 liiki. Elupaigaspetsialistidest ei leitud 2012. aastal Loosalu rabast hallõgijat, hõbekajakat, kadakatäksi, piilpartit, tikutajat ja tuttpütt. Küll aga pesitses 2012. aastal seal järvekaur, keda eelmisel inventuuril 1995. aastal ei leitud ei Loosalu järvelt ega ka mujalt Kõnnumaa maastikukaitsealalt.

Praeguseks on Kõnnumaa maastikukaitseala soodes kunagi arvukas hõbekajakas asendunud kala- ja naerukajakaga, kes pesitsevad peaaegu kõikides Kõnnumaa loodusala laugastikes. Kunagi asus Palasi rabas hõbekajakate koloonia, kus 1953. aastal pesitses juba 75 paari, mis oli suurim hõbekajaka koloonia Eesti rabades. Viimasel kahekümnel aastal on Kõnnumaa maastikukaitsealal nähtud vaid 1–2 paari hõbekajakaid, 2012. aastal oli üks paar Palasi rabas (Leivits 2003^a; Leivits, Leivits 2012).

Keava raba põhjaosa on muutunud viimase 50 aastaga ilmselt kuivemaks, millele viitab puisraba pindala suurenemine (Aaviksoo 2003). Selle üheks põhjuseks on tõenäoselt Keava raba põhjaosas paiknev turbakaevandamisala mõju (Leivits 2003^b). Pärast turbakaevandamisala ammendumist (kaevandamise lõpetamist) tuleks see taastada märgalana (Leivits 2003^b).

2.1.1. Laululuik (*Cygnus cygnus*)

II kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Laululuik on tuntud eelkõige läbirändajana, esimene laululuige pesitsemine registreeriti Eestis 1979. aastal (Luigujõe 2007). Inimpelgliku liigina asustab laululuik eelkõige loodusmaastikke, eelistades pesapaigana rabajärvi ning vanu turbakarjääre. Laululuike on leitud pesitsemas Keava rabas 1995. ja 2012. aastal. 2013. aasta suvel vaadeldi laululuige paari Imsi järvel, mis viitab võimalikule pesitsemisele.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks ja 30 aasta perspektiivis (kattuvad):

- Laululuige elupaikade säilimine ja ühe paari pesitsemine Kõnnumaa maastikukaitsealal.

Mõjutegurid ja meetmed

+ sobivate elupaikade rohkus

- külastussurve ja taristu planeerimine

Meede: külastuse suunamine.

2.1.2. Rüüt (*Pluvialis apricaria*)

III kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Rüüt pesitseb Eestis ainult rabades, toitu otsib ka põldudel ja niitudelt. 2012. aasta soolinnustiku seire käigus hinnati linnuliigi arvukuseks Kõnnumaa loodusalal 33 paari. Rüüda esinemine on märk raba soodsast seisundist: raba on veel piisavalt märg ja lage ning pakub küllaldast eluruumi elupaigaspetsialistidele (Leivits 2006).

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks ja 30 aasta perspektiivis (kattuvad):

- Vähemalt 30 rüüda paari pesitseb Kõnnumaa loodusala piires.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistelt aladelt.

Meede: taastada ala looduslik veeržiim ja ilme (Keava raba, sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral hinnatakse keskkonnamõju (edaspidi *KMH*).

- külastussurve ja taristu planeerimine

Meede: külastuse suunamine.

2.1.3. Mudatilder (*Tringa glareola*)

III kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Mudatildri esinemine näitab, et sootelupaik on piisavalt märg ja soomaastik piisavalt terviklik. Mudatildrit leidub nii lagedatel soodel kui ka puis-laukarabas. (Leivits 2007). Kõnnumaa loodusala soodes loendati 2012. aastal soode linnustiku seire käigus 53 paari mudatildreid (leiukohad lisas 9). Mudatildri arvukus on aastati tugevasti kõikum.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks ja 30 aasta perspektiivis (kattuvad):

- Vähemalt 50 mudatildri paari pesitseb Kõnnumaa loodusala piires.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistelt aladelt.

Meede: taastada ala looduslik veeržiim ja ilme (Keava raba, sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral *KMH* läbiviimine.

- külastussurve ja taristu planeerimine

Meede: külastuse suunamine.

2.1.4. Kiivitaja (*Vanellus vanellus*)

LiD II – jah; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Kiivitaja võib pesitseda lagedatel aladel nii kultuurmaastikel kui soodes. Kõnnumaa loodusalalt on teada pesitsemine Keava, Imsi, Palasi rabas, Viirika soos ja Ülesoo rabas, kus 2012. aastal loendati kokku 20 paari kiivitajaid. Kiivitajale on looduslal oluline elupaikade, lagedate soode säilimine. Ühtlasi kuulub liik linnudirektiivi II lisasse, keda kaitstakse Kõnnumaa-Väätsa linnualal.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks ja 30 aasta perspektiivis (kattuvad):

- Vähemalt 20 kiivitajate paari pesitseb Kõnnumaa loodusala piires.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutub

Meede: taastada ala looduslik veeržiim ja ilme.

- põllu- ja rohumaade intensiivne kasutamine

Meede: soodustada liigi pesitsuspaikades pesitsusaegset rahu. Niitmine toimub servast-serva või keskelt lahku meetodil.

- külastussurve ja taristu planeerimine

Meede: külastuse suunamine.

2.1.5. Teder (*Tetrao tetrix*)

III kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Teder on Eestis paigalind. Teder pesitseb seal, kus leidub mitmekesist ja madalat rohttaimestikku, rikkalikult putukaid, väikesi lagedaid alasid ja põõsastuid. Pesitsetakse mitmesugustes paikades: põõsastikes, looduslikult uuenevatel metsaaladel, metsakultuuridel, soodes, vanema metsa servades jne. Eestis on tedre talvised elupaigad seotud kasepuistute kui põhilise toiduallikaga. Eelistatakse avamaastikuga külgnevaid kase- või kasesegametsade servi, väiksemaid metsatukki, samuti hõredaid kasepuistuid madal- ja siirdesoodes ning puisniitudel. (Viht 2008).

A. Leivitsa (2003a) järgi on Kõnnumaa maastikukaitsealal 2002. aasta seisuga neli tedremängu ala (Keava soos kolm ja Palasi rabas üks) 20–30 kukega. 2012. a soode linnustiku inventuuril loendati kokku 9 tedrekukke Keava, Palasi ja Ülesoo rabadest. Inventuur toimus küll juunikuus, kui tetrede mäng lõpeb.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Loodusala piires on vähemalt neli ala tedremänguga, kukkesid on vähemalt 20.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Loodusala piires on vähemalt neli tedremängu ala, kukkede arv on minimaalselt 9.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistel aladel.

Meede: taastada ala looduslik veeržiim ja ilme (Keava raba, sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.1.6. Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*)

I kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Kaljukotkas on levinud üle Eesti. Liik asustab vähese inimõjuga loodusmaastikke, kus esineb suurel pinnal toitumiseks sobilikke lagedaid alasid rabade näol. Linnu pesapaik on üldjuhul raba servas või rabasaarel. Kaljukotkas on paigalind, kes talvitub oma pesitsuspaiga lähistel ning asustab sobivaid pesapaiku aastakümneid. Oma territooriumil võib kotkapaaril olla mitu pesa, mida kasutatakse vaheldumisi eri aastatel. Kaljukotkaste arvukus Eestis on 60–65 paari, arvukust iseloomustab tõusev trend (Elts jt 2019). Peamisteks ohuteguriteks peetakse häirimist ja

toitumisalade kvaliteedi langust. Kaljukotka kaitse tegevuskava (2018) soovib soid taastada liigi kodupiirkonnas, sest kaljukotkas on sooelustiku tippkiskja, kelle toidulaud sõltub otseselt elupaiga kvaliteedist.

2019. a seisuga asub Kõnnumaa looduslal neli kaljukotka pesametsa, kaks Kõnnumaa ja kaks Aela maastikukaitsealal. Mõlema kaitseala territooriumid on asustatud, aladel asub kokku kaks paari.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kõnnumaa loodusala piires pesitseb edukalt vähemalt kaks kaljukotka paari.

Mõjutegurid ja meetmed

- häirimine

Meede: pesade lähedusse ei kavandata külastusrajatise (sealhulgas laudteid, matkaradu jms) ega hõlbustata ligipääsu pesade piirkonda. Liikumispiiranguga tähiste paigaldamine. Ohekatku piiranguvööndis on raiete tegemine keelatud 1. veebruarist 31. juulini.

- toitumisalade kvaliteedi langus, läbi kuivendusmõjude

Meede: taastada ala looduslik veerziim ja ilme (Keava raba, sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.1.7. Metsis (*Tetrao urogallus*)

II kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – jah

Metsis on Eestis paikne lind ja eelistab elupaigana vanu loodusmetsi. Metsise mängupaigad asuvad Eestis eelkõige suuremate või väiksemate rabade ümbruse männikutes, kus metsa vanus on kõige sagedamini 80 kuni 130 aastat. Metsise keskmiseks hajumiskauguseks mängupaigast peetakse 10 km. Metsisemäng kestab märtsist kuni mai keskpaigani ning mänguaktiivsus on suurim perioodil, mil metsisekanad külastavad mänguplatse (paar nädalat). Kui pesitsemiseks sobivat elupaika on rohkesti, näib pesakoha valik olevat sõltumatu mängupaiga asukohast ning emaslinnud võivad pesitseda nii mänguplatse lähedal kui ka mitme kilomeetri kaugusel sellest. Tibude suremus on suurim kolmel esimesel elunädalal, mil tibus toituvad ainult putukatest, sõltudes samas väga palju emast, kes neid sageli soojendab. Nii pesitsusajal kui ka väljaspool pesitsusaega veedavad metsised olulise osa ajast kuni 3 km raadiuses ümber mängupaiga, kus asuvad erinevatel aastaegadel olulised toitumis- ja puhkepaigad (Metsise kaitse tegevuskava 2015). Metsise arvukus on mõõdukas languses (Elts jt 2019).

Keskkonnaregistri järgi on Kõnnumaa looduslal teada 5 mängupaika. 1998/1999. aastal hinnati metsise arvukuseks kuues metsisemängus 12–26 kukke, 2011. ja 2013. aasta vaatluste järgi toimus mäng viies mängupaigas ja kokku osales neis 11–12 kukke. Kõik metsisemängud olid väikesed (1–3 kukke), samas kui varasemast on teada, et Kädva ja Kiigemäe püsielupaikades olid keskmise suurusega, 4–7 kukega, mängud. 2016. a loetleti Kiigemäe püsielupaigas 6 kukke. Elupaiga struktuur on oluliselt rikutud Saunametsa metsise püsielupaigas, Kõnnumaa MKA-l asuvas

Tammikmäe elupaigas ja Kädva metsise püsielupaigas. 2018. a leiti uus mäng Paluküla piiranguvööndist. Keskkonnaregistris olevad andmed metsise elupaikade kohta on toodud tabelis 6.

Tabel 6. Metsise arvukuse võrdlus aastatel 1998, 1999 ja 2010–2018.

Ala nimi	Vaatlused 1998,1999		Vaatlused 2010–2018		Inventeerija märkusi
	Vaatluse aeg	Kukkede arv	Vaatluse aeg	Kukkede arv	
Tammikmäe, Kõrgemäe sihtkaitsevöönd	1998, 1999	1–3	2010 2015	3 2–3	Kuivendusega tugevalt rikutud; metssigade tegevusjälgi palju (lisasööta ei täheldatud).
Ülesoo, Viirika sihtkaitsevöönd	1, 1998, 1999	1–3	2012 2013 2017 2018	1–2 1 2 1	(mängutsenter ilmselt alast väljas)
Ülesoo Viirika sihtkaitsevöönd	2, 1998, 1999	1–3	2012 2018	2 2	
Kädva, Kädva metsise püsielupaiga sihtkaitsevöönd	1998, 1999	4–7	2011 2016	2 1	Kuivendusjärgselt on mets muutunud nii ebasobivaks, et metsisekukkede mänguala tsentrid paiknevad kuivenduskraavide ääres. Metssigade tegevusjälgi ohtralt, Põllika peakraavi ümbruses lausaliselt, arvukus ilmselt kokkuvõttes suur. Söödaplats elupaigast väljaspool. Maasturi kevadised jäljed sihil mänguplatsi läheduses, kui need on seotud jahitegevusega, siis võib olla häiriv mõju mängule. Kuivendusvõrk tihe, mõju metsade struktuurile märgatav. Pisut leevendab olukorda kobraste tegevus.
Saunametsa, Saunametsa metsise püsielupaiga sihtkaitsevöönd	1998, 1999	1–3	2011 2013 2016	0 0–1 0–1	Metssigade esinemine: Mõõdukalt. Lisasöötmine: Ei täheldanud. Muud tähelepanekud Nr 168 värskest rekonstrueeritud kraavid. X – ebamõistlikult suuremõõtmelised raielangid piiranguvööndis. Vaatleja hinnang: Tugev negatiivne kuivenduse mõju. Küllalt tugevast raiekoormusest tingitud metsade killustumine piirkonnas ja ebasoodsa puistustruktuuri teke mõjutab negatiivselt. Lisamärkused: Küllastasin ka püsielupaigast kirdes asuvat soodsamat elupaigalaiku. Alal esines vanemaid mängupuid ja ekskrementide. Värskeid metsise tegevusjälgi ei kohanud, ent ka see ala on asustatud.
Kiigemäe, Kiigemäe metsise	1998, 1999	4–7	2011 2016	3 6	Kuivendusjärgne mõju ilmneb metsastruktuuris ainult kraavide vahetus läheduses. Rohkelt tegevusjälgi sihtkaitsevööndi äärealadel kraavi

Ala nimi	Vaatlused 1998,1999		Vaatlused 2010–2018		Inventeerija märkusi
	Vaatluse aeg	Kukkede arv	Vaatluse aeg	Kukkede arv	
püsielupaiga sihtkaitsevöönd					läheduses. Mängu piirkonnas tegevusjälgi ei märganud. Üldine arvukus näib siiski pigem kõrge. Kuna kuivenduse mõju on alale minimaalne, ala on kraavide ja sihtidega killustamata, raielanke on minimaalselt, siis loen ala metsise jaoks soodsaks ning arvukuse oletan olevat stabiilse. Olulise tähtsusega metsise elupaik Raplamaal.
Hiietaguse, Kõnnumaa maastikukaitseala Paluküla piiranguvöönd			2018	1	Uus asustatud mäng, hinnanguliselt 1–2 kukke.
KOKKU		12–26		12–17	

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Kõnnumaa loodusala piires on vähemalt kuus metsise mängupaika, kus mängudes osaleb vähemalt 15 metsisekukke.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Kõnnumaa loodusala piires on vähemalt kuus metsise mängupaika, kus mängudes osaleb vähemalt 12 metsisekukke.

Mõjutegurid ja meetmed

- elupaikade seisundi halvenemine

Meede: metsise kaitseks loodud aladel taastatakse algne veerežiim ja kujundatakse vajadusel puistustruktuuri, lähtuvalt ekspertide soovituselt. Kraavid, mis piirnevad elupaigaga, jäetakse võimalusel hooldamata. Kuivendusvõrkude hooldamise taotlemisega kaasneb KMH ja ekspertide kaasamine, kui ilmneb reaalne oht, et see võib kahjustada liigi elupaiku.

- kisklus

Meede: metssigade söötmiskohtade ülevaatamine ja vajadusel likvideerimine, väikekiskjate arvukuse ohjamine.

- metsaraie

Meede: kaaluda Kiigemäe püsielupaiga tzoneeringu muutmist ja Ülesoo 1 metsise mängupaiga tzoneerimist Aela maastikukaitseala Viirika sihtkaitsevööndisse. Majandada keskkonnaregistris

piiritletud liigi elupaigas olevaid metsisele sobivaid kasvukohatüüpe vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele. Vältida raieid ajal, mis häirivad mängu ja tibude üleskasvatamist.

- populatsioonide nõrgenemine

Meede: kaaluda loodusalaga piirnevate metsise mängupaikade kaitse tõhustamisest, sest mitmed mängupaigad paiknevad piiranguvööndis või kaitseta aladel (nt Paunküla MKA, Laukesoo LKA, Ahekõnnu ja Kõnnumaa-Väätsa metsise püsielupaik). Uued metsisemängud 10 km raadiuses liidetakse võimalusel kaitstava ala võrgustikku ning tagatakse kohane kaitse.

2.1.8. Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*)

II kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – ei

II kaitsekategooria kaitsealuse linnuliigi valgeselg-kirjurähni esinemine Paluküla Hiiemäel tehti kindlaks 2013. aasta kevadel.

Valgeselg-kirjurähn vajab elupaigaks vana leht- või segametsa, kus on piisavalt pehkinud ja mahalangenud lehtpuid. Valgeselg-kirjurähn on üsna pelglik ja peiduline. Võrreldes suurkirjurähniga, tuleb sagedamini maha või otsib toitu mahalangenud puutüvedelt. Eestis elab peamiselt lammimetsades ja laialehiste lehtpuudega leht- ja segametsades (Jonsson 2008, Kumari 1974).

Valgeselg-kirjurähn on paigalind ja tal on võrdlemisi suur pesitsusterritoorium. Paluküla Hiiemäel on rähni elupaigaks märgitud 14 ha suurune segametsa-ala.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kõnnumaa maastikukaitsealal pesitseb vähemalt üks valgeselg-kirjurähni paar.

Mõjutegurid ja meetmed

+ sihtkaitsevööndite suur osakaal

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele. Keskkonnaregistris piiritletud elupaigas seada raietele ajaline piirang 1. märtsist kuni 30. juunini.

2.1.9. Nõmmelõoke (*Lullula arborea*)

III kat; LiD I; KE – jah; LoA – ei; LiA – ei

Liigi elupaik on registreeritud 2013. a Kõnnumaa maastikukaitseala Hiiemäe sihtkaitsevööndis ja Paluküla piiranguvööndise jäävatel rohumaadel. Liik eelistab elupaigana kasutada valgusküllaseid paiku, milleks on nõmmed, nõmmemetsad, liivased raiesmikud jne.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Nõmmelõokese elupaik on säilinud Kõnnumaa maastikukaitsealal 7,8 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ elupaika hooldatakse

2.1.10. Väänkael (*Jynx torquilla*)

III kat; LiD – ei; KE – jah; LoA – ei; LiA – ei

Liigi elupaik on registreeritud 2013. aastal Kõnnumaa piiranguvööndis. Liik eelistab elupaigana kasutada hõredaid puistuid, seega liigile sobivad elupaigaks ka pargid, puisniidud, metsatukad jne.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Väänkaela elupaik on säilinud Kõnnumaa maastikukaitsealal 2 ha ulatuses.

+ sobivaid elupaiku on loodusalal mitmeid

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele.

2.1.11. Musträhn (*Dryocopus martius*)

III kat; LiD – I; KE – jah; LoA – ei; LiA – ei

Liigi elupaik on registreeritud 2013. aastal. Elupaik jääb Paluküla piiranguvööndisse ja Hiiemäe sihtkaitsevööndisse. Liik eelistab elupaigana kasutada vanemaid metsi, eeskätt männikuid. Kaitsekorralduskava välitööde põhjal on teada, et musträhn pesitseb ka Saunametsa metsise püsielupaigas.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Musträhni elupaik on säilinud Kõnnumaa maastikukaitsealal 14,5 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ sobivaid elupaiku on loodusalal palju

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele.

2.1.12. Laanepüü (*Tetrastes bonasia*)

III kat; LiD – I ja II; KE – jah; LoA – ei; LiA – ei

Liigi elupaik on registreeritud 2013. aastal Paluküla piiranguvööndis. Liik eelistab elupaigana kasutada niiskemaid tiheda alusmetsaga kuuse-segametsi.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Laanepüü elupaik on säilinud Kõnnumaa maastikukaitsealal 4,3 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

+ sobivaid elupaiku on loodusalal palju

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele.

Imetajad

2.1.13. Käsiivalised

II kat; LoD IV; KE – jah; LoA – ei

Tõmmu- või habelendlane (*Myotis brandtii/mystacinus*).

Liigi esinemine tehti Palukülas kindlaks 2012. aastal. Tõmmu- ja habelendlane on sarnased liigid, kelle eristamine võrdlemisi keeruline. Toituvad need nahkhiired metsas või veekogude lähedal, habelendlane ka lagendikel, metsaservades. Öise eluviisiga loomad koonduvad päevaks metsäärsetesse hoonetesse või puuõõnsustesse. Talvituvad koobastes või keldrites (Masing 2004).

Põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*)

Põhja-nahkhiire elupaik asub Palukülas. Põhja-nahkhiir toitub metsades, aedades, veekogude ääres, päevasel ajal viibib elumaja katuse all. Päevasteks varjupaikadeks on hoonete katusealused, seinapraod, müüriõõned, puuõõnsused (Masing 2004). 2012. aastal loendati poegimiskoloonias umbes 150 isendit.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kõnnumaa maastikukaitsealal elab tõmmulendlane, põhja-nahkhiire poegimiskoloonia koosneb umbes 150 isendist.

Mõjutegurid ja meetmed

+ elupaigad suures osas sihtkaitsevööndis

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele.

Putukad

2.1.14. Palukuklane (*Formica polyctena*)

III kat; LoD – ei; KE – jah; LoA – ei

Palukuklased on metsakuklaste liigirühma kuuluvad sipelgad, keda kaitstakse III kaitsekategooria liigina. Kõik metsakuklased elavad valdavalt puistutes ning ehitavad kuhilpesi okastest, raokestest ja okaspuude vaigust. Palukuklane esineb kõige arvukama kuklaseliigina üle terve Eesti nii mandril kui ka saartel, eelistades valguserikkamaid männi ülekaaluga palumetsi. Samas on palukuklase asurkonnad elujõulisemad kuuse järelkasvuga männikutes, kus metsa koosseisus on 10–20% kuuske ja kask. Kuusk ja kask on produktiivsemad lehetäide kolooniate kasvuks, kask pakub kevadel sipelgaile ka maitsvat mahla. (Martin 2011^a, Martin 2011^b)

Palukuklased on levinud Paluküla Hiimäel ja selle lähiümbruses. Pesad asuvad kuuse-segapuistutes. Pidevas metsas on üksikud pesad, rohkem on neid teede ja radade ääres, aga ka sūrjaniidul puude all, niidu ja metsa piiril. 2008. aastal uuris Paluküla palukuklaste asurkonda Ants-Johannes Martin, kelle järgi on alal umbes 50-pesaline asurkond, mis on Eesti üks suurimaid.

Metsakooslusi ei saa kuklaste vajadustest lähtudes Hiimäel ümber kujundada, kuna see kahjustaks teisi looduskaitsete väärtusi (metsaelupaigad, looduslik pühapaik, valguselg-kirjurähn, käsitiivalised). Kui säilivad olemasolevad teed Hiimäe ümber ja rajad mäel ning poollooduslik kooslus mäe lõunaküljel, siis leidub ka valgusele rohkem avatud elupaiku, mida palukuklased eelistavad.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kõnnumaa maastikukaitsealal asub vähemalt 19 palukuklase pesa.

Mõjutegurid ja meetmed

+ suur osa elupaikasad asub sihtkaitsevööndis

+ metsade vanuseline jaotus

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele. Väljaspool sihtkaitsevööndit piiritletud elupaigas teostada raied väikeste lankidena, jälgides, et pesad ei jääks päikesele avatuks.

2.1.15. Suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*)

III kat; LoD II, IV; KE – jah; LoA – jah

Suur-kuldtiib elab luhtadel, soistel niitudel ning veekogude kallastel (Martin 2006). Liblikaliigi leiukoht ei ole keskkonnaregistrisse kantud. Ly Lindmani järgi leidis putukateadlane Mati Martin

suur-kuldtiiba 1998. ja 2001. aastal Palasi rabast. Kuna tegemist on vanade andmetega, on vajalik liigi esinemist välitööde abil kontrollida ja leiukohad täpsemalt piiritleda.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Suur-kuldtiiva elupaigad on Kõnnumaa looduslal soodsas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Palasi raba asub sihtkaitsevööndis. Punase nimestiku järgi on liik Eestis soodsas seisundis.

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistel aladel.

Meede: taastada ala looduslik veerežiim ja ilme; vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses.

Taimed

Looduslalt on teada 4 kaitsealust sammaltaime ja 23 kaitsealust soontaimet (lisa 10). Soontaimedest kuuluvad 7 liiki II kategooriasse ja 16 liiki III kategooriasse, loodusdirektiivi II lissasse kuuluvaid liike on kolm: kaunis kuldking, soohiilakas ja eesti soojumikas. Kõige enam on kaitsealustest taimedest käpalisi – 17 liiki. II kaitsekategooria liikidest on alalt leitud lisaks kaunile kuldkingale veel turvastarna, soohiilakat, kõdu-koralljuurt, Russowi sõrmkäppa, sookäppa, soovalku ja kärbesõit. Valdavalt on teadaolevad kaitsealuste soontaimeliikide kasvukohad kas soodes, poollooduslikel kooslustel või hõredamates metsades. Kõige kõrgem kaitsealuste liikide kontsentratsioon on lubjarikastes madalsoodes, mistõttu on nende hea seisundi säilitamine eriti oluline. On leitud ka kaks metsades kasvavat kaitsealust liiki: pruunikas pesajuur ja ungrukold. Kaunis kuldking kasvab nii poollooduslikel kooslustel kui ka metsades.

2.1.16. Lääkiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus* sün *Drepanocladus vernicosus*)

III kat; LoD II; KE – jah; LoA – jah

Lääkiv kurdsirbik on valgusnõudlik samblaliik, kes ei talu pikaajalist läbikuivamist ning kes eelistab kasvada madalama temperatuuriga allikalistes soodes. Eestis on liik oma kasvukohtades vähearvukas. Liiki ohustab enim kasvukohtade kuivendamine või veerežiimi muutmine. Ohuks on ka kuivendamisega kaasnev kasvukohtade kinnikasvamine, mis halvendab valgustingimusi (Tusti, 2011).

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Liigi kasvukohad on Kõnnumaa loodusala soodes soodsas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Sood asuvad peamises ulatuses sihtkaitsevööndis. Punase nimestiku järgi on liik Eestis soodsas seisundis.

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistel aladel.

Meede: taastada ala looduslik veeržiim ja ilme (Keava raba, sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.1.17. Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*)

II kat; LoD II, IV; KE – jah; LoA – jah

Kasvab varjukates laane- ja salumetsades, vähem soo- ja lodumetsades, puisniitudel ja põõsastikes. Taim on lubjalembene ja eelistab huumusrikast parasniisket mulda ja poolvarju. Punase nimestiku järgi on liik kategoorias ohulähedane.

Liik on registreeritud Kõnnumaa maastikukaitsealal ja Saunametsa metsise püsielupaigas.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kõnnumaa looduslal kasvab vähemalt 80 kauni kuldkinga võsu.

Mõjutegurid ja meetmed

- metsaraie

Meede: majandada keskkonnaregistris piiritletud liigi elupaika vastavalt metsade väärtuspõhise majandamise juhisele. Väljaspool sihtkaitsevööndit on raied lubatud ainult külmunud pinnasega. Raiejäätmeid ei kuhjata liigi kasvukohta. Kokkuveoted ei läbi liigi kasvukohta.

2.1.18. Turvastarn (*Carex heleonastes*)

II kat, LoD – ei, KE – jah; LoA – ei

Turvastarn on Eestis vähelevinud mitmeaastane taim, kes kasvab peamiselt soodes. Punase nimestiku järgi on liik väljasuremisohus.

Ainuke teadaolev looduslal asuv leiukoht asub Palasi raba edelaservas madalsoos raudtee ja Lelle-Vahastu maantee lähedal. 2006. aastal loendati 150 taime, 2012. aastal 10 taime. 2013. aastal taime ei nähtud, 2014. aastal registreeriti 23 taime. 2016. aastal nähti viit taime.

Antud kohas on veerežiimi mõjutanud raudteetammi ja kraavide rajamine. Kuna ala asub raudtee läheduses, siis on seal tehtud ka põõsaste raiet, mis on lageda soo säilimist soodustanud. 2014. aastal on loendatud 23 taime ja kasvukoha seisund on hinnatud halvaks. 2016. aastal on hinnatud kasvukoha seisundi paranemist – eemaldatud on võsa ja kasvukoht on kuivem.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Turvastarna kasvukoht on säilinud Kõnnumaa maastikukaitsealal vähemalt viie õitsva taimega.

Mõjutegurid ja meetmed

- võsa kasv kasvukohas

Meede: võsa regulaarne eemaldamine.

2.1.19. Ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*)

II kat, LoD – ei, KE – jah; LoA – ei

Ainulehisel sookäpal on üks juurmine leht ja maapealne mugul, rohkelt väikesi õisi pikas õisikus. Taim eelistab kasvada niiskemates paikades, põõsastikes. Punase nimestiku järgi on liik kategoorias ohulähedane. 2014. aastal on leitud kaks taime Kõnnumaa piiranguvööndi madalsoost.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Soovalgu kasvukoht Kõnnumaa maastikukaitsealal on säilinud 21 ha ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

- veerežiimi muutmine

Meede: vältida ala kuivendamist ja olemasolevate kraavide rekonstrueerimist.

2.1.20. Kuninga kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*)

II kat, LoD – ei, KE – jah; LoA – ei

Kuninga-kuuskjalg kasvab Eestis peamiselt madalsoodes. Liik ei ole Eestis soodsas seisundis, sest enamused on kuivendatud ja seetõttu need võsastuvad. Punase nimestiku järgi kuulub liik kategooriasse ohualdis.

2014. aastal leiti Kõnnumaa piiranguvööndi madalsoost kaks kuninga-kuuskjala puhmikut. Elupaik on Eestimaa Looduse Fondi soode inventuuri järgi heas seisundis. Samas on põhikaardilt näha elupaiga läheduses kraave.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kuninga-kuuskjalaga kasvukoht Kõnnumaa maastikukaitsealal on säilinud, kasvab vähemalt kaks puhmikut.

Mõjutegurid ja meetmed

- veerežiimi muutmine

Meede: vältida ala kuivendamist ja olemasolevate kraavide rekonstrueerimist. Vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses.

2.1.21. Põdrajuure-soomukas (*Orobanche bartlingii*)

III kat, LoD – ei, KE – jah; LoA – ei

Põdrajuure-soomukas on soomukaliste sugukonda kuuluv taimeliik, kes parasitērib vahelmisel põdrajuurel. Taim eelistab kasvada kuivemates lubjarikastes kasvukohtades. Punase nimestiku järgi kuulub liik kategooriasse ohualdis. Kõnnumaa looduslal on liik registreeritud Kõnnumaa piiranguvööndis mitmes erinevas kasvukohas.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Põdrajuure-soomuka kasvukohad Kõnnumaa maastikukaitselal on säilinud 3,6 ha suurusel alal.

Mõjutegurid ja meetmed

- kasvukohtade kahjustamine

Meede: vältida pinnasega seotud töid nagu ehitamine, metsastamine jms

- kasvukohtade mittehooldamine.

Meede: hooldada kasvukohti niitmise ja karjatamise teel, eemaldada kasvukohast tihedad puudegrupid.

2.1.22. Sookäpp (*Hammarbya paludosa*)

II kat, LoD – ei, KE – jah; LoA – ei

Sookäpp on orhidee, kes kasvab peamiselt järveäärsel õõtsikul, siirdesoo ja soises metsas. Punase nimestiku järgi kuulub liik kategooriasse ohualdis.

Kõnnumaa looduslal on liik registreeritud Suursaare sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Sookäpa kasvukoht Kõnnumaa maastikukaitselal on soodsas seisundis.

Mõjutegurid ja meetmed

- Keava raba looduslikku veerežiimi on muudetud

Meede: taastada ala looduslik veeržiim ja ilme (Keava raba, sh Suursaaare sihtkaitsevöönd). Vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses.

2.2. Kooslused

Tabelis 7 on esitatud elupaigatüüpide pindalad vööndite ja Natura standardandmebaasi järgi. Samuti on esitatud potentsiaalsed elupaigad, mis on kaitstud.

Elupaigatüüpide esinduslikkuse kirjeldamisel kasutatakse järgmist skaalat:

A – väga hea,

B – hea,

C – arvestatav.

Tabel 7. Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide koondtabel⁷

Elupaiga- tüüp	Pindala looduskaitse- seisundi klassis (ha)			Kogu- pindala elupaiga- tüüpide kaupa (ha)	Elupaiga- tüübist sihtkaitse- vööndis, hoiualal ja uuendusraieta piirangu- vööndis (ha)	Pindala Natura standard- andmebaasis (ha)	Potentsiaal- sete elupaikade pindala sihtkaitse- vööndis ja uuendus- raieta piirangu- vööndis (ha)
	A	B	C				
3140				0	0	10	
3150			11	11	11	0	
3160	51			150	147	147	
6210		4	12	16	3	8	
6270			2	2	2	3	
6430				5	1	5	
6510			5	5	3	8	
6530				0	0	4	
7110*	753	339	241	3547	3464	3360	
7120		26	217	285	282	296	
7140	71	128		797	672	810	
7220				0	0	0	
7230		22		225	203	125	
8310				2	0	2	
9010*	2	181	25	296	183	207	16
9020*	12	5		20	20	22	
9050	3	43	15	143	62	142	1

⁷ Aela ja Kuimetsa MKA, metsise püsielupaikade ning Kõnnumaa hoiuala elupaikade info on ebatäpne ja vajab uuendamist.

Elupaiga- tüüp	Pindala looduskaitse seisundi klassis (ha)			Kogu- pindala elupaiga- tüüpide kaupa (ha)	Elupaiga- tüübist sihtkaitse- vööndis, hoiualal ja uuendusraieta piirangu- vööndis (ha)	Pindala Natura standard- andmebaasis (ha)	Potentsiaal- sete elupaikade pindala sihtkaitse- vööndis ja uuendus- raieta piirangu- vööndis (ha)
	A	B	C				
9060		1	1	2	2	0	1
9070				5	5	5	
9080*	4	165	140	676	314	757	16
91D0*		539	210	1426	1092	1497	
KOKKU				7613	6466	7408	34

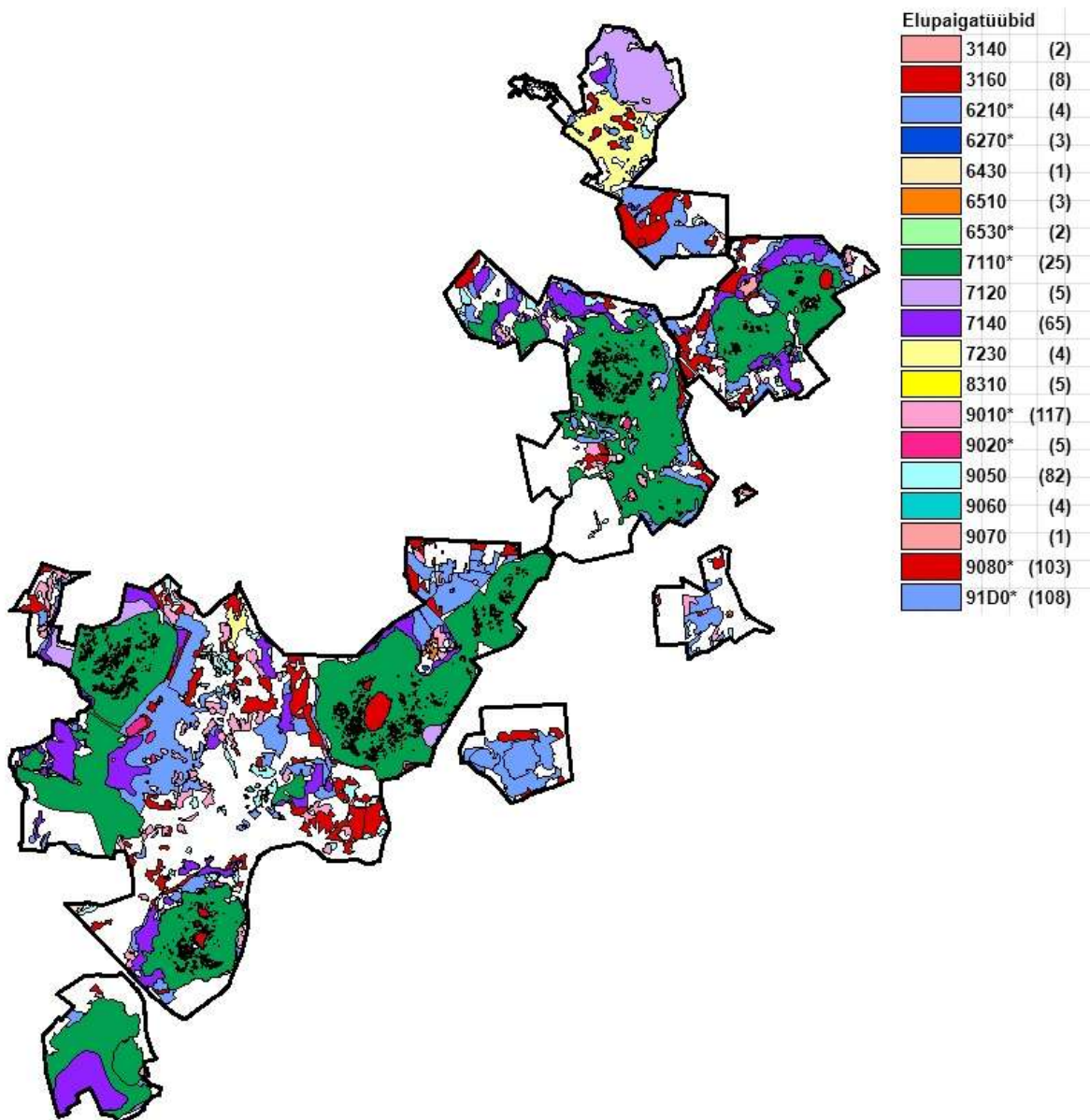
Tabel 7 viitab kitsaskohtadele elupaikade kaitse osas, eriti metsaelupaikade puhul. Samas tuleb olla kriitiline andmete tõlgendamisel, sest Kõnnumaa loodusala elupaigad on kaardistatud peamises ulatuses Natura pilootprojekti raames, aastatel 2000–2002. Sealjuures kaardistati elupaiku tubastes tingimustes. 2012. aastal telliti töö Kõnnumaa maastikukaitseala piiranguvööndi elupaikade inventeerimiseks, mille andmed on usaldusväärsed. Samuti telliti 2012. aastal töö kogu loodusala elupaikade piiride täpsustamiseks, kuid endiselt võib tõdeda, et palju on infot puudu ning andmed on kokkuvõtvalt ebatäpsed nii elupaikade pindala kui esinduslikkuse osas. Kavaga on planeeritud täiendavaid inventuure, et saada usaldusväärset infot loodusala elupaikade koondseisundi kohta.

Tabel 7.1 täpsustab elupaikade kaitstust alapõhiselt. Kui metsaelupaik jääb piiranguvööndisse, milles on uuendusraie lubatud, siis ei arvestata sellist elupaika kaitstuna. Kasutatud on Natura elupaik kaardikihti, arvestamata Kr_plk kaardikihti poollooduslike koosluste osas. KKK perioodi jooksul on vajalik kaardikihid omavahel sünkroniseerida. Joonisel 7 on kuvatud elupaikade paiknemine.

Tabel 7.1. Elupaikade pindala (ha) kaitstavatel loodusobjektidel (Natura_elupaik kihil järgi)

Elu- paiga- tüüp	Kõnnu- maa MKA	Kaitse	Aela MKA	Kaitse	Kui- metsa MKA	Kaitse	Vahastu mõisa HA	Kaitse	Kõnnu- maa HA	Kaitse	Metsise PEP	Kaitse	Üksik- objekt Imsi järv	Kaitse	Kaitse-eesmärk
3140															
3150			11	11											
3160	111	111	36	36									2	2	Kõnnumaa ja Aela MKA, Kõnnumaa hoiuala, Imsi järv
6210	7	7			3	3									Kõnnumaa MKA
6270	1	1					1	0							Kõnnumaa MKA
6430	5	5													Kõnnumaa MKA
6510	6	6			1	1	2	0			1	0			Kõnnumaa ja Kuimetsa MKA
7110*	1982	1982	1269	1269					295	0					Kõnnumaa ja Aela MKA
7120	65	65	217	217											Kõnnumaa ja Aela MKA ning Kõnnumaa hoiuala
7140	396	396	266	266					128	128	2				Kõnnumaa ja Aela MKA ning Kõnnumaa hoiuala
7220															
7230	24	24	203	203											Kõnnumaa ja Aela MKA

Elu- paiga- tüüp	Kõnnu- maa MKA	Kaitse	Aela MKA	Kaitse	Kui- metsa MKA	Kaitse	Vahastu mõisa hoiuala	Kaitse	Kõnnu- maa hoiuala	Kaitse	Metsise püsielu- paik	Kaitse	Üksik- objekt Imsi järv	Kaitse	Kaitse-eesmärk
8310					2	2									Kuimetsa MKA
9010*	215	116	63	53					1	0	18	12			Kõnnumaa ja Aela MKA
9020*	17	17	3	3											Kõnnumaa MKA
9050	87	38	46	21	3	0					8	3			Kõnnumaa, Aela ja Aela MKA
9060	2	2													Kõnnumaa MKA
9070							2	2							Kuimetsa MKA ja Vahastu mõisa hoiuala
9080*	385	142	168	111					3	3	127	57			Kõnnumaa ja Aela MKA ning Kõnnumaa hoiuala
91D0*	743	606	294	238					15	15	374	233			Kõnnumaa ja Aela MKA ning Kõnnumaa hoiuala

Joonis 7. Hinnanguline illustratsioon Kõnnumaa loodusosal kaardistatud elupaigatüüpidest. Elupaikade andmestik on vananenud ja puuduliku infoga. Koheselt jääb silma, et nt Aela MKA lõunaserv on inventeerimata

2.2.1. Koopad (8310)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Enamasti loetakse koobasteks vaid neid maa-aluseid tühemikke, mis on nii suured, et sinna saab siseneda inimene. Kuimetsas ja Vaoperes Kuimetsa karstialal asub Eesti arvukaim koobaste rühm. Seal on teada 12 koobast ja enamus neist on väikesed, neist kolme koopa avad on kinni vajunud, sealjuures üks tee-ehituse käigus (Heinsalu 1987).

Heinsalu (1987) hinnangul moodustasid koopad kunagi ühe suure koopasüsteemi. Ligi 30 ha suurusel õhukese, moreenist koosneva pinnakattega metsamaal esineb rohkesti langatuslehtreid ja -nõgusid, millest mõnedes leidub koopaavasid. Karstivormid on tekkinud põhjavee toimel karbonaatsete kivimite leostumisel ja väljakandel. Avaraimat koobast kutsutakse Suureks koopaks, mis asub Kose-Purila maanteest sadakond meetrit läänes. Koobas on vähemalt 80 meetrit pikk ja tõenäoliselt Eesti kõige pikem koobas (Kenk 2013). Langatusorgude põhi on enamjaolt lame, nõlvad aga järsud ning kohati paljandub paas (Heinsalu 1987). Alal kasvab valdavalt segamets. Ühtlasi on karstiala metsal looduskaitseväärne metsaelupaikade tõttu, eriti maanteest ida pool. Metsa valdavaks puuliigiks on kuusk, millele lisaks kasvavad peamiselt kased ja saared.

Karstiala idaosas Iida talu juures kaob Mustsoost tulev oja maa alla. Oja on kevadel veerikas, suvel väga väike. Maa alla kadumise kohas lõpeb maapealne ojasäng 1,5 m kõrguse paaseinaga. Edasi voolab oja mööda karstiõõnsuseid, mille asukohti tähistavad mõnes kohas langatusvormid. Karstiõõnsuste vesi toidab Atla jõe vesikonda ja oletatakse, et maa-aluse oja ajutised allikad asuvad Atla jõe ääres Kuimetsas ja alalised Oblu küla juures (Pirrus 2007). Veerikkal ajal täituvad Iida urked veega. Eriti veerikkal kevadel on ka maapealsed karstivormid osaliselt vee all. Vanasti oli karstiala kevaditi laialt üle ujutatud ja sel ajal toimus koobaste intensiivne suurenemine (Heinsalu 1987). Karstiala idaosas on kevaditi kõrgelt üle ujutatud ning kruusatee jääb vee alla.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Koopad on säilinud 2 hektari ulatuses, lahtise avaga koobaste arv on 9.

Mõjutegurid ja meetmed

- veerežiimi muutmine

Meede: hoiduda veerežiimi muutmisest.

- raskete sõidukite kasutamisega kaasneb varingu oht

Meede: vältida sõidukitega koobaste läheduses sõitmist (tsoneerida väärtused sihtkaitsevööndisse)

- prahistamine

Meede: koristus- ja teavitustöö

2.2.2. Nõrglubja-allikad (7220*)

KE – ei, LoA – jah, LoD I

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad nõrglubjalasundit tekitavad allikad. Nõrglubja-allikate sekka kuuluvad teiste seas karstiga seonduvad, nn. salajõgede avanemise piirkonna allikad (Kink 2004). Elupaigatüübi kaitse on seatud Kõnnumaa loodusala kaitse-eesmärgiks. EELISE elupaigatüüpide kaardikihil nimetatud elupaika looduslal ei ole märgitud. Elupaigatüüp on arvatavasti levinud Kuimetsa karstialal, mis koos Ulmu ehk Örde (Örde) allikatega on loetletud ka ühe Natura 2000 alaks välja valitud allikaalana (Kink 2004). Karstialal voolava maa-aluse oja ajutised allikad asuvad oletatavalt Atla jõe ääres Kuimetsas (kohta nimetatakse Jäävandiks, pole kaitsealal) ja alalised Oblu küla juures Mahtra looduskaitsealal, millest tuntuim on Ulmu ehk Örde (Örde) allikas. Täpsem elupaigatüübi levik Kuimetsa maastikukaitsealal vajab täpsustamist.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud soodsas seisundis.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on kaardistatud ja kaitse on tagatud.

Mõjutegurid ja meetmed

- piirkonna veerežiimi muutmine

Meede: hoiduda looduslike alade veerežiimi muutmisest.

2.2.3. Looduslikult rohketoitelised järved (3150)

KE – ei, LoA – ei, LoD I

Eestis hõlmab see elupaigatüüp keskmiselt kalgiveelisi rohketoitelisi eutroofseid järvi moreenmaastike nõgudes. Taimhõljum on neis järvedes liigirikas, kuid mõõduka biomassiga. Veesiseses taimestikust valitsevad põhja kinnituvad taimed, mille õisik ulatub veepinnale (Paal 2000).

Kadja järv on kalgiveeline segatoiteline jäänukjärv, mille veepeegli pindala on 10,5 ha (EELIS). Varasemalt on Kadja järv määratud elupaigatüüpi vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140). Kuigi elupaigatüüp 3150 ei ole määratud siseriiklike kaitstavate loodusobjektide ega loodusala kaitse-eesmärgiks, on oluline järve kaitsta. Kaitseala valitseja ei ole KKK koostamise hetkel veendunud, et Kadja järv ei kuulu elupaigatüüpi 3140, mistõttu võib määrang muutuda.

Järve ümber on 7,7 ha suurune õõtsiksooring. Veekogu on madal, maksimaalne sügavus on vaid 1,5 m, kunagi on järve veetasel alandanud. Ümbrusest toovad vett mõned kraavid, läänekaldalt saab alguse Atla jõgi. Kaladest leidub ahvenat ja haugi. Mäemetsa (1977) hinnangul on Kadja järv perspektiivne üksnes kogrejärvena ja hinnatav ka maastikuelemendina ning Kadja järve veerežiimi parandaks veetaseme tõstmine (kuni 0,7 m) ja muda väljapumpamine.

Mõjutegurid ja meetmed

+ elupaik jääb sihtkaitsevööndisse

- kraavitus ja õgvendus

Meede: veerežiimi taastamise vajaduse uuring

2.2.4. Looduslikult huumustoitelised järved ja järvikud (3160)

Ke – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi looduslikult huumustoitelised järved ja järvikud (3160) kuuluvad turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised looduslikud järved ja järvikud peamiselt rabades või rabastuvates nõmmes. Lisaks soovitatakse selle tüübi alla arvata pehme pruuni veega segatoitelised pisut kõrgema mineraalsusega järved (Paal 2000). Kõnnumaa looduslal on selle tüübi esindajateks laukad ja rabajärved, nende kogupindala looduslal on umbes 150 ha.

Laukad on osaks Kõnnumaa loodusala suurematest rabadest, neid võib leida Loosalu, Keava, Imsi, Palasi, Aela ja Viirika rabadest.

Palasi ehk Lalli raba suurim laugas on Suurlaugas (pindala keskkonnaregistri järgi 7,3 ha). Suurlaukast Paluküla poole jäävad suuremad laukad on Vanamatsi laugas (pindala 4 ha) ja Kõrtsi laugas (1,2 ha). Viimased kaks nime (Vanamatsi ja Kõrtsi laugas) ei ole olnud nende laugaste kohta ümbruskonna külades kunagi kasutusel. Suurest laukast Lalli küla poole jäävaid piklikke ja keeruka kujuga laukaid kutsutakse Ristlaugasteks. Keava raba suurimat, 2,3 ha suurust, laugast uurisid järveuurijad riikliku seire käigus 2004. aastal. Praktiliselt kõik näitajad olid väga heal tasemel, vaid fütoplanktoni suvises aspektis oli leida kehvema ökoloogilise seisundi indikaatoreid (sinivetikas *Limnothrix redekei*) (Ott 2004).

Suurimad sellesse elupaigatüüpi kuuluvad veekogud Kõnnumaa looduslal on rabajärved: Loosalu järv (34,1 ha) ja Aela (keskkonnaregistris „Aeli”) järv (9,8 ha).

1) Keset Loosalu raba asub Eesti suurim rabajärv **Loosalu järv** pindalaga 34,1 ha. See loodusala suurim veekogu on hilisjäajal tekkinud suurema järve jäänuk. Loosalu järv on tuntud ka Venetpõlve järve, Kaiu järve, Kallejärve ja Venepele järve nime all. Mäemets (1977) nimetab teda kõige tüüpilisemaks huumustoiteliseks järveks Eestis ning leiab, et järv koos ümbritseva rabaga vajab seetõttu täielikku kaitset ning on uurimisobjektina suure teadusliku väärtusega. Loosalu järv on primaarne ehk esmane rabajärv. Järve sügavus keskosas on 5 meetrit (keskmise sügavus ligi 3,7 m) (Mäemets 1977).

Järv toitub sademetest ja ümbrusest sissevalgivatest rabavetest. Järve on uuritud väikejärvede seire käigus 2004. ja 2010. aastal, varem aastatel 1953, 1955, 1956, 1963 ja 1977. Nii elustiku kui ka abiootilised kvaliteedi elemendid on enamikus väga heal tasemel. Õistaimi järvest leitud ei ole, mis on iseloomulik väga heas seisundis rabajärvedele. Lainetus on selles järves oluline tegur kaldaalade biotoopide kujundajana. Erinevalt tavalistest rabajärvedest on siin olemas ka kõvapõhjalisi alasid (Ott 2010^a, 2010^b).

Fütoplanktonit on rabajärvele omaselt vähe. Fütoplanktoni seisukohast on järve ökoloogiline seisund püsinud muutumatuna. Sarnase huvitava ja haruldase vetikakooslusega järvi leidub Eestis vaid üksikuid (Ott 2004). Zooplanktonit on rohkem ja selles leidub Mäemetsa (1977) ja Ott'i (2010^a) andmeid mitmeid haruldasi liike (nt: *Alona rustica* – raba-ovaalik, *Acanthodiptomus denticornus* – oga-aerik, *Holopedium gibberum* – küürik, *Polyphemus pediculus*). Põhjaloomastik on liigivaene, puuduvad nii limused kui ka väheharjasussid, koosnedes peamiselt surusääskede vastsetest. Loosalu järv on kalavaene, 2010. aasta proovipüügil tabati vaid ahvenaid, järves leidub ka vähesel määral haugi. Järve morfomeetrilisi andmeid arvestava kalastiku vanuselise koosseisu indeksi väärtus oli „halb” (Ott 2010^a). Oissari (1968) järgi on Loosalu järve ahven oma hargnenud küljejoonega teiste järvede ahvenaist erinev.

Loode pool asuva Väike-Loosalu järvega (pindalaga 3,4 ha) ühendab Loosalu järve kraav, mis on suuresti ummistunud. Looduslik väljavool on järve soone kaudu loode poole Keila jõkke (varjatud väljavool). Järve kaguosast on kaevatud Kärü jõkke viiv kraav (Kädva oja), kust toimub nähtav väljavool, mis on aga väiksem võrreldes Keila jõkke suunduva väljavooluga (Mäemets jt. 1968, Mäemets 1977). Võib-olla on olnud looduslik väljavool ka järve lõunaosast, kus kohati võib täheldada vana oja sängi (Mäemets 1968). Veevahetus on Loosalu järves väga aeglane – 0,39 korda aastas (Loopmann, 1984). Kaldajoon on ümar-ovaalne, väheliigestunud. Veetaseme alandamise ja veetaimestiku kaitsva toime puudumise tõttu alluvad järve turbased, järsud kaldad lainete erodeerivale mõjule ja vesi on kaldaid uuristanud ja murrutanud, leidub ka vettelangenud puid ja kände (Mäemets 1977). Järve valglas ei ole asustust, samuti ei jää valglale lautasid ega loomi, kõige äärmisse kirde osasse jääb natuke põllumaad (1 ha). Seega valglalt lähtuv inimõju järvele praktiliselt puudub. Küll aga leidub nii järves kui järve ümbruses prügi (taara, kile).

Kaiu Kalaklubi poolt korraldatava kalapüügivõistluse „Loosalu Ahven” osalejate arv oli 2013. aasta märtsis 154, kokku püüti üle 104 kilo ahvenaid (Loosalu Ahven, 2013). Aasta varem oli 155 osalejat, kes püüdsid 176 kg ahvenaid, mis oli suurim sel võistlusel püütud kala kogus aastate lõikes. Ürituse korraldamisel on vajalik tegevus eelnevalt kaitseala valitsejaga kooskõlastada.

2) Aela järv (Aeli järv) on kalgiveeline segatoiteline järv (EELIS). See asub Aela raba idaservas ja selle suurim sügavus on 2,5 meetrit. Järve kaldad on turbased ning järsud. Järve põhi on põhjaosas liivane, mujal kaetud mudaga. Vesi on põhjani segunev ja soojenev. Üllatav on, et järves on registreeritud väga tugev sinivetikate õitsemine 1959. aasta juunis, samuti rohketoiteliste järvedele iseloomuliku järvekiivriku massiline esinemine. Pärimuse järgi on Aela järv tekkinud paarsada aastat tagasi raba ulatusliku põlemise tagajärjel (Mäemets 1977). Aela järv on Kärü jõe alguseks: järve kagunurgast algav kraav viib vee lähedal asuvasse oja, mis voolab Kärü jõkke.

3) Imsi järve pindala on 2,3 ha (EELIS). Varasemalt on Imsi järv määratud elupaigatüüpi vähekuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140). Kaitseala valitseja ei ole KKK koostamise hetkel veendunud, et Imsi järv ei kuulu elupaigatüüpi 3140, seetõttu võib järve elupaigatüüp muutuda. Sellegi poolest on järv kaitstud üksikobjektina ning mõlemad elupaigatüübid on Kõnnumaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Järve Lelle-poolne kirdekallas on liivane ja kõva, rabapoolsed kaldad aga pehmed. Järve kinnikasvamisel on tekkinud järvest rohkem kui kümme korda suurem õõtsiksoo. Järvest voolab välja Imsi oja, mis suubub Vändra jõkke. Imsi oja vett kasutati Lelle mõisa tegutsemise ajal mõisa vesiveskis, mis asus järvest 300 meetri kaugusel. Järve kasutavad kohalikud elanikud ujumiskohana.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks ja 30 aasta perspektiivis (kattuvad):

- Elupaigatüüp on säilinud 150 ha ulatuses, millest A esinduslikkusega on 51 hektarit.

Mõjutegurid ja meetmed

+ elupaigad jäävad sihtkaitsevööndisse

- veekogude kallaste füüsiline muutmine (mineraalainete juurdetoomine, süvendamine jms)

Meede: vajadusel KMH või looduskasutuse otsusel tingimuste seadmine.

- prahistamine ja lõkketegemine ettevalmistamata kohas järvekaldal

Meede: järelevalve.

Poollooduslikud kooslused

Poollooduslikud kooslused on sellised rohumaad, kus inimõju on olnud pikaajaline ning piirdunud vaid niitmise ja karjatamisega, mille tulemusel on tekkinud liigirikkad ja liigilise koosseisu poolest väärtuslikud kooslused. Kõnnumaa looduslal on poollooduslikud kooslused säilinud paiguti ja enamasti väikestel aladel. KKK koostamise hetkel hooldatakse umbes kolme hektarit ning taastamist vajavaid rohumaad on 20 hektarit. Kõnnumaa looduslal on poollooduslike koosluste hooldajate leidmine problemaatiline, mistõttu ei saa kaitseala valitseja tagada, et 30 aasta jooksul elupaikade esinduslikkus paraneb. Pigem on kaitsekorralduslik eesmärk säilitada olemasolevaid mahte ja seisundit.

Karjamaid on looduslal kasutuses vähe, mõnes talus Kõnnumaa maastikukaitsealal (eriti Ohekatkus, vähem Palukülas ja Lallil ning Kõnnumaa hoiualal) peetakse lambaid, hobuseid või kitsi, üldiselt on palju endist põllumaad kasutusest väljas. Lisaks poollooduslikele kooslustele leidub looduslal vähemalt sama palju kultuurrohumaad, mis on väetamise, intensiivse maaharimise (kündmine, heintaimede külvamine) või liigse karjatamiskoormuse tõttu liigirikkuse minetanud. Juhul kui neid rohumaad edaspidi hooldatakse (niidetakse või karjatatakse mõõduka koormusega) võivad need ajapikku kujuneda poollooduslikeks kooslusteks.

2.2.6. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) (* – olulised käpaliste kasvukohad)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi kuuluvad poollooduslikud pärisaruniidud lubjarikkal mullal, samuti sūrjaniidud (Paal 2000). Eesti tingimustes kuuluvad antud elupaigatüübi alla nii kuivad kui ka parasniisked

rohumaad. Määravaks teguriks on lubjarikkuse esinemine (Mesipuu 2010). Siia tüüpi ei kuulu looniidud, mis on eraldi elupaigatüüp.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 16,2 hektari ulatuses, millest 4,1 ha on esinduslikkusega vähemalt B.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud 16,2 hektari ulatuses, millest 4,1 ha on esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed

- kulustumine, võsastumine, puittaimedega kinnikasvamine

Meede: rohumaade taastamine ja looduslähedane hooldamine vastavalt hoolduskavale⁸.

- metsastamine, ehitustegevus, intensiivne põllumajandus (pinnase lõhkumine, biotsiidide kasutamine, väetamine, seemnete lisamine).

Meede: vajadusel ehitustegevuse, intensiivse põllumajanduse ja sihipärase metsastamise vältimine läbi looduskastuse otsuste.

-võõrliigid

Meede: võõrliikide tõrje.

2.2.7. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad lubjavaesel mullal paiknevad poollooduslikud pärisaru- ja paluniidud (nii kuivad kui parasniisked). Üldiselt on kooslused liigirikkad, paluniitude puhul on tüübile vastav liigirikkus madalam ja kamar võib kohati olla hõre (Mesipuu 2010).

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks ja 30 aasta perspektiivis (kattuvad)

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 2 hektari ulatuses esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed

- kulustumine, võsastumine, puittaimedega kinnikasvamine

Meede: rohumaade taastamine ja looduslähedane hooldamine vastavalt hoolduskavale⁹.

- metsastamine, ehitustegevus, intensiivne põllumajandus (pinnase lõhkumine, biotsiidide kasutamine, väetamine, seemnete lisamine).

Meede: ehitustegevuse, intensiivse põllumajanduse ja sihipärase metsastamise vältimine.

-võõrliigid

Meede: võõrliikide tõrje.

⁸ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava.pdf

⁹ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava.pdf

2.2.8. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad kooslused, mis on mõõdukalt väetatud, mistõttu nende liigiline koosseis on vaesunud. Seetõttu ei oma see elupaigatüüp Eestis erilist looduskaitse väärtust (Paal 2000), kuid need niidud rikastavad maastikku ja on puhveralaks väärtuslikumatele kooslustele. Samuti võib nende edasisel hooldamisel kujuneda väärtuslikum elupaik.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 2,6 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 12,6 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 14,6 hektari ulatuses esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed

+ 2,6 ha on hoolduses.

- kulustumine, võsastumine, puittaimedega kinnikasvamine

Meede: rohumaade taastamine ja looduslähedane hooldamine vastavalt hoolduskavale¹⁰.

- metsastamine, ehitustegevus, intensiivne põllumajandus (pinnase lõhkumine, biotsiidide kasutamine, väetamine, seemnete lisamine).

Meede: vajadusel ehitustegevuse, intensiivse põllumajanduse ja sihipärase metsastamise vältimine läbi looduskastuse otsuste.

-võõrliigid

Meede: võõrliikide tõrje.

2.2.9. Puiskarjamaad (9070)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Puiskarjamaa on regulaarselt karjatatav niidutaimestikuga puistu. Puiskarjamaa ja puisniit võivad olla sarnased. Peamine erinevus on majandamisviisis, sest puisniitusid niidetakse ja puiskarjamaid karjatatakse. Võsa ja puude osalise raiumise, niitmise ning karjatamise koosmõjul tekkinud kooslusi käsitletakse enamasti puisniitadena (Paal 2000).

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 0,5 ha ulatuses esinduslikkusega B.

Kaitse-eesmärk 10 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 0,5 ha ulatuses esinduslikkusega C.

¹⁰ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava.pdf

- kulustumine, võsastumine, puittaimedega tugevasti kinnikasvamine

Meede: puiskarjamaade taastamine ja looduslähedane hooldamine vastavalt hoolduskavale¹¹.

- metsastamine, ehitustegevus, intensiivne põllumajandus (pinnase lõhkumine, biotsiidide kasutamine, väetamine, seemnete lisamine).

Meede: vajadusel ehitustegevuse, intensiivse põllumajanduse ja sihipärase metsastamise vältimine läbi looduskastuse otsuste.

Meede: võõrliikide tõrje.

2.2.10. Puisniidud (6530*)

KE – ei, LoA – jah, LoD I

Loodusdirektiivi elupaigatüübile vastavat puisniitu (6530*) looduslal ei esine. Endine puisniit Keava rabas Suursaarel ja selle juures oleval väiksemal soosaarel vastab laialehise metsa elupaigatüübi tunnustel. Puisniidu taastamist KKK ette ei näe, sest see on metsastunud ja raskesti ligipääsetavas kohas. Ühtlasi on seal pesitsenud kaljukotkas, kes on inimpeglilik Kaasamiskoosolekul rääkis Illar Olesk, et heina tehti Suursaarel 1950-ndate keskpaigani. Seal on küüni osasid veel säilinud. Puisniitude elupaigatüüp on vajalik eemaldada loodusala eesmärkidest. Kuimetsa maastikukaitsealal inventeeritud puisniit on alale määratud eksklikult, kuna rohumaal puuduvad iseloomulikud puud (elupaigatüüp 6210).

Sood

Kõnnumaa loodusala soode kohta on hea ülevaade tänu soode inventuurile, mis toimus aastatel 1997 ja 2009–2012 (Paal, Leibak 2013). Soode hea seisundi säilimine nii lühi- kui pikaajalises perspektiivis on väga oluline kaitse-eesmärk ja kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise mõõdupuu. Kõnnumaa loodusala suuremad hästi säilinud sood on üle-eestilise tähtsusega.

2.2.11. Looduslikus seisundis rabad (7110*)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Raba elupaigatüübile on iseloomulik turbasammalde domineerimine ja pidev turba teke. Raba elupaigatüübiks ei loeta neid kooslusi, mis vastavad metsa tunnustele, ehk kus puurinde keskmine kõrgus on üle nelja meetri ja liitus üle 0,3 (Paal 2000).

Looduslikus seisundis rabad on loodusala kõige laiemalt levinud elupaigatüüp. Sisuliselt on rabade osaks ka laukad ja rabajärved. Kõnnumaa loodusala rabade seisundit on hinnatud valdavalt väga heaks, kuid leidub ka heas või keskmises seisundis rabasid, samuti rikutud, kuid taastumisvõimelisi rabasid, mis pole enam looduslikus seisundis rabad (elupaigatüüp 7120).

¹¹ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/puisniitude_puiskarjamaade_hoolduskava.pdf

Suurim raba loodusalal on Loosalu raba. Loosalu rabaga on ühendatud Kõrgemäe raba, mistõttu on seda kompleksi kutsutud ka Loosalu-Kõrgemäe rabaks (Kiili 2013^c). Rabade pindalad on soode inventuuri järgi vastavalt 620 ja 179 ha. Koos rabajärvede ja laugastega on nende rabade pindalad 688 ja 187 ha. Kõnnumaa MKA kolmas suurem raba on Palasi ehk Lalli raba, soode inventuuri järgi on raba elupaiga pindala 260 ha. Imsi rabalaama (Kõnnumaa hoiualal) pindala on kokku 322 ha (ilma järve ja seda ümbritseva õõtsiksoota) ja sellest 7,2 ha jääb hoiualast (ühtlasi loodusalast) välja.

Ka Aela MKA põhiosa moodustavad rabad, mille vahel on rabametsa, siirdesood või soostunud metsa. Suurima, Viirika rabalaama pindala on 323 ha, teisi rabalaamasid eraldavad sellest siirdesood ja rabametsad. Aela raba idaosa eraldab lääneosast (Käometsa soost) puisraba ja rabametsa üleminekuline kooslus, kokku on Aela raba pindala soode inventuuri järgi 353 ha.

Rabasad mõjutab loodusala piires enim kuivendus. Kuivenduskraave on erineva vanuse ja suurusega. Näiteks Kädva raba on kuivenduse tulemusel peaaegu täielikult muutunud rabametsaks. Arvestades kuivenduse olulist negatiivset mõju elupaigatüüpidele, on põhjendatud uuringu tegemine, mis annab ülevaate, millised kraavid on riigimaal otstarbekas sulgeda.

Keava raba põhjaosa on muutunud viimase 50 aastaga ilmselt kuivemaks, millele viitab puisraba pindala suurenemine (Aaviksoo 2003). Selle üheks põhjuseks on tõenäoselt Keava raba põhjaosas paikneva turbakaevandamisala (Rapm-024 kaevandamisluba) mõju (Leivits 2003^b), samuti kraavitused rabaosades, mis jäävad kaitsealale. Pärast turbakaevandamisala ammendumist (kaevandamise lõpetamist) on vajalik see taastada märgalaks (Leivits 2003^b). Sarnaselt on vajalik käituda Imsi turbakaevandamisala ammendumisel (Rapm-086). Keava raba läbivad ka kunagised taliteed.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Elupaigatüüp on säilinud 753 ha ulatuses esinduslikkusega A, 339 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 2268 ha ulatuses C.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistelt aladelt.

Meede: taastada elupaikade looduslik veeržiim ja ilme (sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine. Rapm-024 ja Rapm-086 kaevandamisloa lõppemisel kuivendussüsteemide sulgemine.

- külastussurve ja taristu planeerimine

Meede: külastuse suunamine.

2.2.12. Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Taastumisvõimeliste rabade tüüpi kuuluvad sellised alad, mille veerežiimi on võimalik parandada (ennistada looduslikumaks) ja kus võib eeldada järgneva 30 aasta jooksul turbatekkeks vajaliku taimestiku taastumist (Paal 2000).

Seda elupaigatüüpi on Kõnnumaa looduslal soode inventuuride käigus inventeeritud 57,4 ha suurusel alal Keava raba põhja- ja edelaosas. Põhjaosas on raba rikkunud turbakaevanduse kuivendav mõju. Edelaosa raba on kuivendatud, 1991. aastal toimus seal põleng. Elupaigatüüp on märgitud kaasnevaks tüübiks Imsi turbaväljadega piirnevatele rabadele, kus rikutud raba elupaik seostub turbaväljade lähiümbrusega. Rikutud rabade peamine väärtus on toimimine puhveralana suurema rabamassiivi jaoks, kaugemas perspektiivis on tegemist potentsiaalsete rabaelupaikadega, juhul kui nende seisundit ei halvendata. Keava raba lääneosas paikneb ka vanu tükkturba lõikamisalasid.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 26 ha ulatuses esinduslikkusega A ja 259 ha ulatuses esinduslikkusega B.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud 26 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 259 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistelt aladelt.

Meede: taastada elupaikade looduslik veerežiim ja ilme (sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine. Rapm-024 ja Rapm-086 kaevandamisloa lõppemisel kuivendussüsteemide sulgemine.

2.2.13. Siirde- ja õõtsiksood (7140)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi kuuluvad siirdesood, õõtsik-siirdesood ja ka õõtsik-madalsood. Siirde- ja õõtsiksoid on soode inventuuride käigus inventeeritud looduslal kokku 720,5 ha suurusel alal. Siirdesood on tüüpiliselt rabade ääres ja vahel, moodustades pikki ja kitsaid keeruka kujuga elupaiku. Suuremad siirdesood, mille pindala on üle 50 ha, asuvad Keava, Viirika ja Aela (Käometsa raba) rabade ääres. Suurim siirdesood (pindala 201 ha) on Keava raba piirkonnas, millega külgneb 65 ha suurune õõtsik-siirdesood. Teiste siirdesoodede pindala jääb alla 100 ha, enamik siirdesoodest on pindalaga alla 10 ha. Lisaks Keava raba kõrval olevale õõtsik-siirdesoodele on teada sama elupaik Kadja järve äärest (pindala 7,7 ha). Ainuke õõtsik-madalsood on looduslal leitud Kõnnumaa hoiualal Imsi järve äärest (pindala 50,5 ha).

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaik on säilinud 71 ha ulatuses esinduslikkusega A, 128 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 598 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistelt aladelt.

Meede: taastada elupaikade looduslik veeržiim ja ilme (sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine. Rapm-024 ja Rapm-086 kaevandamisloa lõppemisel kuivendussüsteemide sulgemine.

2.2.14. Liigirikkad madalood (7230)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüp hõlmab aluselisi ja nõrgalt happelisi liigirikkaid madalood ja soostunud niite. Elupaigatüüpi laiamahtuliselt käsitledes arvatakse siia lisaks liigirikastele karbonaatsetele soodele ka kaitset vajavad happelise madaloodmullaga liigivaesemad sood ja soostunud niidud, millel on kõrge looduskaitseväärus (Paal 2000).

Liigirikkad madalood on väga tundlikud kuivendamise suhtes. Osa loodusala madaloodest olid eelmise sajandi esimeses pooles niidetavad. Kuivenduse tulemusel praegu heas ja keskmises seisundis madalood aegamisi võsastuvad, kuid kraavide kinni kasvamisel või nende sulgemisel peaks ka kuivenduse mõju vähenema.

Vahastu-Kuimetsa teest lääne poole jääb Aela maastikukaitsealaga külgnev heas seisundis ja kõrge esinduslikkusega liigirikas madaloodelupaik katastriüksusel Vahastu metskond 17, mille liitmine kaitsealaga oleks elupaigatüüpide kaitsmise seisukohast põhjendatud. Madalood on Eestis halvas seisundis ning kaitse on oluline¹². Sooelupaiga pindala on 7,8 ha.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Liigirikkad madalood on säilinud 22 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 230 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed

- soode kuivendamine, mille tulemusel koosluse veerežiim, taimestik ja ilme muutuvad; kuivenduse kaugmõju kõrvalistelt aladelt.

Meede: taastada elupaikade looduslik veeržiim ja ilme (sh Suursaaare sihtkaitsevööndis); vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

¹² http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=ee/eu/art17/envtxasa/EE_habitats_reports-20190725-083848.xml&conv=589&source=remote#7230

2.2.15. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) hulka kuuluvad liigivaesed soostunud niidud ja liigivaesed madalsood, mis on sageli teiste elupaigatüüpide puhveraladeks (Paal 2000). Kõnnumaa looduslal on elupaik kaardistatud Loosalu sihtkaitsevööndis Loosalu-Truia talu lähedal ning Kõnnumaa piiranguvööndis raudtee ääres.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Elupaigatüüp on säilinud 5,3 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed

+ koprateggevus

- kuivendamine ja koosluse teisenemine

Meede: vältida elupaiga täiendavat kuivendamist (uued kraavid) looduskasutuse otsusega.

Metsad

Erinevalt soodest ja poollooduslikest kooslustest on metsades inventeeritud ka potentsiaalseid elupaiku, mis tõenäoliselt kujunevad järgmise 30 aasta jooksul esinduslikeks loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpideks. Loodusalal on inventeeritud 2564 ha metsaelupaiku, millest enamuse moodustavad siirdesoometsad (1426 hektarit). Elupaikade andmestik vajab tulevikus täpsustamist, eeldatavalt on metsaelupaiku tegelikkuses suuremal määral, eeskätt Aela maastikukaitsealal.

2.2.16. Vanad loodusmetsad (9010*)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi arvatakse Eestis mitmete kasvukohatüüpide metsad – nii okasmetsad (v.a. salukuusikud), kaasikud kui ka haavikud, mida inimtegevus võib olla mõjutanud, kuid mis vastavad põlismetsa või loodusmetsa kriteeriumitele (Palo 2010). Elupaik on soodsas seisundis, kui seal on palju erinevas astmes lamapuitu jt struktuurielemente (vt ka ptk 2.2.18). Elupaigatüüpe on kaardistatud kokku 297 ha ulatuses. KKK koostamise hetkel ei ole elupaika 9010* kaitstud piisavas ulatuses. Teatud osa elupaikadest jääb piiranguvööndisse, kus on vajalik kaaluda kaitsekorra muutmist, et saavutada elupaiga pikaajaline soodne seisund. Kui kaitseala valitsejale esitatakse metsateatis, siis on vajalik elupaiga põhiselt kaalutleda, kas elupaigad on piisavas ulatuses kaitstud. Samas on vajalik arvestada, et andmed oleksid usaldusväärsed ja ülevaatlikud, ühtlasi arvestada kujunevate elupaikadega. Potentsiaalseid elupaiku on kaardistatud 34 ha ulatuses.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 103 ha ulatuses esinduslikkusega A, 195 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 34 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 207 ha ulatuses, millest 103 ha on esinduslikkusega vähemalt B.

Mõjutegurid ja meetmed

- metsaraie

Meede: kaalutusotsuse tegemine, väärtuslike elupaikade sihtkaitsevööndisse tsoneerimine.

- kuivendamine ja koosluse teisenemine

Meede: taastada looduslik veerežiim, hoiduda kraavide hooldamisest ja rekonstrueerimisest. Vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.2.17. Vanad laialehised metsad (9020*)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi kuuluvad laialehised vanad metsad (loo-, sūrja- ja salumetsad). Laialehistest puuliikidest kasvavad Eestis looduslikult tamm, pärn, vaher, saar, jalakas ja künnapuu. Laialehised puistud kasvavad viljakatel muldadel, mis on veega hästi varustatud (Palo 2010).

Vanu laialehiseid metsi on Kõnnumaa looduslal teada 19,9 ha ulatuses ja kõik elupaigatüübid ühe erandiga on väga heas seisundis. Need asuvad peamiselt Keava raba soosaartel. Suurim soosaar Keava rabas on Suursaar, kus ligi 11 ha suurusel alal kasvab segamets, kus kõige enam on pärna, lisaks kasvavad seal tammed, kuused, kased ja haavad. Suursaarel asus eelmisel sajandil puisniit, mis peale majandamise lõppu kujunes aastakümnete jooksul metsakoosluseks. Kaasamiskoosolekul rääkis Illar Olesk, et heina tehti Suursaarel 1950-ndate keskpaigani. Lisaks Keava raba soosaartele on laialehine puistu ka 3,3 ha suurusel soosaarel Viirika soostikus, kus on samuti pärna enamusega mets, mis võrreldes Suursaarega ei ole nii vanade puudega. Sellegi elupaiga seisundit on loetud väga heaks, arvestades ka seda, et mets on sihtkaitsevööndis. Paluküla Hiiemäe servas paiknev laialehise puistu laik on väga väike (0,1 ha).

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 19,9 ha ulatuses esinduslikkusega A.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud 16,4 ha ulatuses esinduslikkusega A ja 3,5 hektari ulatuses esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed

+ elupaigad asuvad sihtkaitsevööndis, looduslik areng on tagatud

2.2.18. Rohunditerikkad kuusikud (9050)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi kuuluvad salukuusikud ja kuuse enamusega soostunud puistud. Rohurindes esinevad enamasti kõrgekasvulised lopsakad salutaimed või kõrrelised ja sõnajalad (soovikumetsades) (Palo 2010). Samas leidub ka kidura rohurindega puistuid, milleks on Raplamaal nt sinilillekuusikud. Kuusikud on aeg-ajalt üraskite poolt kahjustatud, kuid see tõstab elupaiga looduskaitse väärtust. Kahjustatud ja surnud puit on kasulik mitmetele kaitsealustele rähni- ja kakuliikidele (toitumine kui ka pesitsemine). Kuna lagupuidul ja tüügastel toituvate rähniliiste arvukus on 11-aastase perioodi jooksul langenud keskmiselt 25%, siis on surevate ja surnud puude säilitamine nende kaitseks oluline (Keskkonnaagentuur 2017). Surnud puit soodustab torikseente levikut, 2017. aasta seisuga on Eestis 30% torikseentest ohustatud (Runnel 2017). Kui kuused surevad, asenduvad need kuivemates kohtades sageli sarapikuga. See on loodusele omane ja vahele sekkumine ei ole prioriteetne, kui ala peamiseks eesmärgiks on looduskaitse. Aja jooksul kasvab kuuse järelkasv sarapikust taas üle. Sarapikuga on seotud ka haruldasi liike, nt roostepruun taelik (*Phellinus ferruginosus*). Kui elupaika läbivad matkarajad, siis võib esteetilisuse tõstmiseks paigutada lamapuidu metsa sisse.

Rohunditerikkaid kuusikud on looduslall levinud ligikaudu 140 ha suurusel alal, potentsiaalseid elupaiku on inventeeritud 30 hektari ulatuses. KKK koostamise hetkel ei ole elupaika 9050 kaitstud piisavas ulatuses. Teatud osa elupaikadest jääb piiranguvööndisse, kus on vajalik kaaluda kaitsekorra muutmist, et saavutada elupaiga pikaajaline soodne seisund. Kui kaitseala valitsejale esitatakse metsateatis, siis on vajalik elupaiga põhiselt kaalutleda, kas elupaigad on piisavas ulatuses kaitstud. Samas on vajalik arvestada, et andmed oleksid usaldusväärsed ja ülevaatlikud, ühtlasi arvestada kujunevate elupaikadega.

Elupaiku leidub laiguti üle loodusala, näiteks Palasi rabast põhja pool, Paluküla mägedes, Toomja külas Aela MKA-I ja Kuimetsa karstialal. Kuna arvestatav hulk elupaikadest asub piiranguvööndites, siis on vajalik kaaluda tsoneeringu muutmist (Kuimetsa, Aela, Kiigemäe metsise püsielupaiga piiranguvöönd). Potentsiaalseid elupaiku on kaardistatud 31 ha ulatuses.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 28 ha ulatuses esinduslikkuega A, 60 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 54 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud 142 ha ulatuses, millest esinduslikkusega B on 28 hektarit.

Mõjutegurid ja meetmed

- metsaraie

Meede: kaalutusotsuse tegemine, väärtuslike elupaikade sihtkaitsevööndisse tsoneerimine.

- kuivendamine ja koosluse teisenemine

Meede: taastada looduslik veerežiim, hoiduda kraavide rekonstrueerimisest. Vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.2.19. Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüp hõlmab sürjametsasid ehk positiivsetel pinnavormidel kasvavaid lubjarikka kuivema mullaga hõredaid metsasid. Sageli on tegemist ajalooliste lagedate või hõreda puistuga karjatatud või niidetud aladega, mis on hiljem metsastunud. Mullale on omane lubjarikkus. Kuusikutes kaovad elupaiku eristavad tunnused nende arengu käigus, mets muutub varjulisemaks ning kujunevad rohunditerikka kuusiku elupaigaga sarnanevad kooslused (Palo 2010).

Kõnnumaa looduslalal leiti sürjametsasid kaitsekorralduskava elupaikade inventuuri käigus 1,9 ha ulatuses Paluküla Hiiemäel. Potentsiaalseid elupaiku (kokku 2,6 ha) leidub väikeste laikudena Paluküla Hiiemäel ja Kiiigemäe metsise püsielupaigas. Edasise arengu käigus võib mänd asendada rohkem kuusega ja metsa looduslikkus kasvada.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt kahe hektari ulatuses.

Mõjutegurid ja meetmed

- metsaraie

Meede: kaalutusotsuse tegemine, väärtuslike elupaikade sihtkaitsevööndisse tsoneerimine.

2.2.20. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Elupaigatüüpi kuuluvad soostuvad, vähemalt keskealised järjepidevad soostuvad ja soostunud lehtmetsad tasandikel, laugetes nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Põhjavee tase on muutuv: kevaditi sageli maapinnal, suvel sügavamal. Koprategenus soodustab ala soostumist ja elupaiga säilimist.

KKK koostamise hetkel ei ole elupaika 9080* kaitstud piisavas ulatuses. Teatud osa elupaikadest jääb piiranguvööndisse, kus on vajalik kaaluda kaitsekorra muutmist, et saavutada elupaiga pikaajaline soodne seisund. Kui kaitseala valitsejale esitatakse metsateatis, siis on vajalik elupaiga põhiselt kaalutleda, kas elupaigad on piisavas ulatuses kaitstud. Samas on vajalik arvestada, et andmed oleksid usaldusväärsed ja ülevaatlikud, ühtlasi arvestada kujunevate elupaikadega.

Soostuvaid ja soo-lehtmetsi on Kõnnumaa looduslalal kaardistatud 676 hektari ulatuses, lisaks on leitud 22 hektarit potentsiaalseid elupaiku. Peaaegu kõik sellesse tüüpi kuuluvatest metsadest on looduslalal kaasikud. Soostuvad ja soo-lehtmetsad paiknevad paiguti üle ala, rohkem on neid Paluküla ja Kädva vahel Kõnnumaa maastikukaitsealal ja Mustsoo sihtkaitsevööndi lõunaosas Aela maastikukaitsealal. Elupaigatüüpi ei leitud vaid Kädva metsise püsielupaigast, kuid sealgi on

edaspidi selliste koosluste kujunemine tõenäoline kopra ülejutusosalal. Elupaigatüüpide seisund ei ole hea, valdavalt on nende seisundit hinnatud keskmiseks. Seal, kus kuivenduse mõju on tugevam, on puistus kaaspuuliigiks kuusk ja kuuse järelkasv elujõuline. Arvestatav osa elupaikadest jääb Aela ja Kiigemäe metsise püsielupaiga piiranguvööndisse.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 108 ha ulatuses esinduslikkusega vähemalt B ja 568 ha ulatuses esinduslikkusega vähemalt C.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 455 ha ulatuses, millest vähemalt B esinduslikkusega on 108 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ koprategvus

- metsaraie

Meede: kaalutusotsuse tegemine, väärtuslike elupaikade sihtkaitsevööndisse tsoneerimine.

- kuivendamine ja koosluse teisenemine

Meede: taastada looduslik veerežiim, hoiduda kraavide rekonstrueerimisest, vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.2.21. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)

KE – jah, LoA – jah, LoD I

Siirdesoo- ja rabametsad kasvavad niiskel kuni märjal turbamullal, mille veetase on püsivalt kõrge. Vesi on alati väga toitainevaene. Alumistes rinetes valitsevad vähetoitelisele sookeskkonnale iseloomulikud liigid: puhmad, turbasamblad, tarnad. Elupaigatüübiks loetakse sellised siirdesoo kooslused, kus puude keskmine kõrgus ületab nelja meetrit ja liituvus on üle 0,3 (Palo 2010). Koprategvus soodustab ala soostumist ja elupaiga säilimist.

Siirdesoo- ja rabametsad asuvad üle loodusala, neid on kaardistatud 1426 hektari suurusel alal. Sellised elupaigad on väga olulised metsisele. Kiigemäe metsise püsielupaigas jääb elupaiku suurel alal piiranguvööndisse, mida ohustab metsaraie. Lisaks on elupaiku arvestataval määral Aela piiranguvööndis, kus metsaraie on ohuteguriks.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis:

- Elupaigatüüp on säilinud 539 ha ulatuses esinduslikkusega A, 210 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 748 ha ulatuses esinduslikkusega C.

Kaitse-eesmärk kaitsekorralduslikuks perioodiks:

- Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 1289 ha ulatuses, millest esinduslikkusega B on 539 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ elupaigad asuvad suures ulatuses sihtkaitsevööndis
+ koprategevus

- metsaraie

Meede: kaalutusotsuse tegemine, väärtuslike elupaikade sihtkaitsevööndisse tsoneerimine.

- kuivendamine ja koosluse teisenemine

Meede: taastada looduslik veerežiim, hoiduda kraavide rekonstrueerimisest, vajadusel tingimuste seadmine looduskasutuse otsuses; reaalse ohu korral KMH läbiviimine.

2.3. Pinnavormid, maastikuilme ja pärandkultuurimaastik: Paluküla ja Keava mäed (Paluküla-Sillaotsa ja Keava-Esku servamoodustised)

Paluküla mäed, Hiiemägi

Paluküla mäed (Paluküla-Sillaotsa servamoodustised) asuvad Keava ja Loosalu raba vahel. Kruusimägi ja Paidla (1974) loevad neid Rapla maakonna kõige silmapaistvamateks pinnavormideks. Paluküla mõhnastik liitub Paluküla-Kädva-Vahastu otsamoreeniga ning loob ligi kümnekonnal ruutkilomeetrit väga vahelduvaimelise maastiku. Kohati paikneb alal üle 20-meetrise suhtelise kõrgusega ebakorrapärase kujuga pinnavorme.

Palukülas asub Loode-Eesti kõrgeim punkt, Paluküla Hiiemägi, mille kõrguseks on 106 m üle merepinna (Kruusimägi, Paidla 1974) ning mille suhteline kõrgus on 24–29 meetrit. Paluküla Hiiemägi on kaitseala kõige väljapaistvam pinnavorm ja vajab erilist tähelepanu. Hiiemägi on ebakorrapärase kujuga mitmesopiline mägi. Mäe lagedamat järsku lõunakülge on lähemates taludes nimetatud ka Reevimäeks. Paluküla Hiiemägi on kinnismälestisena osaliselt muinsuskaitse all¹³. Mäe idaosas paikneb järsuservaline Tõnniauk ehk Hiieauk koos lõkkeaseme ja tänases kasutuses ohvrikivi ja suurte kuuskedega. Hiiemäel on üksikuid suuremaid kive, kiviaiajuppe, mäe kirdeservas Hiietaguse talu lähedal paikneb kividega vooderdatud keldriauk. Mäe ala läbivad valgustitega suusarajad, mis on aktiivses kasutuses ja hoolduses. Ala idaservas asub ka elektriliini sihiga. Koordinaatidel X 559368; Y 6531039 asub pärimuskultuuri kombestiku täitmiseks ettevalmistatud lõkkekoht.

Keava mäed

Keava mäed (Keava-Esku servamoodustised) on mandrijää vormitud umbes 2 km pikkune ja 0,5 km laiune ala Keava rabast loodes, mis kohapeal kannab Mäi metsa nime. Alal on põhja-

¹³ Mälestise registri number on kultuurimälestiste riiklikus registris 27194

lõunasuunalisi järskude nõlvadega ja kohati kuni 20 m kõrgusega seljandikke, mille vahele jäävad sulglohud, samuti leidub eraldiasuvaid mägesid (Kruusimägi ja Paidla 1974). Mägedel kasvavad kuusikud ja segametsad. Keava mägedes asub kaks linnuse asukohta: Linnamägi (abs. kõrgus 82 m) ja sellest 700–800 meetrit põhja pool asuv Võnnumägi (Valk 2008). Keava linnus on arheoloogiamälestisena kaitse all¹⁴.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Paluküla ja Keava mäed on pärandkultuurmaastiku ning pinnavormina säilinud, ümbritsevat maastikuilmet ei mõjuta inimtegevus oluliselt.

Mõjutegurid ja meetmed

- rattaüritused võivad ebasoodsate ilmastikuolude tõttu pinnavorme kahjustada

Meede: rattaüritused on lubatud reljeefsetel pinnavormi osadel juhul, kui ilmastikuolud seda lubavad. Ürituse taotleja esitab ürituse kooskõlastamisel alternatiivse trassi, mida kasutatakse halbade ilmastikuolude korral (sademete tõttu pehme pinnas).

- ehitustegevus

Meede: piiranguvööndis lubatakse ehitisi rajada juhul, kuid need ei kahjusta väljakujunenud maastikuilmet. Piirkonna kõlvikulist jaotust ei muudeta olulisel määral.

- raadamine

Meede: Paluküla radu ei laiendata, selge visiooni ja otstarbekuse korral on võimalus arendada Keava mägedesse jäävaid radu.

2.4. Külamaastik

Loodusalale jääb peaaegu kogu ulatuses Palasi küla ja osaliselt Paluküla, Linnaaluste, Lau, Lalli, Kuimetsa, Vaopere, Vana-Kaiu, Põllu, Ohekatku ja Suurekivi küla, servapidi Toomja, Vahastu, Sonni, Kädva, Põlliku ja Kadja küla. Külade maastikuga seotud väärtusteks on ajalooline asustumuster, vanad teed, muinasasula kohad, looduslikud pühapaigad, säilinud vanemad ehitised, samuti põliste metsade, heinamaade ja põldude pindala vahekorra säilimine. Paikade omapära teadvustamiseks ja säilimiseks on igati toetustvääriv kohaliku ajaloo, koduloo ja looduslike pühapaikade uurimine ja tutvustamine ning vanaaegsete töövõtete kasutamine. Loodusalal on 2019. aasta seisuga avatud rohu- ja põllumaad u 450 hektarit. Selles valikus on ka killustunud väikeseid alasid, mida pikas perspektiivis säilitada ei õnnestu. Maastiku liigendatuse, liikide elupaikade ja toitumisalade (toiduahelate) ning esteetilisuse säilitamiseks on soovituslik säilitada vähemalt 400 ha rohu- ja põllumaad.

Kaitse-eesmärk 30 aasta perspektiivis ja kaitsekorralduslikuks perioodiks (kattuvad):

- Kõnnumaa loodusala asustusstruktuur on säilinud ning kõlvikuline jaotumus ei ole oluliselt muutunud inimtegevuse tulemusel.

- ehitustegevus

¹⁴ Mälestise registri number on kultuurimälestiste riiklikus registris 11950

Meede: piiranguvööndis lubatakse ehitisi rajada juhul, kuid need ei kahjusta väljakujunenud maastikuilmet ja vaateisust. Piirkonna kõlvikulist jaotust oluliselt ei muudeta. Ehitustegevuse suunamine, vanade talukohtade eelistamine.

- metsastamine, kinnikasvamine

Meede: kaardistada väärtuslikud maastikud ning hoiduda selliste alade metsastamisest ja kinnikasvamisest.

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Loodusalal on mitmed matka- ja sportimisrajad, infotahvlid ning puhkekohad. Kõnnumaa maastikukaitseala puudutav info on koondatud võrgulehele www.kaitsealad.ee¹⁵, kus on infot looduse, kultuuripärandi, kaitsekorra ja infomaterjalide osas. Samuti on infot kontaktide osas ning külastaja meelespea.

Lisaks on ilmunud Kõnnumaa ja Kuimetsa MKA kohta artikleid Eesti Looduses (Timm 2002, Roasto 2007). Kõnnumaa MKA kohta koostas Illar Olesk Linnaalustelt Tarsi talust külastaja jaoks mõeldud väikese trükise projekti „Kõnnumaa Koordinaator” raames (Olesk 2009).

Paluküla hiiemäega seotud materjale võib leida Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsingu võrgulehelt¹⁶, kuhu on koondatud hiiemäega seotud pärimustekstid. Rapla maakonna lehelt¹⁷ võib leida lühikirjeldused looduskaunite paikade Paluküla Hiiemäe, Kuimetsa karstiala ja Loosalu järve kohta.

Kuimetsa karstiala asub Kuimetsa-Kose maantee ääres ja on seetõttu lihtsalt külastatav.

Paluküla-Loosalu õpperada külastajate hulk on mõõdukas, kuid see on kasvanud seoses RMK matkatee tekkega 2012. aastal. Suurim üritus Loosalu sihtkaitsevööndis on Loosalu Ahven, mida on peetud 2001. aastast alates. Külastuskoormus tallamise osas on võistlusel olnud väike.

Visioon ja eesmärk

Visioon

Ala külastuse korraldamisel arvestatakse kohalike elanike huvisid ning külastajate hulka reguleeritakse arvestades ala koormustaluvust. Külastamise korraldamisel on esmane kaitseala väärtuste säilimine. Vältitakse koormustaluvust ületavat külastamist ja muud inimtegevust. Kõnnumaa loodusala pakub külastajale rahulikku ja vaikset keskkonda. Külastajad on teadlikud kaitsekorra, kohalikest tavadest. Nad eelistavad ühistransporti ja ratastega sõitmist autole, säästes nii loodust ja häirides vähem kohalikke elanikke. Alaga seotud info on koondatud, see jõuab huvirühmadeni ja on kättesaadav maakonna, valla ja Keskkonnaameti keskkonda/turismi/loodust tutvustavatel võrgulehekülgedel. Olemas on külastajat toetavad infomaterjalid infotahvlite ja digitaalsete voldikute näol. Ala tutvustamist hõlbustab korras taristu (matkarajad, laudteed, puhkekohad, korras auto- ja jalgrattateed).

Eesmärk

Kaitseala väärtuste tutvustamisel ning külastuskorralduse arendamisel on eesmärgiks turistide hajutamine ja säästliku väiketurismi toetamine, millega ei kahjustata kaitse-eesmärke.

¹⁵ <https://www.kaitsealad.ee/est/konnumaa-maastikukaitseala>

¹⁶ <http://palukyla.maavald.ee/>

¹⁷ <http://raplamaa.ee/turismi-kategooria/vaatamisvaarsused/>

Keskonnaamet, RMK, kohalikud omavalitsused, ettevõtjad ja mittetulundusühingud teevad koostööd loodushariduse edendamisel ja külastuse korraldamisel. Külastusega seotud taristu on kvaliteetne ja piisav, kuid mitte ülemäärane ega kahjusta kaitseala elupaiku ja maastikupilti. Kaitseala väärtuste tutvustamiseks olulised rajad on hooldatud.

3.1. Olemasolevad õppe- ja matkarajad, muud rajad

- 1) Loosalu-Paluküla õpperada, osa RMK Oandu-Ikla matkateest¹⁸. Rajale on tehtud ka mitteametlik lisaharu, et algus- ja lõpp-punkt oleks samas kohas, kuid see on olnud pikka aega hooldamata.
- 2) Kuimetsa karstiala õpperada. Kuimetsa karstialale pääseb hästi ligi Kuimetsa-Kose maantee äärest. Raja alguses on parkla, katusega istumiskoht, ettevalmisatatud tuletegemise ase, kuivkäimla, prügikast ja infotahvel.
- 3) Paluküla ja Keava spordi- ehk liikumisrajad – mõlemad on kasutatavad ka matkamiseks, jalutamiseks ja linnuvaatluseks.

3.2. Olemasolevad infotahvlid

Olemasolevad infotahvlid koos piirkonda tutvustava tekstiga:

- 1) Loosalu-Paluküla matkarajal on alguspunktis suur infotahvel ning vahepealsel alal 11 väikest infotahvlit; hea seisukord;
- 2) Kuimetsa karstialal on infotahvel karstivormide kohta koos õpperaja joonisega; keskmine seisukord;
- 3) Vana-Kaius parklas õpperaja alguses on infotahvel piirkonna tutvustusega; keskmine seisukord;
- 4) kaitseala kaardi ja õpperaja skeemiga infotahvel asub ka Paluküla bussipeatuse juures. Hiiemäe all parklas on terviseradade kohta suur stend; keskmine seisukord
- 5) Paluküla Hiiemäe tipus on aastakümneid vana metallist tahvel õpperaja skeemiga; halvas seisukorras; MTÜ Paluküla Klubi soovib koostöös KeA-ga rajada mõned uued infotahvlid terviseradade äärde, mis tutvustaksid kaitseala.
- 6) väikesed infotahvlid koos selgitustega on ka Paluküla-Loosalu õpperaja mitteametlikul lisaharul, kuid osa on alla kukkunud või pole neid võimalik leida; halvas seisukorras;
- 7) Vahastu mõisa hoiualal on kaks infotahvlit mõisa kohta, ühel neist on teave ka keldrites elavate nahkhiirte kohta; keskmine seisukord.

3.3. Olemasolevad puhke- ja lõkkekohad

- 1) Kuimetsa MKA-l: katusega istumise koht, kuivkäimla, prügikast, infotahvel. Rajamist ja hooldamist on varasemalt korraldanud Kaiu vallavalitsus.
- 2) Vana-Kaius Loosalu-Paluküla õpperajal Loosalu puhkekoht: katusega istumise kohad, lõkkekoht koos kuivade puudega, kuivkäimla, prügikast, telkimise võimalus. Rajatised korrastati 2013. aastal. Rajatiste hooldaja: RMK.
- 3) Paluküla Hiiemäel lõkkekoht. 200 meetri kaugusel lõkkekohast Hiiemäe all on kuivkäimla ja prügikast. Lõkkekoht on ajalooline ja kasutuses peamiselt pühade tähistamiseks. Kuivkäimla ja

¹⁸ Matkateed on Kõnnumaa MKA-l erinevatel aegadel loonud: Arvi Paidla, Rein Berlokko, Tiit Petersoo, Olev Kalmus, Illar Olesk jpt.

prügikasti on rajanud Kehtna vallavalitsus, kes neid ka hooldab. Rahvaüritused on vajalik koostöölastada ka Muinsuskaitseametiga.

4) Kadja järve äärde viiva raja alguses olev väike istumiskoht katusega, mis on amoritseerunud.

5) Imsi järve ääres riigimaa ja eramaa piiril (katastrikaardi järgi napilt riigimaal) riietuskabiin, väike lõkkekoht ja eramaal hoiuala kõrval kuivkäimla. Objektid on Lelle MTÜ-de ja maaomaniku rajatud, Kehtna vallavalitsus on korraldanud suvel prügi äravedamist.

6) Puhkekoht Keava linnamäel (eramaal). Rahvaüritused on vajalik koostöölastada ka Muinsuskaitseametiga.

3.4. Olemasolev infovoldik ja trükis

1) Olemasolev infovoldik: Paluküla-Loosalu õpperada. Voldik pole enam kättesaadav paberkujul, küll on olemas internetis Eesti Looduse artikli (Petersoo 1998) osana¹⁹. Vana kaart on aegunud: Paluküla-poolses otsas on võrreldes eelmise voldiku kaardiga raja asukoht mõnevõrra muutunud, samuti on Loosalu järve piirkonnas raja asukoht kaardist mõnevõrra erinev, Loosalu-poolses otsas ei sõideta enam autoga rajale nii lähedale kui vanal kaardil näidatud. Praegune raja kulgemine on toodud RMK matkatee kaartidel.

2) Kõnnumaa maastikukaitseala väike infotrükis fotodega (Olesk 2009). Sisaldab kaitseala ja seal asuva külastustaristu kirjeldust, vana kaitseala kaarti. Loosalu-Paluküla õpperada on lühidalt infovoldiku tekstis kirjeldatud, kuid kaardile pole kantud.

¹⁹ http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/EL/vanaweb/9808/loosalu.html

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

Kaitsekorralduslike tegevuste eesmärk on tagada kaitse-eesmärkide saavutamine ja soodne seisund. Kaitsekorralduslikud tegevused on planeeritud peatükis 2 välja toodud väärtusi mõjutavate tegurite ja meetmete analüüsil. Planeeritud kaitsekorralduslikud tegevused on teemade kaupa jaotatud viide suurde rühma:

- inventuurid, seired, uuringud;
- hooldus- ja taastamistööd;
- taristu;
- kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus;
- kavad, eeskirjad.

Kõik tegevused on alljärgnevalt lühidalt lahti kirjutatud. Sõltuvalt tegevusest täpsustatakse selle eesmärgi, meetodikat või rahastamise võimalikku allikat. Tabelis 9 on veel kord loetletud kõik tegevused, võimalikud teostajad, samuti on aastate kaupa välja toodud tööde orienteeruv maksumus. Vastavalt kaitsekorralduskava koostamise korrale on tegevused jaotatud kolme prioriteetsusklassi järgmiselt:

- Esimene prioriteet (I) – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus.
- Teine prioriteet (II) – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele.
- Kolmas prioriteet (III) – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

4.1. INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD

4.1.1. Riiklik seire

1. Kaljukotka pesakohtade riiklik seire.
2. Soode linnustiku riiklik seire.
3. Väikejärvede seire, Loosalu järv.
4. Ohustatud samblaliigi seire: Lindbergi turbasammal, seire Keava rabas.
5. Ohustatud taimeliigi seire: turvastarna seire Palasi rabas.
6. Ohustatud taimekoosluste seire Palukülas.
7. Saarma ja kopra arvukuse seire.

Kõik nimetatud seired toimuvad vastavalt riikliku keskkonnaseire programmile. Kaljukotka pesade seire toimub iga-aastaselt, muul juhul saab lisainformatsiooni Keskkonnaagentuurist ja aadressilt <http://seire.keskkonnainfo.ee/>. Riiklik seire on I prioriteediga tegevus, mida korraldab Keskkonnaagentuur.

4.1.2. Nõrglubja-allikate elupaigatüübi leviku täpsustamine

Elupaiga levik Kuimetsa maastikukaitsealal vajab täpsustamist, sest elupaik ei ole kaardistatud. Töö on kavandatud 2021. aastale. Töö teostaja on Keskkonnaamet ja tegemist on II prioriteedi tööga. Nõrglubja-allikaid inventeeritakse esmalt Kuimetsa maastikukaitsealal, mis on 46 ha suur.

4.1.3. Veerežiimi taastamise vajaduse uuring

Kavandatav uuring hõlmab kogu loodusala riigimaad ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad. Töid ei ole vaja teostada Keava rabas, kus kraavide seisukord on kaardistatud. Samuti on kraavide seisukorda hinnatud Põlliku küla lääneosas. Töö eesmärk on anda hinnang Kõnnumaa loodusala soid, veekogusid ja märgi metsi mõjutavate kraavide olukorrale, arvestades kraavide mõõtmeid, funktsioneerimist, vee liikumist, loodusliku kinnikasvamist jms. Kõnnumaa loodusala riigomandis oleval maal on ligikaudu 160 km kuivendusvõrke. Jättes välja need kraaviosad, mida kirjeldatakse eraldi tööna metsise elupaikades (ptk 4.2.11), on vajalik hinnata u 60 km kraavivõrgustiku mõjusid.

Uuringu tulemusel valmib aruanne, milles on kaardistatud soodele ja märgadele metsadele negatiivse toimega kraavid (sh kraavimulded). Kõiki kraavilõike on iseloomustatud ja kirjeldatud eraldi, hinnates ka mõju ulatuse kaugust kraavi teljest. Aruandes on kirjeldatud meetmeid võimaliku kraavi sulgemise osas. Põhjendatud on kraavi looduslikule arengule jätmist, kui paisutamist ei planeerita. Aruandes käsitletakse soodelt puittaimede eemaldamise vajalikkust, kui need on tekkinud kuivendamise tulemusel. Ühtlasi on hinnatud soo ja märgade metsade taastamise perspektiivi kokkuvõtvalt – tööalale ligipääs, mõju ümbritsevatele maatulundusmaale. Töö tellija on KeA ja see on kavandatud 2024. aastale. Töö on II prioriteediga ja selle maksumus on u 15 000 eurot.

4.1.4. Ekspertarvamus Keava raba laudtee mõjust soolinnustikule

Töö eesmärk on hinnata, kuidas mõjutab külastustaristu rekonstrueerimine ja inimeste rabas viibimine Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks olevaid linnuliike. Töö koostamisel on vajalik hinnata Keava raba linnustiku seisundit, inventeerides ka rabaosasid rekonstrueeritava laudtee ümbruses. Uuringualad jäävad Tarsi katastriüksusele tunnusega 29202:002:1710 ja Vahastu metskond 37 katastriüksusele tunnusega 29202:003:0400.

Uuringu tulemusel valmib aruanne, milles on hinnatud rekonstrueeritava laudtee mõju kaitse-eesmärgiks olevatele linnuliikidele, arvestades ka linnudirektiivi. Kui laudtee rekonstrueerimisel puudub oluline mõju, siis kirjeldatakse meetmeid, mis on vajalikud häirimise vähendamiseks. Töö tellija on KeA ja see on kavandatud 2020. aastale. Töö on II prioriteediga ja selle maksumus on u 1500 eurot.

4.1.5. Kaitse-eesmärkide seire

Tulemusseire on vajalik, et hinnata kaitse-eesmärkide seisundit, arvestades sealjuures tehtud töid ja potentsiaalsete ohutegurite toimet. Tulemusseiret teostatakse viiekümnes juhuslikult valitud elupaigas. Valimi koostamisel arvestatakse, et kõiki tabelis 10 olevaid elupaiku seiratakse vähemalt ühes punktis ning hõlmatud peavad olema elupaigad, kus teostati kaitsekorralduslikke töid (ptk 4.2.1–4.2.3; 4.2.11). Elupaiku inventeeritakse vastavalt inventeerimisjuhendile. Kaitse-eesmärgiks olevate liikide seisundi hindamiseks analüüsitakse riikliku seire tulemusi, vajadusel teostab KeA seiret kohapeal. Tulemutest koostatakse aruanne, ühtlasi esitatakse vajalikud andmed elupaikade info uuendamiseks. Töö on planeeritud 2027. aastale. Töö hinnanguline maksumus on 4000 eurot. Töö tellija on KeA. Töö on I prioriteediga.

4.1.6. Ekspertiis ehitustegevuse suunamiseks Palukülas

Ekspertiis hõlmab info kogumist ajaloolise maakasutuse kohta Kõnnumaa maastikukaitsealal Palukülas. Ekspertiisiga kirjeldatakse maastikke väärtusklasside põhiselt, et anda kaitseala valitsejale soovitusi kaalutusotsuste tegemiseks (eeskätt kõlvikut muutvate tegevuste planeerimisel). Töö esitatakse aruandena, mis on seotud digitaalsete kaardikihtidega. Töö käigus hinnatava ala suurus on umbes 250 hektarit. Tellija on KeA ja see on kavandatud 2026. aastale. Töö on II prioriteediga.

4.1.7. Aela ja Kuimetsa maastikukaitseala ning Kiigemäe metsise püsielupaiga elupaikade inventuur

Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide koondtabel peatükis 2.2 kuvab eesmärgiks võetud elupaikade pindala ja hinnangut, millises mahus tagab kehtiv kaitsekord elupaikade säilimise piksas perspektiivis. 2020. a seisuga on osasid metsaelupaiku kaitstud väiksemas mahus kui on loodusala eesmärgiks. Aela ja Kuimetsa maastikukaitseala ning Kiigemäe metsise elupaikade inventuuriandmed on osaliselt puudu ning lausaliselt on need vananenud infoga. Et hinnata loodusala elupaikade levikut ja seisundit ning kehtestatud kaitsekorra tõhusust või muutmise vajadust, on vajalik sealsed kooslused üle inventeerida. Aela maastikukaitseala pindala on 3660 hektarit, Kuimetsa maastikukaitsealal 46 ha ning Kiigemäe metsise püsielupaiga pindala on 338 ha. Inventuur on kavandatud 2021. aastale. Töö ligikaudne maksumus on u 15 500 eurot. Töö tellija on KeA ja see on II prioriteedi tegevus.

4.1.8. Metsalinnustiku inventuur

Loodusala metsalinnustiku kohta on vähe andmeid, sest peamiselt on uuritud loodusala soid ja vastavat elustikku. Siiski on loodusala u 5000 ha metsi, mille kohta on täiendavad linnustiku andmed vajalikud. Loodusala moodustavad piiranguvööndid ja hoiualad üle 4100 ha, milles on majandustegevus lubatud. Inventuur kompaktsetel metsaosadel annab vajalikud suunised kaitsekorralduslike otsuste langetamiseks (taastamistööd), kaitsealuste liikide isendite kaitseks (nt ajalised piirangud raiele), kui ka kaitstavate loodusobjektide tsoneeringu sobivuse hindamiseks.

Metsalinnustiku inventuuril keskendutakse peamiselt kaitse-eesmärgiks olevatele metsaga seotud liikidele (ptk 2.1). Töö tellija on KeA. Töö on planeeritud 2022. aastale ja selle prioriteet on III.

4.2. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE

4.2.1. Poollooduslike koosluste taastamine

Tegevus on vajalik loodusdirektiivi kohustuste täitmiseks, koosluste seisundi säilitamiseks ja parendamiseks (ptk. 2.2.6–2.2.9). Taastamistöid vajavaid poollooduslikke kooslusi on looduslalal u 20 ha. Tüüpiliselt lagedal rohumaal eemaldatakse sinnakasvanud puud ja põõsad. Puisniidul ja -karjamaal harvendatakse vajadusel puud ja põõsaid, et parendada valgus- ja hooldustingimusi. Puude eemaldamisel on vajalik kändud freesida, kui rohumaad hakatakse niitma. Ühe hektari rohumaa taastamise hind on umbes 350 eurot, kuid see sõltub koosluse tüübist ja vajalike tööde mahust. Töid teostab RMK või maahooldaja, tööde koordineerija on KeA. Taastamine on I prioriteedi tegevus. Taastamine sõltub hooldaja/rentniku olemasolust ja seda ei määrata eelarve tabelis kindla tööna.

4.2.2. Poollooduslike koosluste hooldamine

Poollooduslike koosluste hooldamise jätkamine on hädavajalik tegevus kaitse-eesmärkide soodsa seisundi saavutamiseks. Hoolduslepingutega poollooduslikke rohumaid on looduslalal 3,2 ha. Karjatada võib niitudel sobiva karjatamiskoormusega, täpsemad juhiseid jagab Keskkonnaamet ja rohumaa hoolduskava (Mesipuu 2011, Talvi 2010). Poolloodusliku koosluse toetuse määr sõltub koosluse tüübist ja hooldusvõttest. Poollooduslikke kooslusi hooldavad maaomanikud või rentnikud. Rohumaa hooldamine on I prioriteedi tegevus. Kuna hooldamine sõltub maaomaniku/rentniku huvist, siis ei arvestata seda eelarvetabelis kindla tööna.

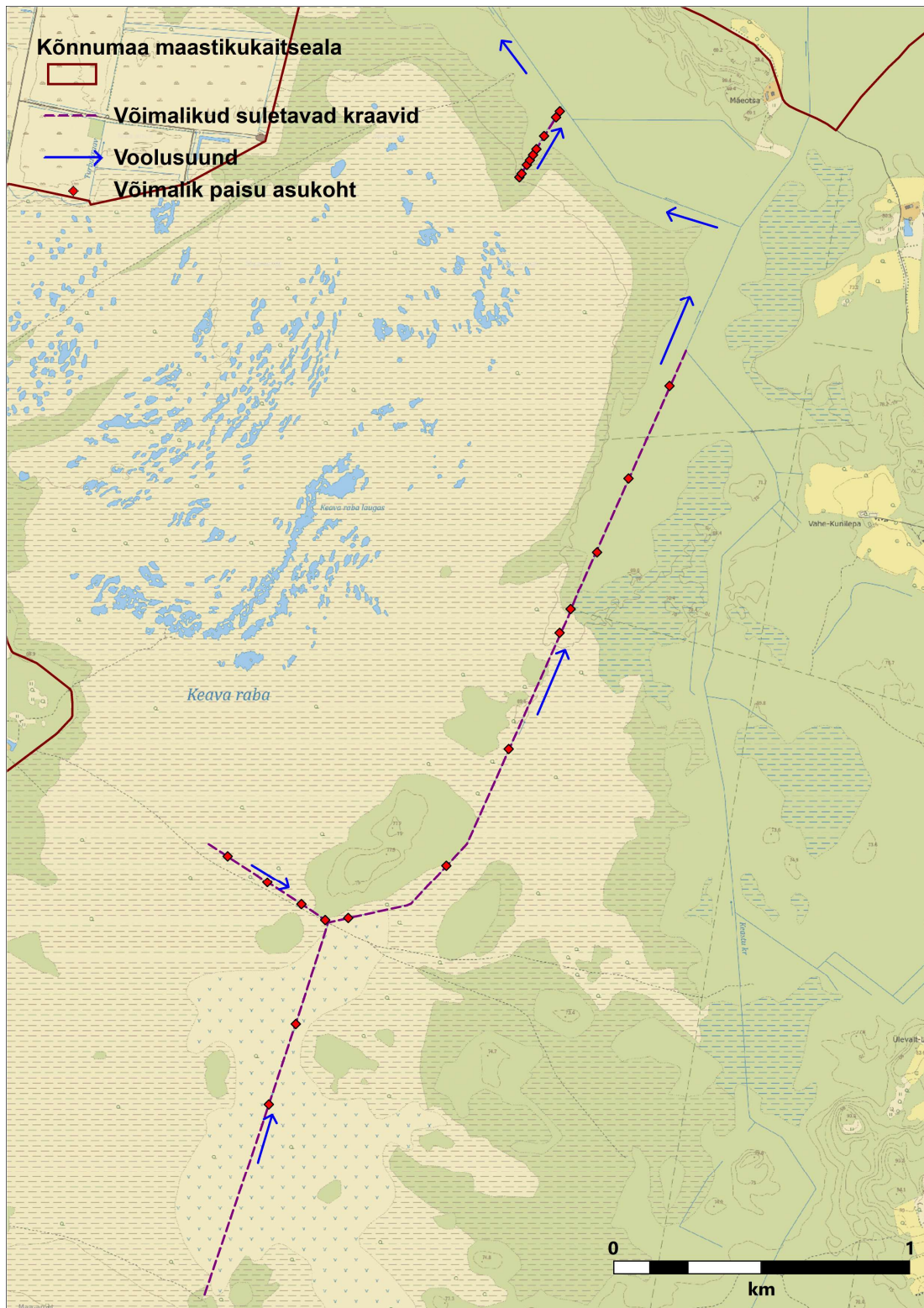
4.2.3. Keava raba veerežiimi taastamistööd

Keava raba on kraavitusest tugevasti mõjutatud, mis kahjustab nii elupaiku kui ka kaitse-eesmärgiks olevate liikide elutingimusi. Kuivenduse tulemusel muutub koosluse veerežiim, seeläbi teiseneb sealne taimestik, mis omakorda mõjub negatiivselt kaitse-eesmärgiks olevatele linnuliikidele. Veerežiimi taastamistööd Keava ja Suursaare sihtkaitsevööndis on vajalikud märgade koosluste (ptk 2.2.11–2.2.13; 2.2.20–2.2.21) ja liikide (ptk 2.1.2–2.1.6) elupaikade ning toitumisalade kaitseks. Kuigi kaitse-eeskirja seletuskirja järgi ei ole Suursaare sihtkaitsevööndis veerežiimi taastamist ette nähtud, on see kaalutusotsusena vajalik tegevus liikide elutingimuste säilitamiseks. Suursaare sihtkaitsevööndisse jäävad kraavid on olulise negatiivse toimega, need kahjustavad rüüda, mudatildri ja tedre elupaiku ning kaljukotka toitumisala. Seetõttu on vajalik ka Suursaare sihtkaitsevööndisse jäävad kraavid sulgeda.

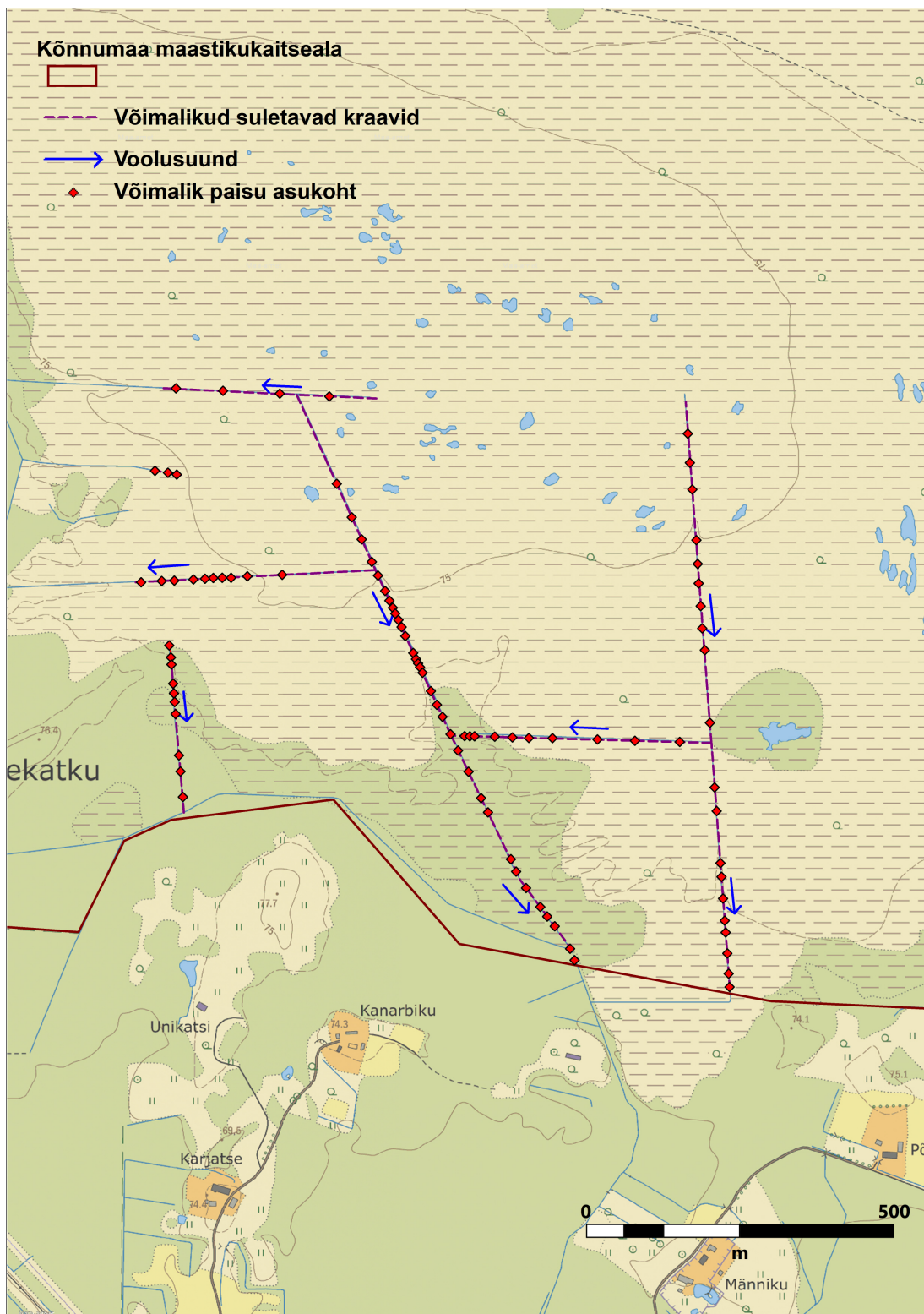
Keava rabale on koostatud taastamiskava (Consultare 2015), mis on aluseks RMK poolt koostatavale kraavide sulgemise kavatusele ning otsestele töödele. Keava taastamisala koosneb kahest lahustükist.

Taastamisala põhjapoolne lahustükk hõlmab endas peamiselt siirdesood (7140), osaliselt raba (7110*) ning soostuvaid- ja soolehtmetsi (9080*). Põhjapoolses osas ei asu maaparandussüsteemide registri järgi eesvoole. Taastamisala keskosas on palju koprapaise, millel on positiivne mõju raba veerežiimile. Alal ei ole turvast kaevatud, ilmselt on need rajatud metsakuivenduse eesmärgil. Kraavide kogupikkus taastamisalal on 6,1 km. Raba seisundi parendamiseks on vajalik sulgeda kõik alal paiknevad toimivad kraavid. Joonisel 8 on kuvatud kraavid, mis mõjutavad sookompleksi hüdrooloogilist funktsioneerimist. Taastamislahendusena on soovituslik kraavide lausaline sulgemine. Alternatiivina on võimalik rajada paise iga 20 cm maapinna languse kohta. Taastamisalal on vajalik sekundaarse puistu alalt eemaldamine (Consultare 2015).

Lõunapoolse taastamisala põhjaosas on kuivenduse mõju väiksem ning säilinud on rabale omane taimestik (7110*). Kuivendusest on enim mõjutatud raba lõunaosa, kus on tegemist rikitud, kuid taastumisvõimelise rabaga (7120). Kuivenduse tõttu on turvas hakanud lagunema, paiguti on kuuse järelkasv tihe. Turbaaugud on säilinud ala lõuna- ja lääneosas, seal on ka puistu muutunud tihedaks ning koosluse struktuur on muutunud. Lõunapoolse taastamisala kraavid on küll rohkemal määral kinni kasvanud, kuid kuivenduse mõju ei ole lakanud. Joonisel 9 on kuvatud kraavid, mis mõjutavad sookompleksi hüdrooloogilist funktsioneerimist ning vajavad sulgemist. Ka sellel osal on soovituslik kraavide lausaline sulgemine, alternatiivina on võimalik rajada paise. Sookompleksi hüdrooloogilise funktsionaalsuse taastamiseks on vajalik kaaluda vahetult taastamisalast läände jäävatel eraomandis olevatel katastriüksitel kraavide sulgemise võimalust (29202:004:1141, Uuepõllu ja 29202:004:1192, Uuepõllu I) (Consultare 2015).

Joonis 8. Põhjapoolne taastamisala (põhikaart: Maa-amet 14.04.2020)

Joonis 9. Lõunapoolne taastamisala (põhikaart: Maa-amet 14.04.2020)

Veereziimi taastamistöödele eelneb täpne tööde projekteerimine. Taastamisala jääb peamises ulatuses riigimandis olevale maale, vähemal määral ka eraomandis oleva maale. Kraavide sulgemiseks on vajalik maaomanike nõusolek. Töid tehakse pesitsusvälisel ajal (kaljukotkas), eelnevalt vajalik ekspertidega suhtlemine.

Taastamistöö on I prioriteedi tegevus. Tööde peamine läbiviija on RMK. Tööd on kavandatud 2021. ja 2022. aastale.

4.2.4. Turvastarna elupaiga hooldustöö

Tegevus on vajalik turvastarna (ptk. 2.1.18) kaitseks. Ainuke liigi leiukoht looduslal asub Palasi raba edelaserva madalsoos raudtee ja Lelle-Vahastu maantee lähedal. Kasvukohas, mis on umbes 0,15 ha, on vajalik põõsad jt puittaimed eemaldada. Töid teostatakse sõltuvalt vajadusest, umbes iga nelja aasta tagant. II prioriteet. Töid teostab RMK.

4.2.5. Probleemliigi tõrje

Kõnnumaa loodusalale jäävatel söötis rohumaadel ja metsaservadel kasvavad osalt aedadest pärit võõrliigid (nt aster, lumimari, enelas). Need liigid pole küll inimesele ohtlikud, kuid sellised taimed vähendavad pikapeale koosluste liigilist mitmekesisust. Taimed on looduslikes kohtades kohanenud ja laiendavad oma levikut. Probleemliike tõrjutakse pideva niitmise teel. Kuna need taimed kasvavad peamiselt eramaadel, soovitatakse kaitsekorralduskavaga maaomanikel neid taimi iga-aastaselt tõrjuda. Töö on III prioriteediga.

4.2.6. Metsise elupaikade taastamistööd

Kõnnumaa loodusala on oluline lüli asurkondade sidumisel Kõrvemaa, Soomaa ja Lääne-Eestis vahel. Arvestades, et metsise püsielupaigad on loodud Natura linnuala kaitseks, on prioriteetne riigipoolne sekkumine ja elupaikade taastamine. Lähtuvalt metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaaluuringu tulemustest ja soovitud planeeritakse vajalikke töid Kädva ja Saunametsa püsielupaikades, Tammikmäe elupaigas Kõnnumaa maastikukaitseala Kõrgemäe sihtkaitsevööndis ning Ülesoo 2 elupaigas Viirika sihtkaitsevööndis. Koostatakse kraavide sulgemise kavatsus, mis kirjeldab ala seisukorda, sealseid väärtusi ning võimalikke riske. Kraavide sulgemise kavatsus kooskõlastatakse RMK metsaparandusosakonnaga, kaitseala valitsejaga, Põllumajandusametiga, kohaliku omavalitsusega. Kraavide sulgemise kavatsus on aluseks projekteerimistööde hankimiseks.

Töid teostab RMK, kaasates tööde kavandamisesse soo- ja metsiseeksperti. Töö on I prioriteedi tähtsusega. Tegevus on planeeritud aastatele 2021–2023.

4.3. Taristu, tehnika ja loomad

4.3.1. Kaitstavate loodusobjektide tähistamine

Tähised on planeeritud teede, radade, sihtide jms äärde, et ala külastajad või läbijad oleksid kaitstava loodusobjekti olemasolust teadlikud. Kõnnumaa maastikukaitseala tähised on vananenud ning alal on kinnitatud uus kaitsekord, mistõttu on uute tähiste paigaldamine oluline. Aela maastikukaitseala on suures ulatuses tähistamata ja tähised on vanad. Kuimetsa maastikukaitseala ja hoiualad on piiritähiste osas tähistamata.

Aela maastikukaitseala Käometsa sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine 15. veebruarist 31. juulini keelatud.

Kõnnumaa maastikukaitseala Kõrgemäe sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine keelatud 1. veebruarist 30. juunini (v.a matkarajal). Suursaare sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine keelatud 15. veebruarist 31. juulini.

Planeeritud tähiste arv on esitatud tabelis 8. Töid teostab RMK, kellel on voli tähiste asukohta muuta, kui see osutub looduslike olude tõttu vajalikuks. Tegevus on II prioriteediga ja see on planeeritud 2021. aastale.

Tabel 8. Planeeritud tähiste arv kaitstavate loodusobjektide kaupa

Kõnnumaa MKA, Keava mägede piiranguvöönd (keskmise)	2
Kõnnumaa MKA, Keava sihtkaitsevöönd (keskmise)	6
Kõnnumaa MKA, Kõnnumaa piiranguvöönd (keskmise)	12
Kõnnumaa MKA, Ohekatku piiranguvöönd (keskmise)	1
Kõnnumaa MKA, Suursaare sihtkaitsevöönd (liikumiskeeld)	7
Kõnnumaa MKA, Palasi sihtkaitsevöönd (keskmise)	3
Kõnnumaa MKA, Paluküla piiranguvöönd (keskmise)	2
Kõnnumaa MKA, Hiimäe sihtkaitsevöönd (keskmise)	3
Kõnnumaa MKA, Loosalu sihtkaitsevöönd (keskmise)	3
Kõnnumaa MKA, Kõrgemäe sihtkaitsevöönd (liikumiskeeld)	6
Kõnnumaa hoiuala (keskmise)	5
Aela MKA, Aela piiranguvöönd (keskmise)	7
Aela MKA, Viirika sihtkaitsevöönd (keskmise)	3
Aela MKA, Aela sihtkaitsevöönd (keskmise)	5
Aela MKA, Käometsa sihtkaitsevöönd (liikumiskeeld)	1
Aela MKA, Mustsoo sihtkaitsevöönd (keskmise)	7
Aela MKA, Kõrgemäe sihtkaitsevöönd (keskmise)	1
Kuimetsa MKA, Kuimetsa piiranguvöönd (keskmise)	2

4.3.2. Tähiste likvideerimine

Uute tähiste paigaldamisega eemaldatakse jooskvalt ka vanad tähised, mida on teadaolevalt 16 tükki. Töö on planeeritud 2021. aastale. Töö teostaja on RMK ja see on II prioriteedi tegevus.

4.3.3. Infotahvli rajamine Palukülas

Infotahvel tutvustab Hiiemäe sihtkaitsevööndi piiri ning ala ajaloolis-kultuurilist infot. Samuti annab infotahvel teavet Paluküla pinnavormide ja Natura 2000 ala kohta üldiselt. Infotahvel on sobilik paigutada parkla serva, teiste tahvlite kõrvale. Infotahvli rajamine on planeeritud 2024. aastale. Infotahvli rajamisel likvideeritakse lagunenud „Paluküla puhkemaja” infotahvel. Töö prioriteet on III ja võimalikud teostajad on Keskkonnaamet koostöös Kehtna vallavalitsuse ja huvigruppidega.

4.3.4. Amortiseerunud puhkekoha likvideerimine

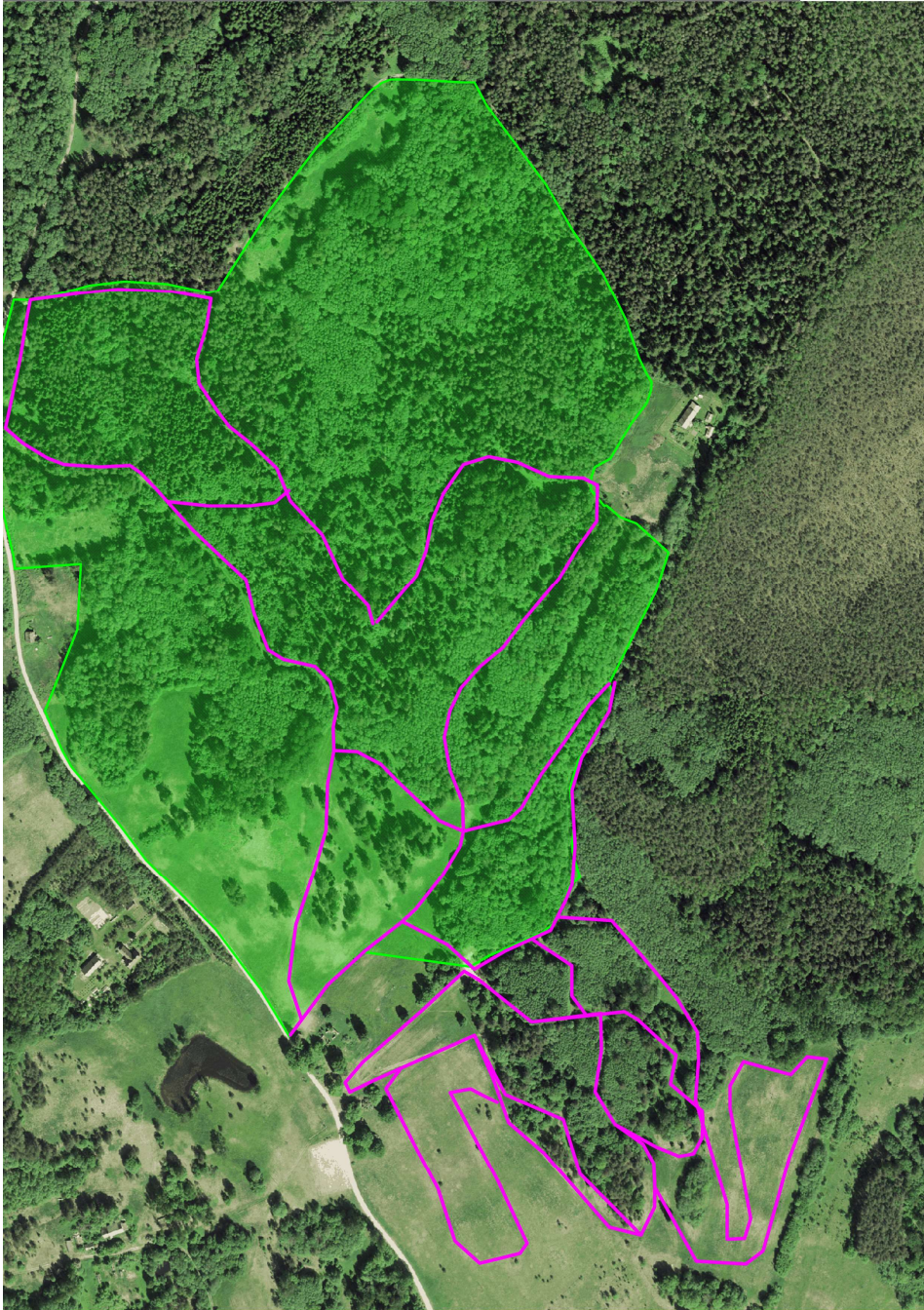
Aela maastikukaitsealal Kadja järve matkaraja alguses on amortiseerunud puhkekoht, mis on vajalik alalt eemaldada. Varjualune jääb riigiomandis olevale maale. Tööde teostaja on RMK. Tegevus on planeeritud 2021. aastale. III prioriteet.

4.3.5. Hiiemäe sihtkaitsevööndi ja Paluküla piiranguvööndi radade hooldus

Hiiemäe sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasoleva rajatise hooldustöö. Paluküla piiranguvööndis ei ole kaitseala valitseja nõusolek selliseks tööks vajalik. Eelnimetatud vöönditesse jäävad matka- ja spordirajad, mis vajavad regulaarset hooldust (joonis 10). Radadele võib langeda oksid kui ka tüvesid, samuti on vajalik hinnata raja äärtes olevate puude seisukorda, et need ei ohustaks raja kasutajaid. Looduses olevaid väikeseid põhiradade vahelisi radu ei hooldata.

Hiiemäe sihtkaitsevööndis võib kaitseala valitseja nõusolekul langetada need puud, mis ohustavad raja kasutajaid. Otsustusruum puudutab vaid neid puud, mis võivad kukkuda rajale. Langetatud puud säilitatakse kõrvalolevas metsas selliselt, et need ei ohustaks rajal liikujaid. Jäme ja pikal perioodil lagunev lamapuit on oluline struktuurielement mitmesugustele elustikurühmadele, mis tagab kaitse-eesmärkide soodsa seisundi. Puud, mis on juba rajale murdunud, tõstetakse raja servast vähemalt kolme meetri kaugusele metsa. Selliseks tegevuseks ei ole kaitseala valitseja nõusolek vajalik. Samuti pole kaitseala valitseja nõusolek vajalik põõsaste eemaldamiseks, mis lume raskuse all vajuvad rajale ja takistavad suusatajate liikumist.

Hall-leppa kasvab alal suures mahus. Hall-lepa eraldisi läbival rajaosal tekib vastavat lagupuitu tulevikus ilmselt suurel määral, selle kõige metsa sisse kuhjamine ei ole kaitsekorralduslikult vajalik. Erinevate huvigruppide kokkuleppel ja kaitseala valitseja nõusolekul võib kaaluda üksikute puude alalt eemaldamist, kui lamapuitu on tekkinud väga suures koguses ja see rikub maastikuilmet oluliselt.

Joonis 10. Suusarajad (roosaga) Hiiemäe sihtkaitsevööndis (rohelisega) ja Paluküla piiranguvööndis (ortofoto: Maa-amet 14.04.2020)

Hiiemäe sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud suusa- ja matkaradade mootorsõidukiga ettevalmistamine (suvel raja sissenitmine, talvel radade ettevalmistus). Joonis 10 illustreerib radasid, mida on võimalik mootorsõidukitega hooldada ja kasutamiseks ette

valmistada. Rajad jäävad Hiemäe katastriüksusele (tunnuse nr 29202:003:1501), mis on munitsipaalomand. Töödel on vajalik arvestada, et ei kahjustataks pinnast ja puude juuri (nt maapinna freesimisel). Võimalikud pinnast kahjustavad tegevused arheoloogiamälestise ja selle kaitsevööndi alal (sh raied) on vajalik kooskõlastada ka Muinsuskaitseametiga.

Vajalikke töid teostatakse võimalusel sügisel või talvel, et raiega ei häiritaks pesitsevaid linde.

Radu on hooldanud huvigrupp koostöös Kehtna vallavalitsusega. Radu hooldatakse iga-aastaselt, tegevus on II prioriteediga.

4.3.6. Loosalu-Paluküla matkaraja hooldus

Loosalu-Paluküla matkarada on ühesuunaline ja u 7,7 km pikkune. Rajale pääseb läbi Vana-Kaiu küla, samuti kasutades RMK Oandu-Aegviidu-Ikla haru, mille lõik jääb Kõrgesaare sihtkaitsevööndisse u 1,7 km ulatuses. Loosalu-Paluküla matkarajast moodustab laudtee u 4 km. Rajal on mitmed infotahvlid, viidad ja infoalused. Loosalu poolt tulles läbitakse ka puhkeala, kus on katusealune, lõkkealus, puukuur, prügikast ja käimla. Matkaraja äärde on paigaldatud pinke ning järve ääres on kaks platvormi. Rada läbib Loosalu ja Kõrgessaare sihtkaitsevööndit ning Paluküla ja Kõnnumaa piiranguvööndit. Laudteel ei ole ratastega sõitmine lubatud.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud sihtkaitsevööndis olemasolevate rajatiste hooldustööd. Sihtkaitsevööndis säilitatakse rajale kukkunud või ohtlikud puud, mis on jämedamad kui 20 cm, raja äärtes. Matkarada hooldab RMK ja vastavalt vajadusele. Töö on II prioriteediga.

4.3.7. Keava mägede liikumisradade hooldus

Ohtlike puude saagimisel radade äärest soovitatakse puit vedada metsa alla, et see ei takistaks jalgrattaga liikumist.

Keava linnamäe juurde viiv rada jääb eramaale ning tähistuse järgi on soovituslik ala kasutada vaid jalgsi liikumiseks. Linnamäe otsas on varasem lõkkease, kuid maaomaniku tähistuse järgi ei ole eravalduses lõkketegemine lubatud. Seetõttu ei käsitleta KKK-s sealset lõkkeplatsi ettevalmistatud kohana. Radade ääres on kaks prügikasti, mis vajavad aeg-ajalt tühjendamist. Linnamäele on ala külastajad jätnud prügi, mis on vajalik sealt eemaldada. Radade hooldajaks on huvilised, kes kooskõlastavad tegevuse RMK-ga (riigiomandis oleval maal). Matkarada hooldatakse vastavalt vajadusele. Kuna rajad on vähese taristuga, siis on selle hooldamise prioriteet III. Võimalikud pinnast kahjustavad tegevused arheoloogiamälestise ja selle kaitsevööndi alal (sh raied) tuleb kooskõlastada Muinsuskaitseametiga.

4.3.8. Kuimetsa karstiaala õpperaja hooldus

Kaitsekorraldusepüüdi lõpus on soovituslik planeerida infotahvlite väljavahetamist. Vaatasmisväärsused on üldiselt hästi ligipääsetavad, kohati on murdnud mõni puu rajale. Arvestades, et ala ei kasutata sportimiseks, ei takista see väärtustega tutvumist. Eelistatult hoida radu ja ala üldilmet võimalikult looduslähedasena, sest alal paikneb loodusdirektiivi

metsaelupaiku. Rada jääb munitsipaal- ja eraomandis olevale maale, mida hooldatakse jooksvalt kohaliku omavalitsuse ja huvigruppide poolt. Töö prioriteet on II.

4.3.9. Imsi järve ujumis- ja puhkekoha hooldus

Imsi järve ääres on ettevalmistatud ujumiskoht. Päästeamet on paigaldanud veeohutuspüstaku koos päästerõngaga. Ujumiskohta jääb keskmises seisukorras riietuskabiin ning lõkkeplats puupakkudest istekohtadega. Ujumiskohta viivat rada niidetakse. Hoiualast välja jääb renoveeritud käimla. Ujumiskoha eest hoolitseb kohalik omavalitsus ja huvilised. Töö on III prioriteediga. Hooldustöid tehakse vastavalt vajadusele.

4.4. Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus

4.4.1. Kõnnumaa loodusala voldiku koostamine

Keskkonnahariduse edendamiseks koostatakse Kõnnumaa loodusala tutvustav voldik, võttes aluseks 2015. aastal koostatud Kõnnumaa ja Kuimetsa MKA voldiku. Voldikuga tutvustatakse lisaks Natura 2000 ala ja selle olulisust väärtuste kaitsel rahvusvahelisel tasandil. Samuti annab voldik soovitusi põnevamatest kohtadest ning kokkuvõtlikku infot, mida on vajalik meeles pidada. Voldik koostatakse digitaalsel kujul ja avaldatakse internetis. Voldiku koostatakse KeA või huviliste poolt. Tegevus on planeeritud 2022. aastale. Töö prioriteet on II.

4.5. Kavad, eeskirjad

4.5.1. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse vahehindang

KKK-s planeeritud kaitsekorralduslikke töid hinnatakse kaitsekorraldusperioodi keskel (2025. a). Vahehindamise väljundiks on Kõnnumaa loodusalale planeeritud tegevuste täitmise hinnang, väärtuste täpsustus ja kaitsekorralduslikult oluliste tegevuste täpsem kirjeldus. Töö korraldaja on KeA. Prioriteet on I.

4.5.2. Uue kaitsekorralduskava koostamine

Uus kaitsekorralduskava koostatakse Kõnnumaa loodusalale hiljemalt 2028. aastal. Uue kava koostamisel analüüsitakse möödunud perioodil tehtud tegevuste mõju kaitse-eesmärkidele ja teiste oluliste liikide säilimisele; sõnastatakse visioon ja eesmärgid kaitseala väärtuste jätkuvaks hoidmiseks; analüüsitakse tabelis 10 toodud hindamiskriteeriumite alusel eelmise kaitsekorraldusperioodi tulemuslikkust. Kaitsekorralduskava uuendatakse KeA tööplaani alusel. Prioriteetsus on I.

4.5.3. Kaitse-eeskirjade muutmine

Kaitsekorralduskava koostamise käigus tehakse ettepanekud loodusväärtuste efektiivsemaks kaitseks, mis on esitatud lisa 8. Kaitse-eeskirjade (ka hoiualade kaitse-eesmärkide ja piiride) uuendamine võib osutuda vajalikus, sh tsoneeringu täpsustamine, kui kehtiv kaitsekord ei taga täielikult kaitse-eesmärkide soodsat seisundit. Kaitsekorra muutmine on planeeritud aastatesse 2022–2024 ning seda korraldab KeA. Töö prioriteetsus on I.

4.6. EELARVE

Eelarve tabelisse 9 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 9. Kaitsekorralduslikud tegevused, ajakava ja võimalikud korraldajad.

Jrk.	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²⁰	Prioriteet	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Kokku
<i>Eeldatav toimumise aasta</i>															
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1	Riiklik seire	Riiklik seire	KAUR	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2	Nõrglubja-allikate elupaigatüübi leviku täpsustamine	Uuring	KeA	II		x									x
4.1.3	Veerežiimi taastamise vajaduse uuring	Uuring	KeA	II					x						x
4.1.4	Ekspertarvamus Keava raba laudtee mõjust soolinnustikule	Uuring	KeA	II	15										15
4.1.5	Kaitse-eesmärkide seire	Tulemusseire	KeA	I								x			x
4.1.6	Ekspertiisi ehitustegevuse suunamiseks Palukülas	Uuring	KeA	II							x				
4.1.7	Aela ja Kuimetsa maastikukaitseala ning Kiigemäe metsise püsielupaiga elupaikade inventuur	Inventuur	KeA	II		x									x
4.1.8	Metsalinnustiku inventuur	Inventuur	KeA	III			x								x
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.2.1	Poollooduslike koosluste taastamine	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA, H	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

²⁰ Lühendid: KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur; KOV – kohalik omavalitsus; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; H – huvilised; jrk. – peatüki number tekstis; x – kulu selgub täpsemal kavandamisel

Jrk.	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²⁰	Prioriteet	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Kokku
4.2.2	Poollooduslike koosluste hooldamine	Koosluse hooldustöö	RMK, KeA, H	I	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.2.3.	Keava raba veerežiimi taastamistööd	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I		x	x								x
4.2.4	Turvastarna elupaiga hooldustöö	Liigi elupaiga hooldustöö	KeA, RMK	I	x			x				x			x
4.2.5	Probleemliigi tõrje	Probleemliigi tõrje	KeA, H	III	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.2.6	Metsise elupaikade taastamistööd	Liigi elupaiga taastamistöö	RMK	I		x	x	x							x

Jrk.	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²¹	Prioriteet	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Kokku
Taristu, tehnika ja loomad															
4.3.1	Kaitstavate loodusobjektide tähistamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II		x									x
4.3.2	Tähiste likvideerimine	Tähiste likvideerimine	RMK	II		x									x
4.3.3	Infotahvli rajamine Palukülas	Infotahvlite rajamine	KeA, KOV, H	III					x						x

²¹ Lühendid: KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur, KOV – kohalik omavalitsus; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; H – huvilised; jrk. – peatüki number tekstis; x – maksumus ei ole teada

Jrk.	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²¹	Prioriteet	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Kokku
4.3.4	Amortiseerunud puhkekoha likvideerimine	Radade, külaskeskuste ja puhkekohtade likvideerimine	RMK	III		x									x
4.3.5	Hiiemäe sihtkaitsevööndi ja Paluküla piiranguvööndi radade hooldus	Radade, külaskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	KOV, H	II	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.3.6	Loosalu-Paluküla matkaraja hooldus	Radade, külaskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	x		x		x		x		x		x
4.3.7	Keava mägede liikumisrade hooldus	Radade, külaskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	H	III	x		x		x		x		x		x
4.3.8	Kuimetsa karstiala õpperaja hooldus	Radade, külaskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	KOV, H	II	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.3.9	Imsi järve ujumis- ja puhkekoha hooldus	Radade, külaskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	KOV, H	III	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Jrk.	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²¹	Prioriteet	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Kokku
Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus															
4.4.1	Kõnnumaa loodusala voldiku koostamine	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA, H	II			x								x
Kavad, eeskirjad															
4.5.1	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse vahehindang	Projekt	KeA	I						x					x
4.5.2	Uue kaitsekorralduskava koostamine	Tegevuskava	KeA	I									x		x
4.5.3	Kaitse-eeskirjade muutmine	Kaitsekorra muutmine	KeA	I			x	x	x						x
	KOKKU		KeA	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kõnnumaa loodusala kaitsekorralduskava on koostatud aastateks 2020–2029. Kaitsekorralduskava täitmisele antakse vahehinnang 2025. aastal ja lõpphinnang uue kaitsekorralduskava koostamisel. Nii esimeses kui teises töös hinnatakse ja analüüsitakse kaitsekorralduse tulemuslikkust (Tabel 10).

Kaitsekorraldust võib lugeda edukaks, kui I ja II prioriteetsusklassi kuuluvad kaitsekorralduslikud tegevused on tehtud (vt tabelit 9). Samuti on kaitse tulemuslik, kui KKK eesmärgiks olevate elupaikade pindala ei vähene ning esindulikkus ei alane. Kaitsekorraldus tugineb elupaikade kaitsele (kõik kaitse-eesmärgiks olevad kooslused). Liikide seisundit loetakse heaks, kui elupaikade seisund ei ole halvenenud. Tulemuslikkuse hindamisel on n-ö katusliikidena käsitletud kaljukotkast ja kuninga-kuuskjalga.

Tabel 10. Tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.6	Kaljukotkas	Pesitsevate paaride arv, pesitsusedukus	Kõnnumaa looduslal pesitseb edukalt vähemalt kaks kaljukotka paari.	Kõnnumaa looduslal pesitseb edukalt vähemalt kaks kaljukotka paari.	Röövlindude seire tulemused.
2.1.20	Kuninga-kuuskjalg	Kasvukoha seisund; Õitsvate puhmikute arv	Kuninga-kuuskjalaga kasvukoht Kõnnumaa maastikukaitsealal on säilinud, kasvab vähemalt kaks puhmikut.	Kuninga-kuuskjalaga kasvukoht Kõnnumaa maastikukaitsealal on säilinud, kasvab vähemalt kaks puhmikut.	Teostatakse kohapealne paikvaatlus.
2.2.1	Koopad	Koobaste pindala, arv	Koopad on säilinud 2 hektari ulatuses, lahtise avaga koobaste arv on 9	Koopad on säilinud 2 hektari ulatuses, lahtise avaga koobaste arv on 9	Teostatakse kohapealne paikvaatlus. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.2	Looduslikult huumustoitelised	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 150 ha ulatuses, millest A	Elupaigatüüp on säilinud 150 ha ulatuses, millest A	Teostatakse paikvaatlusi, analüüsitakse muutusi

	järved ja järvikud (3160)		esinduslikkusega on 51 hektarit.	esinduslikkusega on 51 hektarit.	ümbritsevas keskkonnas. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.6	Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 16,2 hektari ulatuses, millest 4,1 ha on esinduslikkusega B.	Elupaigatüüp on säilinud 16,2 hektari ulatuses, millest 4,1 ha on esinduslikkusega B.	Teostatakse paikvaatlusi. Keskkonnaameti maahoolduse büroo uuendab poollooduslike koosluste elupaikade andmeid iga 7 aasta tagant. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.7	Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 2 hektari ulatuses esinduslikkusega C	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 2 hektari ulatuses esinduslikkusega C	Teostatakse paikvaatlusi. Keskkonnaameti maahoolduse büroo uuendab poollooduslike koosluste elupaikade andmeid iga 7 aasta tagant. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.8	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 14,6 hektari ulatuses esinduslikkusega C.	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 14,6 hektari ulatuses esinduslikkusega C.	Teostatakse paikvaatlusi. Keskkonnaameti maahoolduse büroo uuendab poollooduslike koosluste elupaikade andmeid iga 7 aasta tagant. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.9	Puiskarjamaad (9070)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 0,5 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 0,5 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Teostatakse paikvaatlusi. Keskkonnaameti maahoolduse büroo uuendab poollooduslike koosluste elupaikade andmeid iga 7 aasta tagant. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.11	Looduslikus seisundis rabad (7110*)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 753 ha ulatuses esinduslikkusega A, 339 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 2455 ha ulatuses C.	Elupaigatüüp on säilinud 753 ha ulatuses esinduslikkusega A, 339 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 2455 ha ulatuses C.	Teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.

2.2.12	Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp areneb 26 ha ulatuses A esinduslikuks, 259 ha ulatuses on esinduslikkus B.	Elupaigatüüp on säilinud 26 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 259 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.13	Siirde- ja õõtsiksood (7140)	Pindala, esinduslikkus	Elupaik on säilinud 71 ha ulatuses esinduslikkusega A, 128 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 598 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Elupaik on säilinud 71 ha ulatuses esinduslikkusega A, 128 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 598 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.15	Niiskuslembedes kõrgrohustud (6430)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 5,3 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Elupaigatüüp on säilinud 5,3 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.16	Vanad loodusemetsad (9010*)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 103 ha ulatuses esinduslikkusega A, 195 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 34 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 208 ha ulatuses, millest 103 ha on esinduslikkusega vähemalt B.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.17	Vanad laialehised metsad (9020*)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 19,9 ha ulatuses esinduslikkusega A	Elupaigatüüp on säilinud 16,4 ha ulatuses esinduslikkusega A ja 3,5 hektari ulatuses esinduslikkusega B.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.18	Rohunditerikkad kuusikud (9050)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 28 ha ulatuses	Elupaigatüüp on säilinud 88 ha ulatuses, millest	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.

			esinduslikkuega A, 60 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 54 ha ulatuses esinduslikkusega C.	esinduslikkusega vähemalt B on 28 hektarit.	
2.2.19	Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt kahe hektari ulatuses.	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt kahe hektari ulatuses.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.20	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 108 ha ulatuses esinduslikkusega vähemalt B ja 568 ha ulatuses esinduslikkusega vähemalt C.	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 386 hektari ulatuses, millest vähemalt B esinduslikkusega on 108 ha.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.2.21	Siirdesoorabametsad (91D0*)	Pindala, esinduslikkus	Elupaigatüüp on säilinud 539 ha ulatuses esinduslikkusega A, 210 ha ulatuses esinduslikkusega B ja 677 ha ulatuses esinduslikkusega C.	Elupaigatüüp on säilinud vähemalt 1148 ha ulatuses, millest esinduslikkusega vähemalt B on 480 hektarit.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Kaitse-eesmärkide seire.
2.3	Pinnavormid ja maastikuilme	Kuju, esteetilisus	Paluküla ja Keava mäed on pinnavormina säilinud ning ümbritsevat maastikuilmet ei mõjuta inimtegevus oluliselt.	Paluküla ja Keava mäed on pinnavormina säilinud ning ümbritsevat maastikuilmet ei mõjuta inimtegevus oluliselt.	Kameraalne analüüs, teostatakse paikvaatlusi. Väärtuslike maastike tsoneeringu tulemused.

2.4	Külamaastik		Kõnnumaa loodusala asustusstruktuur on säilinud ning kõlvikuline jaotumus ei ole oluliselt muutunud. Säilinud on 450 hektarit avatud alasid.	Kõnnumaa loodusala asustusstruktuur on säilinud ning kõlvikuline jaotumus ei ole oluliselt muutunud. Säilinud on vähemalt 400 hektarit avatud alasid.	Kameraalne analüüs. Ekspertiis ehitustegevuse suunamiseks Palukülas.
-----	-------------	--	--	---	--

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aaviksoo, Kiira 2003. Kõnnumaa maastikulise mitmekesisuse satelliitseire 2001. Eesti riikliku keskkonnaseire programmi alamprogrammi Looduse mitmekesisuse seire allprogrammi Eesti maastikuseire projekti Maastike kaugseire aastaaruanne. Kättesaadav: [http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/3233_aru03_62_kaugseire.doc] (vaadatud 1.09.2013)
- Abner, Olev 1992. Aruanne Rapla maakonna sookaitsealade haruldastest taimekooslustest ja liikidest ning soovitusel nende säilituseks ja kaitseks. Käsikiri.
- Abner, Olev 2007. Arvamus rohumaa elupaigatüübist ja selle seisundist Kehtna vallas Paluküla külas Hiiemäe ja Kopli maaüksusel. Käsikiri.
- Andersson, Leif., Martverk Riina, Külvik, Mart., Palo, Anneli; Varblane, Ants. 2003. Vääriselupaikade inventuur Eestis 1999–2002. Regio AS, Tartu.
- Arold, Ivar 2005. Eesti maastikud. TÜ Geograafia instituut. Tartu ülikooli kirjastus.
- Consultare OÜ 2015. Rabade taastamiskava koostamine. Lõpparuanne. Tellija: Keskkonnaministeerium
- EELIS = Eesti Looduse Infosüsteem.
- Ürglooduse objekt: Keava mäed = Keava-Esku oos = Keava-Esku servamoodustis. [<http://loodus.keskkonnainfo.ee/WebEelis/infoleht.aspx?obj=yrg&id=162270540>] (vaadatud 15.04.2013).
- Ürglooduse objekt. Kuimetsa Iida urked = Iida karstiaala = Kuimetsa karstiaala [http://loodus.keskkonnainfo.ee/eelis/default.aspx?state=3;334349141;est;eelisand;:&comp=objresult=yrg&obj_id=-180642661] (vaadatud 15.04.2013)
- Seirejaamad. Vaadatud 15.04.2013.
- eElurikkus= Eesti eluslooduse andmebaas. [<http://elurikkus.ut.ee>] (vaadatud 15.04.2013).
- Elts, J; Leito, A; Leivits, M; Luigujõe, L; Nellis, R; Ots, M; Tammekänd, I; Väli, Ü. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. Aruanne. Hirundo 2019 32 (1) 1-39
- Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava. 2018. [https://www.envir.ee/sites/default/files/kaljukotka_ktk_2018-2022_revgs_02.07.2018.pdf]
- Karin 1989. Palasi sookaitseala. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Ülikooli Ökoloogia ja maateaduste instituudi botaanika osakonnas.
- Heinala, Anneli 2005. Keava raba laugaste fütoplanktoni liigiline koosseis. Lõputöö Tallinna Ülikooli loodusteaduste osakonnas.
- Heinsalu, Ülo 1987. Eesti NSV koopad. Valgus, Tallinn.
- Jonsson, Lars 2008. Euroopa linnud. Euroopa, Põhja-Aafrika ja Lähis-Ida lindude välimääraja. /Toimetanud ja Eesti oludele kohandanud Eerik Leibak./ Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Kaasik, Marko; Ploompuu, Tõnu; Ots, Riinu; Meier, Elle; Ohvril, Hanno; Okulov, Oleg; Teral, Hilda; Neiman, Lennart; Russak, Viivi; Kallis, Ain; Post, Piia (2008). Growth Acceleration of Pinus Sylvestris in Bog Stands due to Intensified Nutrient Influx from the Atmosphere. – Oil Shale, 25(1): 75-93.
- Kadarik, Janek 2011. Rohkearvuline osavõtt Paluküla 100 Rattamaratonist. Nädaline. 9.06.2011. [<http://www.sonumid.ee/index.php3?lookup=uudis&teema=sport&ID=513318>]

- Kaiu valla koduleht. [<http://www.kaiu.ee/failid/vabaaeg/karst.pdf>] (vaadatud 15.04.2013).
- Kaiu valla üldplaneering. Kehtestatud 26.03 2004.
- Kangur, Mart; Kotta, Jonne; Kukk, Toomas; Kull, Tiiu.; Lilleleht, Vilju; Luig, Jaan.; Ojaveer, Henn; Paaver, Tiit.; Vetemaa, Markus 2005. Invasiivsed võõrliigid Eestis. [www.envir.ee/89801] (vaadatud 15.04.2013).
- Kattai, Kaili 2012. Eesti riikliku keskkonnaseire kaitstavate soontaimede seire 2010.a. koondaruanne. [http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/11686_aru10_6.6_Ohustatud_soontaimed_2010_koondaruanne.doc] (vaadatud 15.04.2013).
- Kattai, Kaili 2012. Eesti riikliku keskkonnaseire kaitstavate soontaimede seire 2012.a. koondaruanne. (vaadatud 15.04.2013) [http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/13679_Soontaimede_seire_aruanne_2012.doc]
- Keava piirkonna koduleht [http://web.zone.ee/keava/?TERE_TULEMAST]. (vaadatud 15.04.2013).
- Kehtna valla üldplaneering. Vastu võetud 17.03.2009; kehtestatud 16.06.2009.
- Kenk, Olev 2013. Kuimetsa koobas võib osutada Eesti pikimaks. ERR uudised, 26.02.2013. [<http://uudised.err.ee/?06273542>] Vaadatud 15.04.2013.
- Kiili, Jaanus 2013^a. Raplamaa jõed, järved allikad. Rmt-s: Kiili, Jaanus (peatoim.). Raplamaa raamat. Vaadatud: 30.09.2013.
- Kiili, Jaanus 2013^b. Raplamaa maastikud. Rmt-s: Kiili, Jaanus (peatoim.). Raplamaa raamat. [http://www.raplamv.ee/raamat/uploads/artiklid_loodus/Koguteos_05_Raplamaa%20maastikud.pdf] (vaadatud: 30.05.2013).
- Kiili, Jaanus 2013^c. Raplamaa sood ja rabad. Rmt-s: Kiili, Jaanus (peatoim.). Raplamaa raamat. (vaadatud: 30.05.2013).
- Kink, Hella 2004. Eurolätted. Natura 2000 loodushoiualad Eestis. – Eesti Loodus 55(5): 30-34. Kättesaadav [http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel709_704.html] (vaadatud 15.04.2013).
- Kink, Hella (koostaja) 2011. Loodusmälestised 22. Harjumaa-Raplamaa – ümber Mahtra soostiku. Kose, Kõue, Kohila, Kaiu, Juuru. Teaduste Akadeemia Kirjastus. Tallinn.
- Klein, Lauri; Timm, Uudo; Kiristaja, Piret 2012. Rapla maakonnas Kehtna ja Kaiu vallas asuva Kõnnumaa maastikukaitseala piiranguvööndi metsaelupaikade inventuur ja kaitse-eeskirja muutmise ekspertiis. OÜ Tirts ja Tigu. Tellija: Keskkonnaamet.
- Kotkaklubi, 2009. Väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) kaitse tegevuskava aastateks 2009-2013. Tellija: Keskkonnaministeerium.
- Kotkaklubi, 2013. Kaljukotkas. Kättesaadav: [<http://www.kotkas.ee/kotkaliigid/kaljukotkas>] (vaadatud 15.04.2013).
- Kruusimägi, Ants; Paidla, Arvi 1974. Rapla rajoon. Siin- ja sealpool maanteed. Tallinn.
- Kumari, Eerik 1974. Eesti lindude välimääraja. Valgus, Tallinn.
- Kukk, Ülle 2006. Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2006. a. koondaruanne. [http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/5537_aru06_6.6_soontaimed.doc] (vaadatud: 30.05.2013).

- Kütt, Auli 2007. Maarahva pühade puude ja puistutega seotud käitumisnormid. Looduslikud pühapaigad. Väärtused ja kaitse. Kaasik, Ahto ja Valk, Heiki (toim). Õpetatud Eesti Seltsi Toimetised 36, Tartu. Lk 185–212.
- Leivits, Agu 2003^a. Kõnnumaa maastikukaitseala soode linnustik. Käsikiri. [http://erast.ut.ee/temp/plutof2/uploads_public/SP020378.PDF] (vaadatud 15.04.2013).
- Leivits, Agu 2003^b. Soovitusi linnukaitse korraldamiseks Kõnnumaa maastikukaitsealal. Käsikiri.
- Leivits, Agu 2006. Euroopa haruldused Eestis: Rüüt. _Eesti Loodus 57(9): 30 - 32.
- Leivits, Meelis; Leivits, Agu 2012. Eesti riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire allprogrammi seiretöö 6.2.5 Madalsoode ja rabade linnustik, 2012 aasta aruanne [http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/14001_aru12_6.2.5_soolind.pdf] (vaadatud 15.04.2013).
- Looduslikud pühapaigad. Juhend kaitsealade valitsejatele. Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda, 2011. Juhend on tõlge teosest: Wild, Robert and McLeod, Christopher (toim.) 2008. Sacred Natural Sites: Guidelines for Protected Area Managers'. Gland, Šveits: IUCN (Rahvusvaheline Looduskaitsealiit). [www.maavald.ee/failid/IUCN_SNS_Estonia.pdf] (vaadatud 15.04.2013).
- Loopmann, August (koostaja) 1984. Suuremate Eesti järvede morfomeetrilised andmed ja veevahetus. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Tallinna Botaanikaead, Tallinn.
- Loopmann, August 1999. Loosalu ja Keava raba "neeluaukude" iseloomustus, skeemid. Käsikiri.
- Loosalu Ahven 2013. [<http://www.kaiueko.ee/kalandus/?id=5&gid=9>] (vaadatud: 17.06.2013)
- Maa-ameti geoportaal. Pärandkultuuri rakendus (vaadatud 15.04.2013). [<http://xgis.maaamet.ee/xGIS>]
- Martin, Ants-Johannes 2008. Riikliku eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alaprogrammi „Ohustatud putukad: kuklased“ 2008. aasta aruanne [http://seire.keskkonnainfo.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=1343%3A2008-a] (vaadatud 15.04.2013).
- Martin, Ants-Johannes 2011^a. Metsaomaniku abimehed – kuklased. Maaleht. 01.05.2011 [<http://www.maaleht.ee/news/mets/metsuudised/metsaomaniku-abimehed-kuklased.d?id=44857695>]
- Martin, Ants-Johannes 2011^b. Kuklaste uurimise võistlus. Maaleht. 29.05.2011 [<http://www.maaleht.ee/news/loodus/loodusuudised/kuklaste-uurimise-voistlus-voitjatele-on-auhinnaks-gps-seadmed.d?id=46829780>]
- Martin, Mati 2006. Suur-kuldtiib - Eesti Loodus 57(8): 30–32
- Masing, Matti 2004. Pisiimetajad – kaitset vajavad pisiimetajad Eestis (raamatu e-versioon). Tartu, 2004. Kättesaadav [<http://www.hot.ee/pisiimetajad>] (vaadatud 15.04.2013).
- Merila, Age; Pae Taavi 2002. Raplamaa maakonnaplaneering. Teemaplaneering Rapla maakonna väärtuslikud maastikud.
- Mesipuu, Meeli 2010. Juhend loodusdirektiivi I lisa poollooduslike elupaigatüüpide seisundi hindamiseks. Aruanne. [http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1186355/Taiendustega_Natura+ABC_22_sept_2011_PLK.pdf] (vaadatud 15.04.2013)
- Mesipuu, Meeli., 2011. Aruja soostunud niitude hoolduskava. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

- Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava. 2015.
https://www.envir.ee/sites/default/files/metsis_tk_2015.pdf
[\[http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf\]](http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf) (vaadatud 15.04.2013).
- Metssalu, Jüri, 2011. Iida urked ja Neitsimägi. Rmt-s: Oja, Mare; Laur, Mati (Toim.). Eesti kultuuriloo õppematerjal I. Raplamaa. Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts, Tallinn. Lk 36 – 37.
- Metssalu, Jüri. 2015. Looduslike pühapaikade hindamiskriteeriumid. Paluküla Hiiemägi.
- Mäemets, Aare (peatoimetaja), Simm H., Varep, E. (toimetajad) 1968. Eesti järved. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituut, Tallinn.
- Mäemets, A. 1977. Eesti NSV järved ja nende kaitse. Valgus, Tallinn.
- Männil, Peep; Kont, Raido (koostajad) 2012. Suurkiskjate (hunt *Canis lupus*, ilves *Lynx lynx*, pruunkaru *Ursus arctos*) kaitse- ja ohjamise tegevuskava aastateks 2012–2021. [\[http://www.keskkonnainfo.ee/failid/SK_tegevuskava_2012-2021_lopp.pdf\]](http://www.keskkonnainfo.ee/failid/SK_tegevuskava_2012-2021_lopp.pdf) (vaadatud 10.06.2013).
- Natura 2000 standard data form. Explanatory notes. [\[http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/standarddataforms/notes_en.pdf\]](http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/standarddataforms/notes_en.pdf) (vaadatud 15.04.2013).
- Natura standardandmebaas [\[http://natura2000.eea.europa.eu/\]](http://natura2000.eea.europa.eu/) (vaadatud 15.04.2013).
- Keskkonnaagentuur. 2017. Rähnliste seire 2017. aasta aruanne. Riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programm. <http://seire.keskkonnainfo.ee/attachments/article/4028/rahn2017.pdf>
- Niidas, Aadu. Laugaste suurselgrootud ja nende seosed keskkonnatingimustega. Lõputöö Tallinna Ülikooli (sel ajal Tallinna Pedagoogikaülikool) loodusteaduste osakonnas.
- Noorvee, Alar 2004. Paluküla puhke- ja spordikeskuse detailplaneeringu keskkonnamõju hindamine (aruanne). Alkranel OÜ.
- Oissar, A. 1968. Kalad rabaveekogudes. - Eesti Loodus 19(8): 474.
- Olesk, Illar 2009. Kõnnumaa maastikukaitseala. Infotrukis (fotodega).
- Olesk, Illar 2012. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitsekorralduskavast. - Valla Vaatleja 18(10): 3.
- Ott, Ingmar 2004. Eesti väikejärvede seire 2004.a. Aruanne. [\[http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/2601_aru04_44_vaikejarved.doc\]](http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/2601_aru04_44_vaikejarved.doc) (vaadatud 10.06.2013).
- Ott, Ingmar 2010^a. Eesti väikejärvede seire 2010.a. Aruanne. [\[http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/11830_aru10_4.2.3_lopparuanne.doc\]](http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/11830_aru10_4.2.3_lopparuanne.doc) (vaadatud 10.06.2013).
- Ott, Ingmar 2010^b. Pinnavee seisundi hindamine, võrdlusveekogumid ja pinnavee seisundi klassipiirid bioloogiliste kvaliteedielementide järgi. Keskkonnaministeeriumiga sõlmitud lepingulise uurimuse aruanne. [\[http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1156873/Pinnavee+seisundi+hindamine.pdf\]](http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1156873/Pinnavee+seisundi+hindamine.pdf) (vaadatud 10.06.2013).
- Paal, Jaanus 2000. "Loodusdirektiivi" elupaigatüüpide käsiraamat (võrguteavik). Tartu Ülikool, Tartu. [\[http://moritz.botany.ut.ee/jaanus.paal/n2000.pdf\]](http://moritz.botany.ut.ee/jaanus.paal/n2000.pdf) (vaadatud 15.04.2013).

- Paal, Jaanus; Ilomets, Mati; Fremstad, Eli; Moen, Asbjørn; Børset, Erik; Kuusemets, Valdo; Truus, Laimdota; Leibak, Eerik (koostajad) 1999. Eesti märgalade inventeerimine 1997. a. Projekti "Eesti märgalade kaitse ja majandamise strateegia" aruanne. Eesti Loodusfoto, Tartu.
- Paal, Jaanus; Leibak, Eerik 2013. Eesti soode seisund ja kaitstus. Regio, Tartu.
- Paidla, Arvi 1979. Kehtna. Tallinn.
- Paidla, Arvi 1991. Raplamaa. Siin- ja sealpool maanteed. Tallinn.
- Paidla, Arvi; Masing, Viktor 1971. Neeluauugud, veesooned ja allikad rabas. Eesti Loodus, 22(1): 39-40.
- Palo, Anneli 2010. Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend. [http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1170065/METSAINVENTEERIMINE_JUHEND_2011_2605_lopp.pdf] (vaadatud 15.04.2013).
- Petersoo, Tiit 1998. Üle soosaarte, läbi laukaraba, mägedele (Loosalu-Paluküla looduse õpperada). - Eesti Loodus. 49(8): 376-378.
- Pirrus, Enn (koostaja) 2007. Karst Eestis. MTÜ Geoguide Baltoscandia. Tallinn.
- Roasto, Reigo 2007. Kuimetsa maastikukaitseala. - Eesti Loodus 58(10): 26-27.
- Runnel, K. „Eesti torikseente looduskaitsealine seisund” (KIK projekt 10661). https://www.zoologia.ut.ee/sites/default/files/www_ut/kik10661_aruanne_0.pdf (vaadatud 20.02.2020)
- Rähni, Endel 1976. Pinnamood ja pinnakate. Rmt-s: Rapla rajoonis. Kodu-uurijate seminar-kokkutulek 18.-21. aug. 1976: artiklite kogumik. Tallinn. Lk. 16-23.
- Sammul, Marek, Lanno, Kairi 2004. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitsekorralduskava eelnõu 2002-2011. Täiendatud ja parandatud: jaanuar 2004. Käsikiri.
- Seireveeb. Keskkonnateabe keskus. [<http://seire.keskkonnainfo.ee/>] (vaadatud 15.04.2013).
- Talvi, T. 2010. Eesti puisniidud ja puiskarjamaad. Hooldamiskava. Keskkonnaameti tellimisel koostatud juhendmaterjal. http://www.pky.ee/siselinkide_materjalid/Puisniitude_puiskarjamaade_hoolduskava_2011.pdf
- Timm, Uudo 2002. Kõnnumaa maastikukaitseala. - Eesti Loodus 53(12): 24-26.
- Tusti, Tiina 2011. Perekond kurdsirbik (*Hamatocaulis* Hedenäs): ökoloogilised nõudlused, levik ja ohustatus. Bakalaureusetöö. TÜ Loodus- ja tehnoloogiateaduskond, Ökoloogia ja Maateaduse Instituut, botaanika osakond. [http://www.botany.ut.ee/kaitsemised_2011/Tiina_Tusti_%20baka.pdf] (vaadatud 15.04.2013).
- Valk, Heiki 2004. Arheoloogiaalane eksperthinnang Paluküla puhke- ja spordikeskuse keskkonnamõjude hindamise aruande juurde. [<http://palukyla.maavald.ee/sisu.html?rubriik=63&id=512&op=lugu>] (vaadatud 15.04.2013).
- Valk, Heiki 2008. Eesti muinaslinnuste kataloog. Rmt-s: Tõnisson, Evald (toim.) 2008. „Eesti muinaslinnad“. Muinasaja Teadus 20. OÜ Greif, Tartu.
- Vellak, Kai; Ingerpuu, Nele 2010. Kaitsealuste samblaliikide seire 2010. aasta aruanne. [http://eelis.ic.envir.ee/seireveeb/aruanded/10976_aru10_6.6_samblad_avalik_01.10.doc] (vaadatud 15.04.2013).

- Viht, Ene 1997. Rabapüü on Eestis haruldane liik. – Eesti Loodus 48(2): 38-40. Kättesaadav [http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/EL/vanaweb/9702/rabakana.html] (vaadatud 15.04.2013).
- Viht, Ene 2008. Teder. Eesti põlisasukas. - Eesti Loodus 59(4): 6-12.
Kättesaadav: [http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel2314_2312.html] (vaadatud 15.04.2013).
- Viht, Ene; Randla, Tiit 2001. Metsis. Kaitsekorralduskava. Tellija: Keskkonnaministeerium.
- Vilbaste, Gustav 1935. Harjumaa kõrgeimal mäel. - Loodusevaatleja 6(5): 142-145.

LISAD

LISA 1. KÕNNUMAA MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI

Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskiri¹

Vastu võetud 25.04.2019 nr 41

Määrus kehtestatakse looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eesmärk

(1) Kõnnumaa maastikukaitseala² (edaspidi kaitseala) eesmärk on kaitsta:

1) rabasid ning nendega piirnevaid looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, pinnavorme ja maastikuilmet, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objekti;

2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on huumustoitelised järved ja järvikud (3160)³, kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), nokkheinakooslused (7150), siirde- ja õõtsiksood (7140), liigirikkad madalsood (7230), vanad looduspõõsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*);

3) liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ nimetab II lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*);

4) liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas, ning I lisas nimetamata rändlinnuliike ja nende elupaiku. Need liigid on kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), laululuik (*Cygnus cygnus*), metsis (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), teder (*Tetrao tetrix*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*);

5) kaitsealuseid linnu-, putuka- ja imetajaliike ning nende elupaiku. Need liigid on musträhn (*Dryocopus martius*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), väänkael (*Jynx torquilla*), palukuklane (*Formica polyctena*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*) ja tõmmulendlane (*Myotis brandtii*);

6) kaitsealuseid taimeliike ja nende kasvukohti. Need liigid on ainulehine soovalk (*Malaxis monophyllos*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), põdrajuure-soomukas (*Orobanche bartlingii*), sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ja turvastarn (*Carex heleonastes*).

(2) Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kuueks sihtkaitsevööndiks ja neljaks piiranguvööndiks.

(3) Kaitsealal tuleb arvestada looduskaitseseaduses sätestatud piiranguid käesolevas määruses ettenähtud erisustega.

§ 2. Kaitseala asukoht

(1) Kaitseala asub Rapla maakonnas Kehtna vallas Lalli, Lau, Linnaaluste, Ohekatku, Palasi ja Palukülas ning Rapla vallas Vana-Kaiu külas.

(2) Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

§ 4. Kaitse alla võtmise ja piirangute põhjendused

Määruse seletuskirjas⁵ on esitatud põhjendused:

- 1) kaitse alla võtmise eesmärkide vastavuse kohta kaitse alla võtmise eeldustele;
- 2) loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekuse kohta;
- 3) kaitstava loodusobjekti tüübi valiku kohta;
- 4) kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piiride kulgemise kohta;
- 5) kaitsekorra kohta.

2. peatükk

KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 5. Lubatud tegevus

(1) Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud § 12 punktis 3 sätestatud ajal sihtkaitsevööndis.

(2) Lõkketegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine on kaitsealal lubatud piiranguvööndis ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Muul juhul on telkimine ja lõkketegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

(3) Kaitsealal on lubatud:

- 1) sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel;
- 2) jalgrattaga sõitmine teedel ja radadel;
- 3) sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, liinirajatiste hooldustöödel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas metsa- ja põllumajandustöödel;
- 4) kaitseala valitseja nõusolekul suusa- ja matkaradade mootorsõidukiga ettevalmistamine;
- 5) kaitseala valitseja nõusolekul sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid rahvaürituse korraldamisel.

(4) Kaitsealal on lubatud mootorita ujuv vahendiga sõitmine.

(5) Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud § 12 punktis 3 sätestatud ajal sihtkaitsevööndis ja 15. veebruarist 31. juulini Ohekatku piiranguvööndis.

(6) Kaitsealal on lubatud kalapüük.

§ 6. Keelatud tegevus

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid;
- 3) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 4) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;
- 5) anda projekteerimistingimusi;
- 6) anda ehitusluba;
- 7) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist;
- 8) jahiulukeid lisasöötä.

§ 7. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmise korral tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

3. peatükk **SIHTKAITSEVÖÖND**

§ 8. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on kuus sihtkaitsevööndit:

- 1) Hiemäe sihtkaitsevöönd;
- 2) Keava sihtkaitsevöönd;
- 3) Kõrgemäe sihtkaitsevöönd;
- 4) Loosalu sihtkaitsevöönd;
- 5) Palasi sihtkaitsevöönd;
- 6) Suursaare sihtkaitsevöönd.

§ 9. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

(1) Suursaare sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsakoosluste arengu tagamine loodusliku protsessina ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

(2) Keava, Kõrgemäe ja Palasi sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on järve-, soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi säilitamine ja vajaduse korral taastamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

(3) Loosalu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on järve-, soo- ja metsakoosluste loodusliku seisundi säilitamine ja vajaduse korral taastamine, poollooduslike koosluste säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

(4) Hiemäe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme ja pinnavormi säilitamine, metsa- ja poollooduslike koosluste, kaitsealuste liikide elupaikade ning ajaloolis-kultuurilise väärtusega objekti kaitse.

§ 10. Lubatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on lubatud:

- 1) kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas;
- 2) Hiemäe sihtkaitsevööndis rahvaürituse, välja arvatud rattaürituse korraldamine olemasolevatel radadel.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:

- 1) rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas ning rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas;
- 2) Hiimäe sihtkaitsevööndis rattaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas;
- 3) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus;
- 4) Hiimäe, Keava, Kõrgemäe, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndis koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile;
- 5) Hiimäe ja Loosalu sihtkaitsevööndis poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus;
- 6) Keava, Kõrgemäe, Loosalu ja Palasi sihtkaitsevööndis loodusliku veerežiimi taastamine;
- 7) olemasolevate rajatiste hooldustööd;
- 8) tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitseala või kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks;
- 9) tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks.

§ 11. Vajalik tegevus

Hiimäe ja Loosalu sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine või karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine.

§ 12. Keelatud tegevus

Sihtkaitsevööndis on keelatud, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) inimeste viibimine Kõrgemäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 30. juunini ja Suursaare sihtkaitsevööndis 15. veebruarist 31. juulini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning Kõrgemäe sihtkaitsevööndis oleval matkarajal.

4. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 13. Piiranguvööndi määratlus

- (1) Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.
- (2) Kaitsealal on neli piiranguvööndit:
 - 1) Keava mägede piiranguvöönd;
 - 2) Kõnnumaa piiranguvöönd;
 - 3) Ohekatku piiranguvöönd.
 - 4) Paluküla piiranguvöönd.

§ 14. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

(1) Keava mägede piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse.

(2) Kõnnumaa piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, poollooduslike koosluste säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse.

(3) Paluküla piiranguvööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme ja pärandkultuurmaastiku säilitamine, elustiku mitmekesisuse kaitse, poollooduslike koosluste säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse.

(4) Ohekatku piiranguvööndi kaitse-eesmärk on kaitsealuse liigi kaitse.

§ 15. Lubatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on lubatud:

- 1) majandustegevus, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi;
- 2) kuni 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud:

- 1) rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas;
- 2) ehitise püstitamine Keava mägede, Kõnnumaa ja Paluküla piiranguvööndis;
- 3) Kõnnumaa piiranguvööndis lageraie hall-lepikutes kuni ühe hektari suuruse langina;
- 4) Kõnnumaa ja Ohekatku piiranguvööndis turberaie kuni kahe hektari suuruse langina.

(3) Ohekatku piiranguvööndis on raiete tegemine lubatud 1. augustist 31. jaanuarini.

§ 16. Vajalik tegevus

Kõnnumaa ja Paluküla piiranguvööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine või karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine.

§ 17. Keelatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on keelatud:

- 1) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 2) maavara kaevandamine;

- 3) veekogude, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul Hiimäe katastriüksusel (29202:003:1502) paikneva tiigi ja teiste tehisveekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise;
- 4) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 5) biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud õue- ja põllumaal.

(2) Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.

5. peatükk LÖPPSÄTTED

§ 18. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

§ 19. Määruse kehtetuks tunnistamine

Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2000. a määrus nr 253 „Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskiri” tunnistatakse kehtetuks.

§ 20. Määruse muutmise

Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 175 „Hoiualade kaitse alla võtmine Rapla maakonnas” § 1 lõike 1 punkt 91 ja määruse lisas esitatud kaart „Kõrgemäe” tunnistatakse kehtetuks.

§ 21. Menetluse läbiviimine

Määruse menetlus viidi läbi keskkonnaministri 25. septembri 2015. a käskkirjaga nr 840 algatatud haldusmenetluses, mille ülevaade koos ära kuulamise tulemustega on esitatud käesoleva määruse seletuskirjas.

§ 22. Vaidlustamine

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras, osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist.

1 EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

2 Kaitseala territoorium võeti kaitse alla, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. mai 1981. a määrusega nr 340 „Sookaitsealade moodustamise kohta” moodustati Keava, Palasi ja Loosalu sookaitseala. Rapla Rajooni TSN Täitevkomitee 2. juuni 1961. a üldkohustusliku otsusega nr 2 „Kultuurimälestusmärkide ja looduskaitse kindlustamiseks Rapla rajoonis” võeti kaitse alla Keava mäed ning Rapla Rajooni TSN Täitevkomitee 18. augusti 1964. a otsusega nr 92 „Looduskaitsest Rapla rajoonis” Paluküla-Hiiemägi. Ala nimetati maastikukaitsealaks Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2000. a määrusega nr 253 „Kõnnumaa maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktist 18 ning punkti 2 alapunktist 154 hõlmab kaitseala Kõnnumaa-Väätsa linnuala ja Kõnnumaa loodusala, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju loodus- ja linnuala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

3 Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

4 Kaitseala välis- ja võõndide piirid on kantud määruse lisas esitatud kaardile, mille koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid. Kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris (register.keskkonnainfo.ee) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

5 Seletuskirjaga saab tutvuda Keskkonnaministeeriumi veebilehel www.envir.ee.

Jüri Ratas
Peaminister

Siim Kiisler
Keskkonnaminister

Taimar Peterkop
Riigisekretär

LISA 2. AELA MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI

Aela maastikukaitseala kaitse-eeskiri

Vastu võetud 08.03.2007 nr 72

Määrus kehtestatakse looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Aela maastikukaitseala eesmärk

(1) Aela maastikukaitseala² (edaspidi kaitseala) kaitse-eesmärk on kaitsta:

- 1) ulatuslikku sooala, seda ümbritsevaid kooslusi, maastikku ja kaitsealuseid liike;
- 2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisan. Need elupaigatüübid on rabad (7110*)³, siirde- ja õõtsiksood (7140), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), liigirikkad madalsood (7230), vanad looduspõõslikud (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120);
- 3) liike, mida nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisan ja mis on ühtlasi I ja II kategooria kaitsealused liigid.

(2) Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripäralt ja majandustegevuse piiramise astmele viieks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

(3) Kaitsealal tuleb arvestada «Looduskaitseaduses» sätestatud piiranguid käesolevas määruses sätestatud erisustega.

§ 2. Kaitseala asukoht

(1) Kaitseala asub Rapla maakonnas Kaiu vallas Vaopere, Kuimetsa, Toomja, Tolla, Vana-Kaiu, Suurekivi ja Põlliku külas ning Harju maakonnas Kõue vallas Nutu ja Kadja külas.

(2) Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.
[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

2. peatükk KAITSEALA KAITSEKORD

§ 4. Lubatud tegevus

- (1) Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala, välja arvatud käesolevas määruses sätestatud ajal sihtkaitsevööndis.
- (2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseseaduses» sätestatud.
- (3) Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud käesolevas määruses sätestatud ajal sihtkaitsevööndis.
- (4) Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud ainult kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud.
- (5) Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.
- (6) Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine kaitsealal on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses, kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses, koosluste hooldamisel, liinirajatiste hooldustöödel, maatulundusmaal metsa- ja põllumajandustöödel.
- (7) Kaitseala vetel on lubatud mootoriga ujuvvahendiga sõitmine. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud ainult järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

§ 5. Keelatud tegevus

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 5) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 6) anda projekteerimistingimusi;
- 7) anda ehitisluba.

§ 6. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärasust ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(3) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

3. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§ 7. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on viis sihtkaitsevööndit:

- 1) Käometsa sihtkaitsevöönd;
- 2) Aela sihtkaitsevöönd;
- 3) Viirika sihtkaitsevöönd;
- 4) Mustsoo sihtkaitsevöönd;
- 5) Kõrgemäe sihtkaitsevöönd.

§ 8. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

(1) Kõrgemäe ja Käometsa sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on ökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.

(2) Viirika, Aela ja Mustsoo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 9. Lubatud tegevus

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:

- 1) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus;

- 2) olemasolevate rajatiste hooldustööd;
- 3) Aela ja Mustsoo sihtkaitsevööndis ja 1. septembrist 31. jaanuarini Viirika sihtkaitsevööndis metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures metsakoosluse kujundamisel on kaitseala valitsejal õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas;
- 4) Aela, Mustsoo ja Viirika sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine.

§ 10. Keelatud tegevus

Sihtkaitsevööndis on keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatise rajamine kaitseala tarbeks;
- 4) Käometsa sihtkaitsevööndis inimeste viibimine ja jahipidamine 15. veebruarist 31. juulini;
- 5) Viirika sihtkaitsevööndis jahipidamine 1. veebruarist 31. augustini.

4. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 11. Piiranguvööndi määratlus

- (1) Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.
- (2) Kaitsealal on Aela piiranguvöönd.

§ 12. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Aela piiranguvööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 13. Lubatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on lubatud:

- 1) majandustegevus;
 - 2) tootmisotstarbeta ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, arvestades käesoleva määruse § 5 punktides 4–7 sätestatud.
- (2) Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uuendusraie, kusjuures lageraie korral ei tohi langi suurus ületada 1,0 ha ja turberaie korral ei tohi langi suurus ületada 2,0 ha.

§ 14. Keelatud tegevus

Piiranguvööndis on keelatud:

- 1) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 2) maavara kaevandamine, välja arvatud «Maapõueseaduse» § 59 lõikes 2 sätestatud juhul kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades;
- 3) uue veekogu rajamine;
- 4) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 5) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 6) puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel.

¹ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53) ja nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT L 103, 25.04.1979, lk 1–18; L 291, 19.11.1979, lk 111; L 319, 7.11.1981, lk 3–15; L 233, 30.08.1985, lk 33–41; L 302, 15.11.1985, lk 218; L 100, 16.04.1986, lk 22–25; L 115, 8.05.1991, lk 41–55; L 164, 30.06.1994, lk 9–14; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 223, 13.08.1997, lk 9–17; L 236, 23.09.2003, lk 667–702).

² Kaitseala on moodustatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. mai 1981. a määrusega nr 340 «Sookaitsealade moodustamise kohta» asutatud Aela-Viirika sookaitseala baasil. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 1 alapunktist 17 hõlmab kaitseala osa Kõnnumaa-Väätsa linnualast ja punkti 2 alapunktist 140 hõlmab kaitseala osa Kõnnumaa loodusalast, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

³ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

⁴ Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on märgitud määruse lisa esitatud kaardil Eesti põhikaardi (möötkava 1:10 000) ja Eesti Metsakorralduskeskuses koostatud Vahastu metskonna 2000. aasta puistuplanšeti (möötkava 1:10 000) alusel, kasutades maakatastri andmeid seisuga november 2005. a.

Ala kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuses ning Maa-ameti veebilehel maainfosüsteemis (www.maaamet.ee). [RT I 2009, 7, 48 – jõust. 1.02.2009]

Määruse lisa (kaitseala kaart): [Aela maastikukaitseala](#)

LISA 3. KUIMETSA MAASTIKUKAITSEALA KAITSE-EESKIRI

Kuimetsa maastikukaitseala kaitse-eeskiri

Vastu võetud 08.03.2007 nr 71

Määrus kehtestatakse looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Kuimetsa maastikukaitseala kaitse-eesmärk

(1) Kuimetsa maastikukaitseala² (edaspidi kaitseala) kaitse-eesmärk on kaitsta:

- 1) unikaalsete karstivormide poolest rikast maastikku ja koopaid;
- 2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on koopad (8310)³, rohunditerikkad kuusikud (9050), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ning puiskarjamaad (9070).

(2) Kaitseala maa-ala kuulub vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele Kuimetsa piiranguvööndisse.

(3) Kaitsealal tuleb arvestada «Looduskaitseaduses» sätestatud piiranguid käesolevas määruses sätestatud erisustega.

§ 2. Kaitseala asukoht

(1) Kaitseala asub Rapla maakonnas Kaiu vallas Kuimetsa ja Vaopere külas.

(2) Kaitseala välispiir on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

2. peatükk KAITSEALA KAITSEKORD

§ 4. Lubatud tegevus

(1) Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal.

(2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseaduses» sätestatud.

(3) Kaitsealal on lubatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul;
- 3) jahipidamine;
- 4) telkimine ja lõkke tegemine üksnes kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud;
- 5) kuni 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul;
- 6) sõidukiga sõitmine teedel;
- 7) sõidukiga sõitmine väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõitmine järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel, liinirajatiste hooldustöödel ning maatulundusmaal metsa- ja põllumajandustöödel.

§ 5. Keelatud tegevus

(1) Kaitsealal on keelatud:

- 1) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 2) maavara kaevandamine;
- 3) uue veekogu rajamine;
- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) uuendusraie, välja arvatud turberaie, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus;
- 6) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 7) puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 5) anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks;
- 6) anda projekterimistingimusi;
- 7) anda ehitusluba.

§ 6. Vajalik tegevus

Kaitsealal on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine.

§ 7. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(3) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

¹Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53).

²Kaitseala on moodustatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korralduse nr 331-k «Maastiku üksikelementide, dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuadade riikliku kaitse alla võtmisest» alusel moodustatud Kuimetsa urgete baasil. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 2 alapunktist 140 hõlmab kaitseala Kõnnumaa loodusala, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju loodusala kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

³Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale.

⁴Kaitseala välispiir on märgitud määruse lisa esitatud kaardil Eesti põhikaardi (mõõtkava 1:10 000) alusel, kasutades maakatastri andmeid seisuga juuni 2006. a. Ala kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

[RT I 2010, 13, 70 - jõust. 01.04.2010]

Määruse lisa (kaitseala kaart): [Kuimetsa maastikukaitseala](#)

LISA 4. MÄÄRUS „HOIUALADE KAITSE ALLA VÕTMINE RAPLA MAAKONNAS”

Hoiualade kaitse alla võtmine Rapla maakonnas

Vastu võetud 27.07.2006 nr 175

Määrus kehtestatakse looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel, lähtudes looduskaitseseaduse § 11 lõikes 1 sätestatust.

§ 1. Rapla maakonnas kaitse alla võetavad hoiualad ja kaitse alla võtmise eesmärk

/.../

9) Kõnnumaa hoiuala, mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160), rikutud, kuid taastumisvõimeliste rabade (7120), siirde- ja õõtsiksoode (7140), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) kaitse;

/.../

31) Vahastu mõisa hoiuala, mille kaitse-eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – puiskarjamaade (9070) kaitse;

(2) Lõikes 1 nimetatud hoiualade piirid on märgitud kaartidel määruse lisas³.

§ 2. Hoiualade valitseja

Paragrahvi 1 lõikes 1 nimetatud hoiualade valitseja on Keskkonnaamet.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

¹Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53).

²Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigad.

³Hoiualade piirid on märgitud määruse lisas esitatud kaardil Eesti põhikaardi (mõõtkava 1:10 000) alusel, kasutades Lamberti koonilist Euref EST 92 projektsiooni, kinnitatud kaitsealade välispiire ja maakatastri andmeid seisuga juuni 2004. a.

Alade kaartidega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).
[RT I 2010, 13, 70 - jõust. 01.04.2010]

Määruse lisa (hoiualade kaardid):

/.../

[Kõnnumaa](#)

/.../

[Vahastu mõisa](#)

LISA 5. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST (§ 32 HOIUALA)

§ 32. HOIUALA

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei

ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala

moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja

kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada

elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja

võib kohustada:

1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;

2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(41) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie

langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[RT I 2009, 53, 359 - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise

käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras.

LISA 6. MÄÄRUS „METSISE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE“

Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine¹

Vastu võetud 13.01.2005 nr 1

Määrus kehtestatakse looduskaitseaduse § 10 lõike 2 ja § 11 lõike 1 alusel.

§ 1. Kaitse alla võtmise eesmärk

Määrusega võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 «I ja II kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine» § 8 lõike 2 punkti 16 kohaselt II kaitsekategooriasse kuuluva liigi metsise (*Tetrao urogallus*) väljaspool kaitsealasid asuvad elupaigad, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.

§ 2. Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine

/.../

(9) Rapla maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

6) Kiigemäe, Kaiu vallas Kuimetsa külas;

10) Kädva, Kärü vallas Kädva ja Sonni külas;

16) Saunametsa, Kaiu vallas Põlliku, Suurekivi ja Vahastu külas;

/.../

(16) Metsise püsielupaikade ja nende vööndite piirid on esitatud määruse lisas olevatel kaartidel².

[RTL 2007, 77, 1333 - jõust. 20.10.2007]

§ 3. Püsielupaiga valitseja

«Looduskaitseaduse» § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitsejaks Keskkonnaamet.

[RTL 2009, 11, 131 - jõust. 01.02.2009]

§ 4. Kaitsekord

(1) Metsise püsielupaiga maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

(2) Püsielupaigas kehtib looduskaitseaduses sätestatud kaitsekord selle määruse erisustega.

(3) Püsielupaika jäävatel teedel ja radadel on lubatud sõidukitega liiklemine. Sõidukitega liiklemine väljaspool teid ja radu ning maastikusõidukitega liiklemine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, loodusobjekti kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel, kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(4) Püsielupaigas on lubatud jahipidamine, välja arvatud sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. augustini.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(5) Sihtkaitsevööndis on 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud inimeste viibimine, marjade ja seente korjamine, muude metsa kõrvalsaaduste varumine.

(5¹) Sihtkaitsevööndis on püsielupaiga valitseja nõusolekul 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud olemasolevate teede ja tehnovõrgu rajatiste hooldustööd.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(6) Liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena võib püsielupaiga valitseja lubada sihtkaitsevööndis alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamist 1. septembrist 31. jaanuarini ning loodusõnnetuse tagajärgede likvideerimist.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(7) Piiranguvööndis on lubatud lage- ja turberaie 1. septembrist 31. jaanuarini, kusjuures raielangi suuruse ja kuju osas tuleb arvestada järgmiste piirangutega:

- 1) lageraie korral ei tohi langi suurus ületada 1,0 ha ning laius 30 meetrit;
- 2) turberaie korral ei tohi langi suurus ületada 2 ha.

(8) Piiranguvööndis tuleb raiete tegemisel arvestada järgmisi piiranguid metsa vanuselisele koosseisule ja raielangi kujule:

- 1) üle 60 aasta vanuse metsa osakaal ei tohi jääda väiksemaks kui 50%;
- 2) raielankide vahele tuleb jätta üle 60 aasta vanust puistut vähemalt 100 m laiuse ribana.

(9) Püsielupaiga piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

¹Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

²«Looduskaitseaduse» § 53 lõike 2 kohaselt ei avaldata Riigi Teatajas püsielupaikade kaarte, nendega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).
[RTL 2010, 18, 316 - jõust. 12.04.2010]

LISA 7. KAITSTAVATE LOODUSE ÜKSIOBJEKTIDE KAITSE-EESKIRI

Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri

Keskkonnaministri määrus
Vastu võetud 02.04.2003 nr 27

Määrus kehtestatakse kaitstavate loodusobjektide seaduse § 5 lõike 5 alusel kooskõlas § 19 lõikega 5.

§ 1. Üldsätted

(1) Kaitstav looduse üksikobjekt (edaspidi üksikobjekt) on «Kaitstavate loodusobjektide seaduse» kohaselt kaitse alla võetud teadusliku, ajaloolis-kultuurilise või esteetilise väärtusega elus- või eluta looduse objekt nagu puu, rändrahn, juga, pank, astang, koobas, paljand ja karst, allikas või nende rühm.

(2) Üksikobjekti kahjustamine on keelatud.

(3) Üksikobjekti ümber on 50 meetri ulatuses selles määruses sätestatud kaitsekorraga piiranguvöönd, kui keskkonnaminister pole määranud väiksemat piiranguvööndi ulatust.

(4) Üksikobjekt ja seda ümbritseva piiranguvööndi ulatus kantakse maakatastrisse.

§ 2. Üksikobjekti valitseja

«Kaitstavate loodusobjektide seaduse» § 6 lõike 3 alusel on selles määruses nimetatud kaitstavate looduse üksikobjektide valitseja on Keskkonnaamet või vastava kaitseala valitseja, kui üksikobjekt asub kaitsealal.

[RTL 2009, 11, 131 - jõust. 01.02.2009]

§ 3. Üksikobjekti omaniku kohustused

Üksikobjekti omanik on kohustatud hooldama üksikobjekti seisundi ja seda ümbritseva piiranguvööndi korrastamise eest ning teatama viivitamata üksikobjekti valitsejale kõikidest objekti seisundit kahjustavatest või kahjustada võivatest asjaoludest.

§ 4. Üksikobjekti läheduses liikumine ja viibimine

(1) Üksikobjekti juurde viivad erateed ja -rajad on päikese tõusust loojanguni avalikuks kasutamiseks ning kinnisasja omanik või valdaja peab tagama nimetatud ajal teiste isikute juurdepääsu kaitstavale looduse üksikobjektile.

(2) Ehitise õues, kus asub kaitstav looduse üksikobjekt, võivad teised isikud viibida omaniku kehtestatud korras.

(3) Üksikobjekti sisaldava kinnisasja omanikul ei ole õigust keelata teiste isikute viibimist oma maal seoses teadusuuringute, järelevalve- või päästetöödega, mida tehakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras.

(4) Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on keelatud sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga sõitmine kohas, mis ei ole selleks määratud ja tähistatud, välja arvatud teadusalastel välitöödel, päästetöödel ja üksikobjekti hooldustöödel.

(5) Telkimine, lõkketegemine ja rahvaüriruse korraldamine on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud ainult kohtades, mille valitseja on selleks ette valmistanud ja tähistanud, ning eramaal omaniku loal.

(6) Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on jahipidamine ja kalapüük lubatud jahiseaduse ja kalapüügiseaduse kohaselt.

§ 5. Keelatud tegevus

Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on keelatud:

- 1) maavarade ja maa-ainese kaevandamine;
- 2) veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine;
- 3) uute maaparandussüsteemide rajamine;
- 4) jäätmete ladustamine;
- 5) jugade, allikate ja karstivormide ümbruses väetiste ja mürkkemikaalide kasutamine.

§ 6. Lubatud tegevus

Üksikobjekti valitseja igakordsel nõusolekul on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud:

- 1) uute ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamise;
- 2) teede ja liinirajatiste rajamine;
- 3) uuendusraie tegemine;
- 4) puhtpuistute kujundamine, üheliigiliste metsakultuuride ja energiapuistute rajamine;
- 5) üksikobjekti seisundit või ilmet mõjutava töö tegemine.⁸

§ 7. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Üksikobjekti valitseja nõusoleku saamiseks selles määruses sätestatud juhtudel peab loa, projekti või kava kooskõlastuse taotleja esitama valitsejale kirjaliku taotluse.

(2) Üksikobjekti valitseja vastab nii taotlejale kui ka loaandjale, projekti või kava kooskõlastajale kirjaliku nõusolekuga ja vajaduse korral omapoolsete tingimuste seadmisega või motiveeritud keeldumisega hiljemalt ühe kuu jooksul pärast taotluse saamist.

(3) Keskkonnamõju hindamise vajaduse korral on üksikobjekti valitsejal õigus taotlusele vastamist edasi lükata kuni keskkonnamõju hindamise kohta järelevalve teostaja otsuse saamiseni, teavitades sellest nõusoleku taotlejat.

(4) Üksikobjekti valitseja vaatab metsaraie taotluse läbi ja annab kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist metsakoosluse liikide ning vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist lähtudes oma kirjaliku nõusoleku ja seab vajaduse korral omapoolsed tingimused või esitab motiveeritud keeldumise.

§ 8. Kehtetuks tunnistamine

[Käesolevast tekstist välja jäetud.]

LISA 8. KAITSEKORRALDUSKAVA KOOSTAMISE KÄIGUS TEHTUD KAITSEKORRA JA PIIRIDE MUUTMISE ETTEPANEKUTE KOOND

Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek kaaluda:

- 1) allikate ja allikasood (elupaigatüüp 7160) ning eesti soojumika lisamist Kõnnumaa loodusala kaitse eesmärkide hulka.
- 2) rabade (elupaigatüüp 7110*) ja mustsaba-vigle lisamist Kõnnumaa hoiuala kaitse eesmärkide hulka ning ala välispiiri muutmist, tsoneerides väärtuslikud kooslused hoiualasse.
- 3) laialehiste metsade (elupaigatüüp 9020*) lisamist Aela maastikukaitseala kaitse-eesmärkide hulka ning ala välispiiri muutmist, et väärtuslik madalsooelupaik oleks kaitseala koosseisus. Samuti tehakse ettepanek lubada metsa väljavedu ka siis, kui pinnas seda võimaldab.
- 4) Kuimetsa karstiala kaitse-eesmärkide, tsoneeringu ja välispiiri muutmist, et tagada väärtuslike koosluste kaitse.
- 5) liigirikaste niitude (elupaigatüüp 6270*) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) lisamist Vahastu mõisa hoiuala kaitse eesmärkide hulka ning alal välispiiri muutmist, et tagada väärtuslike koosluste kaitse.
- 6) Kiigemäe metsise püsielupaiga tsoneeringu muutmist.
- 7) Ülesoo 1 metsise mänguala tsoneerimist kaitseala koosseisu.
- 8) metsise kaitse tõhustamist Paunküla MKA-l, Laukesoo LKA-l ning Ahekõnnu ja Kõnnumaa-Väätsa metsise püsielupaigas.

LISA 9. KAITSTAVAD LINNULIIGID

Liik	Kaitsekate- gooria	Linnudirek- tiivi I lisa liik	Linnuala eesmärk	Leiukohtade ja arvukuse info. Pikemalt peatükis 2.1.
Kaljukotkas (<i>Aquila chrysaetos</i>)	I	Jah	Jah	Kõnnumaa MKA – 1 paar soosaarel; Aela MKA – 1 paar rabaäärses metsas
Rabapüü (<i>Lagopus lagopus</i>)	I	Ei	Ei	Leitud ekskrement Keava raba põhjaosas (2002.a) (tõenäoline pesitsemine)
Väikepistrik (<i>Falco columbarius</i>)	I	Jah	Ei	Palasi rabas 1 paar, 1995. aastal.
Must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	I	Jah	Jah	Kõnnumaa maastikukaitsealal Keava raba põhjaosas nähtud lindu toitumas (2002.a), seega pesitsemine võimalik. Pesitsenud (1990-ndatel?) Saunametsa metsise püsielupaigas
Väike- konnakotkas (<i>Aquila pomarina</i>)	I	Jah	Ei	2009. aastal kuuldi Kõnnumaa hoiualast 250 meetrit lääne pool metsatukas väike-konnakotka poja häälitusi, pesitsemine võimalik. Imsi sood tõenäoliselt üheks toitumisalaks
Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	II	Jah	Jah	Metsise püsielupaikades ja Kõnnumaa MKA-I, kokku 5-6 mängupaigas 11-12 kukke (vaatlused 2011, 2013.a)
Laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>)	II	Jah	Jah	Keava raba, 1 paar (2002. ja 2012.a), Imsi järvel 2013. aastal võimalik pesitsemine
Valgeselg- kirjurähn (<i>Dendrocopos leucotos</i>)	II	Jah	Ei	Paluküla Hiiemäe metsas 1 paar, 2013. a
Järvekaur (<i>Gavia arctica</i>)	II	Jah	Ei	Pesitseb veekogudes. Loosalu rabas 1 paar (2012.a)
Mustsaba- vigle (<i>Limosa limosa</i>)	II	Ei	Ei	2 haudepaari Imsi rabas, 1 paar Kõrgemäe rabas, 1 paar Aela rabas (2012.a); 1995.a. vaadeldi ka Palasi rabas (2 paari)
Mudanep (<i>Lymnocyptes minimus</i>)	II	Ei	Ei	Kuuldud mängulennu häälitust Keava raba põhjaosas 2002. aastal
Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)	II	Jah	Ei	Veelind. Keava soostikus 2 paari, Palasi rabas 1 paar (2012.a)

Liik	Kaitsekate- goria	Linnudirek- tiivi I lisa liik	Linnuala eesmärk	Leiukohtade ja arvukuse info. Pikemalt peatükis 2.1.
Sookurg (<i>Grus grus</i>)	III	Jah	Jah	Viirika soos 3 paari, Keava rabas 2 paari, Imsi, Kõrgemäe ja Ülesoo rabas 1 paar
Rüüt (<i>Pluvialis apricaria</i>)	III	Jah	Jah	Keava rabas 13 paari, Loosalu rabas 6 paari, Kõrgemäe rabas 4 paari, Aela rabas 3, Viirika soos ja Ülesoo rabas 2 paari, Imsi, Palasi ja Kaasika rabas 1 paar (2012.a.)
Teder (<i>Tetrao tetrax</i>)	III	Jah	Jah	Keava soostikus, Palasi, Ülesoo rabas igäühes 3 paari (2012.a.) ²² , 2012. aastal Loosalu rabas 2 isendit (eElurikkus). Imsi rabas võimalik pesitsemine, lindu vaadeldud Põllu külas 2013.a (eElurikkus) ja 2013. aasta suvel on tedrekukke nähtud Imsi rabas (Epp Haabsaare info Toivo Sepale 07.10.2013)
Mudatilder (<i>Tringa glareola</i>)	III	Jah	Jah	Keava rabas 16 paari, Loosalu rabas ja Ülesoo rabas 8 paari, Kõrgemäe rabas 6 paari, Palasi rabas ja Viirika soos 5 paari, Imsi rabas 3 paari, Aela rabas 2 paari
Raudkull (<i>Accipiter nisus</i>)	III	Ei	Ei	Kõnnumaa MKA-I 1 isend* (Leivits 2003 ^a)
Hiireviu (<i>Buteo buteo</i>)	III	Ei	Ei	Kõnnumaa MKA-I (1995-2002), kuni 3 paari* (Leivits 2003 ^a), Saunametsa metsise püsielupaigas 1999.a musttoonekure tehispesas
Öösorr (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	III	Jah	Ei	Teadu esinemine Kõnnumaa maastikukaitsealal* (Leivits 2003 ^a), 2012.a soolinnustiku inventuuril ei kohatud, on mõnel aastal pesitsenud ka Lalli külas rohumaa servas
Mustviies (<i>Chlidonias niger</i>)	III	Jah	Ei	Kõnnumaa MKA-I, vaatlused vaid enne 1995. aastat (Leivits 2003 ^a)
Valge-toonekurg (<i>Ciconia ciconia</i>)	III	Jah	Ei	Toitekülaline
Välja-loorkull (<i>Circus cyaneus</i>)	III	Jah	Ei	Keava raba põhjaosas 1 paar (2002.a)

²² Tegelik arvukus on suurem.

* Juhuvaatlused, mis on tehtud soolindude välitöö raames liiginimekirja jaoks.

Liik	Kaitsekate- gooria	Linnudirek- tiivi I lisa liik	Linnuala eesmärk	Leiukohtade ja arvukuse info. Pikemalt peatükis 2.1.
Soo-loorkull (<i>Circus pygargus</i>)	III	Jah	Ei	Keava soostiku siirdesoo 1 paar 2002.a
Rukkirääk (<i>Crex crex</i>)	III	Jah	Ei	Kõnnumaa MKA* 2 paari (Leivits 2003 ^a); Palukülas Hiiemäest lõuna pool ja tiigi juures, Lalli külas rohumaadel elumajade naabruses
Väike-kirjurähn (<i>Dendrocopos minor</i>)	III	Ei	Ei	Nimetatud Natura standardandmevormis (loodusalal haruldane paigalind)
Musträhn (<i>Dryocopus martius</i>)	III	Jah	Ei	Kõnnumaa MKA* kuni 3 paari Leivits 2003 ^a) Saunametsa metsise püsielupaigas (2012.a) 1 isend ja Palukülas Hiiemäe servas ja Hiiemäest põhja pool (2013.a) 1 isend
Lõopistrik / <i>Falco subbuteo</i>)	III	Ei	Ei	Kõnnumaa MKA, enne 1995.a
Väike- kärbsenäpp (<i>Ficedula parva</i>)	III	Jah	Ei	Metsalind. Kõnnumaa MKA*, (1995- 2002), kuni 3 paari (Leivits 2003 ^a). Leiukoht Keava raba soosaarel (EELIS).
Väänkael (<i>Jynx torquilla</i>)	III	Ei	Ei	Kõnnumaa MKA-I* (3-10 paari (ajavahemikus 1995-2002, Leivits 2003 ^a); Paluküla Hiiemäest edela suunas 1 isend (2013.a)
Suitsupääsuke (<i>Hirundo rustica</i>)	III	Ei	Ei	Arvukas toitekülaline (Leivits 2003 ^a). Pesitseb taluhoonetes (nt. Lalli külas)
Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)	III	Jah	Ei	Loosalu rabas 3 paari, Keava soostikus 2 paari, Kõrgemäe rabas, Viirika soos ja Ülesoo rabas 1 paar (2012.a)
Hallõgija (<i>Lanius excubitor</i>)	III	Ei	Ei	Keava soostikus 3 paari (2012.a), Loosalu rabas 1 paar (1995.a)
Nõmmelõoke (<i>Lullula arborea</i>)	III	Jah	Ei	Paluküla Hiiemäest lõuna pool ja Hiiemäe lagedamas osas, 1 isend (2013.a), 2012. a vaatlus Palukülast: 5 isendit (eElurikkus)
Suurkoovitaja (<i>Numenius arquata</i>)	III	Ei	Ei	Keava soostikus 3 paari, Loosalu rabas 1 paar (2002.a); 2012. a ei kohatud
Väikekoovitaja (<i>Numenius phaeopus</i>)	III	Ei	Ei	Keava raba põhjaosas 1 paar (2002.a)

* Juhuvaatlused, mis on tehtud soolindude välitöö raames liiginimekirja jaoks.

Liik	Kaitsekate- gooria	Linnudirek- tiivi I lisa liik	Linnuala eesmärk	Leiukohtade ja arvukuse info. Pikemalt peatükis 2.1.
Hallpõsk-pütt (<i>Podiceps grisegeta</i>)	III	Ei	Ei	Kõnnumaa MKA, vaatlused vaid enne 1995.a
Täpikhuik (<i>Porzana porzana</i>)	III	Jah	Ei	1 paar, Kõnnumaa MKA*, kohatud vahemikul 1995-2002 (Leivits 2003 ^a)
Kaldapääsuke (<i>Riparia riparia</i>)	III	Ei	Ei	Kõnnumaa MKA*, toitkülaline, arvukas (Leivits 2003 ^a)
Vööt-põõsalind (<i>Sylvia nisoria</i>)	III	Jah	Ei	Kõnnumaa MKA-l* kuni 3 paari
Laanepüü (<i>Tetrastes bonasia</i>)	III	Jah	Ei	Kõnnumaa MKA-l* (Leivits 2003 ^a), kuni 3 paari; 2013.a vaatlus Paluküla Hiimäest põhja pool
Heletilder (<i>Tringa nebularia</i>)	III	Ei	Ei	Palasi rabas 2 paari, Keava soostikus 1 paar, Ülesoo rabas 1 paar (2012.a)
Punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>)	III	Ei	Ei	Keava soostikus 11 paari, Imsi rabas 1 paar (2012.a)
Hoburästas (<i>Turdus viscivorus</i>)	III	Ei	Ei	Keava soostikus 4 paari, Ülesoo rabas 3 paari, Viirika soos 2 paari, Palasi ja Kaasika rabas 1 paar (2012.a)
Kiivitaja (<i>Vanellus vanellus</i>)	-	Ei	Jah	Keava soostikus 12 paari, Imsi rabas 5 paari, Palasi rabas, Viirika soos ja Ülesoo rabas 1 paar (2012.a)

* Juhuvaatlused, mis on tehtud soolindude välitöö raames liiginimekirja jaoks.

LISA 10. KAITSTAVAD TAIMELIIGID

1. Samblad

Liik	Kaitse-kategooria	Loodus-direktiivi lisa	Leiukohad, vaatluse aeg ja arvukus	Punase nimestiku kategooria
Läikiv kurdsirbik <i>Hamatocaulis vernicosus</i> sün <i>Drepanocladus vernicosus</i>	III	II	Ei ole teada	Soodsas seisundis (6)
Harilik valvik <i>Leucobryum glaucum</i>	III	V	1) Palukülas, metsastuvas madalsoos 1 mätas (välitööd, 2012); 2) Viirika külast põhja pool metsas (eElurikkus).	Soodsas seisundis (6)
Sulgjas õhik <i>Neckera pennata</i>	III	-	2012. aastal metsade inventuuril leitud: 1) Mustsoo skv-s asuvas metsas (mõnel puul); 2) Saunametsa metsise püsielupaigas (mõnel puul); 3) Kuimetsa karstialal (mõnel puul).	Soodsas seisundis (6)
Lindbergi turbasammal <i>Sphagnum lindbergii</i>	III	V	1) Keava rabas (Vellak, Ingerpuu 2010) 2) Palasi rabas Suure lauka põhjakaldal (Evik, 1989).	Ohu-lähedane (5)

2. Soontaimed

Liik	Kaitse-kategooria	Loodus-direktiivi lisa	Leiukohad, vaatluse aeg ja arvukus. Pikemalt peatükis 2.1.	Punase nimestiku kategooria
Kaunis kuldking <i>Cypripedium calceolus</i>	II	II, IV	Saunametsa metsise püsielupaigas: elektriliini juures kraavi servas >80 taime, lääneosas 1 taim (välitööd 2012. aastal).	Ohu-lähedane (5)
Soohiilakas <i>Liparis loeselii</i>	II	II, IV	Imsi raba õõtsiksoos (1997, EELIS, Paal jt. 1999).	Ohualdis (4)
Turvastarn <i>Carex heleonastes</i>	II	II, IV	Palasi raba servas raudtee ja Lelle-Vahastu maantee lähedal, 2006.a. ja 2010.a. 150 taime, 2012.a. 10 taime (Kukk 2006, Kattai 2010, 2012).	Väljaohus (3)
Kõdukoralljuur	II	-	Mustsoo madalsoo osas (soode inventuur 2010).	Ohualdis (4)

Liik	Kaitse-kategooria	Loodusdirektiivi lisa	Leiukohad, vaatluse aeg ja arvukus. Pikemalt peatükis 2.1.	Punase nimestiku kategooria
<i>Corallorhiza trifida</i>				
Russowi sõrmkäpp <i>Dactylorhiza russowi</i>	II	-	Palasi rabast põhja pool asuv madal-soo, üksik leid (Evik 1989: 20).	Ohualdis (4)
Sookäpp <i>Hammarbya paludosa</i>	II	-	1) Palasi rabast loode ja lääne poole jäävas siirdesoo (Evik 1989:32); 2) Kadja järve idakalda õõtsiksoo (Abner 1992) 2 isendit; 3) Keava soostiku idaosa siirdesoo (2009; EELIS); 4) Leidub ka Kõnnumaa hoiuala (Imsi raba) kõrval siirdesoo (2012. a välitöödel kohati ligi 10 taime); Loodusalal üksikutes märgades turbasamblaga soodes vähearvukalt esinev liik.	Ohualdis (4)
Soovalk <i>Malaxis monophyllos</i>	II	-	1) Palasi rabast loode ja lääne poole jäävas siirdesoo (Evik 1989:32); 2) Keava raba (soosaare serv) (Abner 1992); 2) Loosalu rabast edela poole jääv soomets (EELIS).	Ohulähedane (5)
Kärbesõis <i>Ophrys insectifera</i>	II		Leitud 1 taim Palukülas madal-soos (2009. aastal).	Ohulähedane (5)
Eesti soojumikas <i>Saussurea alpina</i> subsp. <i>esthonica</i>	III	II,IV	1) Soos Palasi raba ümbruses, üksik leid (Evik 1989); 2) Palasi rabast põhja poole jäävates madal-soodes, paarkümmend taime (soode inventuur 2009, Evik 1989: Lisa 3/2); 2) Mustsoos madal- ja siirdesoodes paiguti, kõige rohkearvulisemas kasvukohas paarsada taime (soode inventuur ja välitööd 2012); 4) Viirika soostikus (Abner 1992). Kokku 2009–2012 leitud kümnest kohast.	Ohulähedane (5)
Balti sõrmkäpp <i>Dactylorhiza baltica</i>	III	-	Palasi raba ümbruse madal- ja siirdesood, paiguti (Evik 1989:57).	Soodsas seisundis (6)
Vööthuul-sõrmkäpp <i>Dactylorhiza fuchsii</i>	III	-	Leitud loodusala soodest ja metsaservast, kasvab paiguti, vähearvukalt.	Soodsas seisundis (6)

Liik	Kaitse-kategooria	Loodus-direktiivi lisa	Leiukohad, vaatluse aeg ja arvukus. Pikemalt peatükis 2.1.	Punase nimestiku kategooria
Kahkjaspunane sõrmkäpp <i>Dactylorhiza incarnata</i>	III	-	Peamiselt madal- ja siirdesoodes, teistest käpalistest sagedamini, erineva suurusega populatsioonid.	Soodsas seisundis (6)
Kuradi-sõrmkäpp <i>Dactylorhiza maculata</i>	III	-	Leitud Palasi ja Keava raba ümbruse soodest.	Ohulähedane (5)
Laialehine neiuvaip <i>Epipactis helleborine</i>	III	-	Juhuslik leid Palukülast: 3 taime (2012).	Soodsas seisundis (6)
Soo-neiuvaip <i>Epipactis palustris</i>	III	-	Peamiselt madal- ja siirdesoodes, paiguti, ka suuremate kogumikena.	Soodsas seisundis (6)
Harilik käoraamat <i>Gymnadenia conopsea</i>	III	-	Leitud üksikutest Kõnnumaa MKA madalsoodest ja soosaartelt ning Nipernaadi mäe niidult Palukülas, looduslal vähearvukas. Viirika soostikust leitud ka 2 valgeõielist isendit (Abner 1992).	Soodsas seisundis (6)
Suur käopõll <i>Listera ovata</i>	III	-	Leitud üksikutest kohtadest looduslal, vähearvukas.	Soodsas seisundis (6)
Pruunikas pesajuur <i>Neottia nidus-avis</i>	III	-	Leitud endiselt Palasi sookaitsealalt (Evik 1989) ja Saunametsa metsise püsielupaiga kagunurgast (1 taim; 2012), kasvab metsas, üksikud taimed.	Soodsas seisundis (6)
Kahelehine käokeel <i>Platanthera bifolia</i>	III	-	Leitud Kõnnumaa MKA soodest ja sooservadest, kasvab paiguti, vähearvukalt.	Soodsas seisundis (6)
Ungrukold <i>Huperzia selago</i>	III	-	1) Üksik leid Palasi rabast lääne pool asuvast puis-siirdesoost (Evik 1989); 2) Üksik vaatlus Saunametsa metsise püsielupaiga kagunurgast (2012).	Ohulähedane (5)
Harilik porss <i>Myrica gale</i>	III	-	Loodusala praegustes piirides ei ole kohatud, üksik vaatlus Kõnnumaa hoiuala (Imsi raba) kõrval siirdesoos (2009. a).	Ohulähedane (5)

Liik	Kaitse-kategooria	Loodusdirektiivi lisa	Leiukohad, vaatluse aeg ja arvukus. Pikemalt peatükis 2.1.	Punase nimestiku kategooria
Valge vesiroos <i>Nymphaea alba</i>	III	-	Kadja järves (Abner 1992).	Ohulähedane (5)
Põdrajuure-soomukas <i>Orobancha bartlingii</i>	III	-	Paluküla niitudel paiguti. Kohati seal arvukas (ühel endisel niidul üle 100 taime).	Ohualdis (4)
Kuningakuuskjalg <i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>	III	-	1) Kõnnumaa MKA, Lau külas Venemäe (Veneme) soos (2009); 2) Juhuvaatlus Kiigumäe soometsa servast, 4 taime, 2012. aastal; 3) Palasi rabast põhja pool asuvas madalsookaasikus (Evik 1989: 26).	Ohualdis (4)

LISA 11. AVALIKUSTAMISE MATERJALID

KÖNNUMAA LOODUSALA KAITSEKORRALDUSKAVA ESIMENE
KAASAMISKOOSOLEK
01.10.2012 Rapla haldushoones
Protokoll

Algus: 14.00

Osalejad:

Meelis Mägi, MM – Keskkonnaamet (KKA)

Toivo Sepp, TS – üks kava koostajaist, Pärändkoosluste Kaitse Ühing (PKÜ)

Hindrek Hirs, HH – RMK Rapla Metskond

Jüri Kõiv, JK – Harju Matkaklubi

Tiit Petersoo, TP – ELKS Rapla osakond

Saima Lubi, SL – kohalik elanik?

Ants Tekko, AT – kohalik elanik

Eha Metsallik, EM – Kädva Loodusmaja

Arvi Sepp, AS – Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing

Tarmo Reile, TR – Maavalla Härjapea Koda

Karine Rajasaar, KR – Kaiu vallavalitsus

Illar Olesk, IO – MTÜ Kõnnumaa Külustuskeskus

Monika Suškevičs, MS – Eesti Maaülikool / Lalli küla

Mare Reinaas, MR – KKA

• Sissejuhatus

Toivo Sepp annab ülevaate Kõnnumaa loodusalast, väärtustest, külustusrajatistest, kava koostamise käigust, tutvustab koosoleku päevakorda ja ettepanekute tegemise võimalusi.

• Põhilised esilekerkinud küsimused

1. Tähistamine, külustusrajatised ja teabematerjalid jm külustuskorraldus looduslal (nt. Loosalu-Paluküla õpperada, Linnaaluste (Keava) raba laudtee)

TP: praegu on laudrada Loosalu-Paluküla õpperajal olemas ehk 2/3-1, ülejäänud osal puudub. Oleks tarvis ka sinna, kui soovitakse rada nii läbi käia, et seal ka midagi õppida oleks. nt. rabas on väga omapärane nähtus kuivlohk, kuhu praegu ei lähe laudteed. See on väga omapärane nähtus, ma ei tea, kas enam mujal näebki, võib-olla Keava rabas on veel enam?

IO: Ei ole enam.

TP: Ja kas Kikepera rabas oli ka või ei olnud? Soomaal. Paidla planeeris juba alguses kui ta käima hakkas selle kuivlohu (õpperajale), see on tõesti omapärane nähtus rabas. Laudtee on ka ühest väga ilusast kohast – älvete vahelt, kui rabarinnaku juurest minna – lagunenu. Läbi sealt ei saa, liiga vesine, seetõttu käiakse tagant, aga sealt ei näe neid kohti.

Minnes Keava/Kehtna poole, siis kunagi tehti laudrada nii, et ärapööramise koht järve juurest hiituka poole oli natuke vara: seal on väga ilus laugastik, kui minna natuke edasi ja siis keerata, et kui kunagi hiljem nagu teha (uut laudteed). Ja tähis on ka seal, vähemalt paar aastat tagasi oli.

IO: Natuke edasi, laudteest natuke eemal on olemas.

TS: selle laudteega tegeleb RMK: tal peaks olema selle jaoks ka projekt.

TP: rada võiks viia ka Väike-Loosalu järve äärde: õppeotstarbeliselt on see väga vajalik, kuna Väike-Loosalu ja Loosalu järve teke on olnud erinev, järvi oleks huvitav võrrelda. Jah, tähised on seal olemas, aga laudrada ei lähe sinna.

TS: palju kasutatakse Loosalu-Paluküla õpperaja seda osa, mis läheb üle Loosalu raba. Lisaks on pikem rada, aga see on üsna vähe tuntud: see osa, mis läheb Palukülalt Lau poole ja sealt edasi. Seal tähised olemas, aga kohati maha kukkunud, nt. Palukülas Nipernaadi kohal. Hiiemäe juurest algab, läheb Lau küla poole²³. Seal mõtlemise koht: kas vajaks paremat tähistamist või teavitamist.

TP: Kunagi oli vist Mari Kivisilla diplomitöö, tema tegi vist sealt Loosalust alates ringi sealtsamast vist selle mõttega, et kui autoga minna, tuled auto juurde tagasi.

KR: mõtlete seda osa, mis läheb Vana-Kaiu poole? Meie poolt minnes pole see tee läbitav.

TS: jah, aga kunagi on olnud. See on siis üks koht, mis vajaks ilmselt palju tööd.

TP: jah, kuid kõigepealt oleks tarvis taastada põline Loosalu-Paluküla rajaosa.

TS: jah. Lasen ringi käima ühe I. Oleski poolt tehtud brošüüri Kõnnumaa kaitseala kohta.

IO: matkad on vist rohkem kevadise koosoleku teema, aga arvan, et praegune olukord näitab muuhulgas seda, et läbi Loosalu mineva laudtee kasutusintensiivsus pole niivõrd suur ja seetõttu ümbrus pole niivõrd stressis kui nt. Keava raja ümbrus. Või võrreldes sisspääsuga Loosalu järve äärde nt. Kädva poolt. On see nii?

TS: Eha oskab ehk midagi täpsemat öelda selle kohta?

EM: Kädva poolt...? Minule isiklikult laudteed hakkavad vastu. Loosalu järve äärest väikese järve äärde pääseb väga hästi mööda kraaviserva. Kas peavad igal pool olema laudteed?! See on nii väike vahe ja igaüks leiab Väike-Loosalu järve üles.

TP: järve leiab, aga kuivlohku mitte

EM: võib-olla kuivlohku ei leia jah... aga kui viidad olemas, siis ikka leiab. Matkaja peab ikka mööda raba käima, mitte mööda laudteid, mis lagunevad kümne aastaga!

TP: matkaja küll... selge, et laudrada häirib. Ilma selleta oleks ta palju ilusam ja...

EM: ... ja Kädva poolt ongi palju ilusam!

IO: Loosalu rabas pole inimtekkeline stress laudtee ümbruses üldse märgatav, s.t. võrreldav teiste kohtadega. Näiteks: Kädva poolt ei lähe laudteed sinna, aga inimtekkeline stress, mis sealt Loosalu juurde viib, on totaalne (sissetallatud rada)!

TS: ma olen ise käinud selle raja peal. Seal on käidud, eks see natuke mõjutab võib-olla seal koha peal, aga mitte väga laiaulatuslikult.

IO: tahan öelda, et laudteid pole vaja igale poole laiendada. Aga jah, kuivlohku ei pruugi leida ilma tähisteta / matkajuhita.

TP: praegu läheb sinna sissekäidud rada

IO: jah, nt. taimestiku järgi ehk oskab looduses liikunud inimene selle ka leida

TP: *jutustab lühidalt ühest oma kogemusest maavalitsuse matkajuhina: kuivlohku polnud lihtne leida*

²³ Rada on tehtud nii, et see eraldub vanast rajast Loosalu raba alguses, kuid raja Paluküla-poolset osa võib alustada ka Paluküla-Lau teed mööda.

IO: ehk läheme päevakavaga edasi? Need on ilmselt sellised ettepanekud, mida saab hiljem arvestada kavas.

TS: tegelikult siiani on olnud huvitav arutelu: kas laudteed on / ei ole vaja. Pole ühtset ja õiget seisukohta. Võimalik, et peaks veel kellegi arvamust küsima.

TP: mingil juhul on vaja, teisel juhul segab

IO: juhul, kui matkarada on plaanis pikendada -- Loosalu järve äärest Kõrgemäe hoiuala juurde, siis ettevõtja Urmas Vahur oleks nõus oma Tammikmäe kinnistule laskma rajada katusealuse või matkamaja. Raja pikendamist võib kaaluda, kuna lähistel on huvitavaid paikuid, olen ise ka käinud nt. metsisemängu vaatamas.

MM: RMK ei saa midagi eramaale rajada – kas ta ise ei soovinud seda teha?

IO: see on pigem kodanikualgatus, ta polnud vastu materjali andma näiteks. Kinnistu suur, ca 90 ha.

TS: kuidas sinna pääseb: teid sinna eriti ei lähe?

IO: teisest küljest: Kuimetsa-Vahastu teelt läbi Pöllika -- seal jääb see kinnistu täpselt tee äärde. Täiesti sõidetav tee.

TP: kuivlohust veel niipalju: kunagi tähistas Rein Berlokko, kes seda rada aitas teha, pani valge lipu kaika otsa ja see oli tähistatud puudel, seal on nii väikesed puud, ei

IO: puud on seal päris suureks kasvanud: kui lähed ja oskad vaadata, siis tunned kuivlohu kasvava metsa järgi ka ära

TP: nojah... aga et kes esimest korda sinna läheb...

TS: mõnevõrra olen ka ise tajunud, et kui pole kaasas endal materjale, siis raske aru saada, mida nt. postid seal tähendavad. Oli raskusi järve soone (Keila jõe alguse) leidmisega.

TP: mida on raske tajuda? Ahah, et mida see märk tähendab. Aga kas seal alguses pole skeem ja punktid ja iga punkti taga on selgitus?

IO: suhteliselt loetamatu...

TP: ... ja kuna voldik on ka kunagi varem tehtud, siis...

TS: ...sinna tahtsingi jõuda, et kas voldik võiks olla kättesaadavam?

TP: see pole enam üldse kättesaadav (paberkuju)

TS: internetist siiski on, aga keeruline: tuleks ise printida jms.

TP: võib-olla sellest samast koopiaid teha? Mul mõni eksemplar peaks veel olema.

TS: Loosalust veel: Vana-Kaiu poolt minnes on tee suhteliselt halvas seisukorras, aga vallavalitsus vist tegeleb sellega?

EM: mulle jättis kõige sügavama mulje muinasvaritsuse koht Loosalus, enne rabasse minekut: Paluküla poolt minnes: seda pole keegi märganudki.

IO: Sa mõtled Täissalu kohta?

AS: Talukohta?

EM: Et enne on kõrge ja siis läheb alla, varitsuse koht.

TP: aa jah, seal on tunda, et inimene on... Oot, seal on lubiahi ka seal kõrval augus.

EM: jah, see jätab kõige sügavama elamuse – oleks võinud ka tähistada. Aga las see olla praegu. Minu peamine huvi siin on see, et metsise elupaigadki nt. jäävad nendest piiridest välja, aga paistab, et Kõnnumaa maastikukaitseala on punase piiriga paikas ja mis on väljas, see meid enam ei huvita...

TP: ega see ei tähenda, nagu Eestis mujal ei kaitstaks. Mujal kaitstakse ka.

MM: praegu oleme jah keskendunud kõige suuremale ja tuntumale – Kõnnumaa MKA-le, aga kava hõlmab väärtusi ja tegevusi kõigil üheksal alal, mida ettekande alguses loetleti.

Senisest arutelust järeldan, et üks teema, mida kavas tuleb käsitleda, ongi Kõnnumaa olemasoleva külastustaristu uuendamine. Ja alles siis välja selgitada, kas on / ei ole tarvis kuskile mingeid uusi rajalõike vms teha.

IO: siin küsimus: pole teada, kui suures osas kavatseb RMK panustada?

MM: oma maal RMK olemasoleva taristu kindlasti võtab plaani ja teatud aja jooksul uuendab, aga riigimetsa maalt välja jäävad alad on teine küsimus.

IO: jah, oleks hea teada, et ei tekiks projektidega segadust.

HH: minu teada Loosalu juures on projekt valmimas.

TS: osaliselt peaks olema valmis. Ehk Kaiu vallavalitsusest oskate täpsustada?

KR: peaks olema valmis.

TS: küll aga tehakse seda mitmes osas.

Tahtsin Illar Oleskilt küsida, et kuidas on Linnaaluste raba laudteega?

IO: praegu on see väga halvas seisukorras, tuleb laudtee üles võtta. Eesmärk on jätta raba mõneks aastaks puhkama. Kuna KKK on aastani 2023, siis uuendamine tuleb sisse planeerida küll, aga mõni aasta peaks kindlasti puhkama. Las tulevad talved, pinnas rabas külmub ära, taastab rabapinnase struktuuri ära ja siis vaatame edasi. Praegu on laudtee oma eesmärgi täitnud: 12 a on toiminud, seal on palju rahvast käinud. Rada sai tehtud nii, et ka ratastooli-inimesed saaksid seal käia ja suviti käisid ka, kas just sadu, aga kümneid sarnaseid külastajaid on seal käinud. Jah, et sel paigal oleks vaja puhata kah.

EM: kas oled selle eest auraha ka oled saanud, et oled tuhanded inimesed rappa viinud?!

IO: kui see laudtee valmis sai, siis ma ei osanud arvata, et külastatavus nii suureks läheb. Otseselt pole lugenud, aga tipp-aastatel, 2003-2005, siis vahel sada autot oli korraga parklas ja viis bussi! Täitsa üle mõistuse – nagu mujal Eestimaal käia polekski! Ja see stress, mida sealsele rabapinnasele tekitati, on ausalt öeldes üsna nukker... ja viis aastat polnud seal ju kotkast pesas – Suuresaare peal on kotkapesa, mis kotkaurijate hinnangul on Eesti vanim pidevalt asustatud pesa. Aga see ei tähenda muidugi tingimata seda, et kotkas sealt inimstressi pärast ära läks, mis suure tõenäosusega võib ka tõsi olla, aga ei pruugi. Ta võis ka paarilise kaotada. Aga tänavu oli ta pesas tagasi ja tal oli poeg.

TS: kuidas tead, et kotkas tagasi on?

IO: kotkaurijad käisid seal juuni alguses vaatamas, ütlesid, et muna on pesas. Ülemöödunud nädalavahetusel käisin pesa juurest läbi – kas saatsin sulle ka pildi? – siis oli kotkas pesal.

TS: Linnaaluste laudtee puhul ongi üks küsimus: peaks pöörduma ornitoloogide poole, et kuidas kotkas ja laudtee omavahel sobivad...

IO: jah, kui lammutada laudtee ära ja jätta mõneks aastaks puhkama, et vaatame, mis kotkas siis seal teeb. Võib-olla on kotkas sellega juba harjunud, et tal seal ümbruses aeg-ajalt rahvast käib – seetõttu tuli tagasi. Aga ehk ka sellepärast, et laudtee lagunenu ja rahvast käib nüüd vähem. Ag hukka. Ja võib-olla on üldse uus kotkapaar, ei tea.

TS: kas Tarsil on veel midagi kavas? nt. kaitseala veel mingil moel tutvustada, vms?

IO: jah, olen ka ettepaneku teinud: vanade taliteede kasutuselevõtt. Raiemaht – et taliteed sisse teha – oleks marginaalne, asi see siis 6-7-8 cm-seid mände maha võtta natuke ja need teed on ka aerofotode pealt näha ja mina leian nad ka ise looduses üles. Lisaks meie talule on Kuusemäe talu Ohekatku külas, kus kasvatatakse ponisid – nemad tahavad talviti ponimatku teha.

On kolm taliteed: üks läheb meie juurest Palukülla (6,5 km otse, Lelle kaudu oleks ligi 20 km); teine läheb Ohekatkust ühe taluni ja kolmas läheb meie külast Lau külasse. Lau külas viib talitee ühe talu juurde, kus elab metsamees Taali Jüri, tema juurde olen ka matkagruppe viinud. Just, et

taliteed kasutusele võtta. See vana laudtee – lammutame selle ära ja las raba puhkab nii, et taastab oma loodusliku seisu: üks korralik talv kergitab pinnase üles ja taastab selle ära!

Ja veel on mõttes olnud poollooduslike koosluste taastamine. Suuresaare peal, kus ka kotkapesa, niideti 1950-ndate keskpaigani ikka heina. Seal on väga omapärane maastik: suured põlispuud – tammed, pärnad, kased – seal võiks paar hektarit puisniitu taastada – see pole nüüd ainult minu mõte, seda rääkisid ka kk-ameti töötajad. Et sealt ühelt poolt talitee otsast vähemalt. Arvan, et kui seda õigel ajal teha, siis ei usu, et see kotkast hakkaks häirima.

TS: kuna seal on kotkapesa, siis on see keeruline küsimus, ka Marek Sammul on selle välja toonud. See nõuab väga tarka tegutsemist.

IO: jah, ega see mind ei häiri, kui seal ka pole niitu taastatud. Mina saan sealt oma matkadega nagunii läbi käia, aga kui lugeda kaitse-eeskirju, nt. et Suursaarel on ette nähtud poolloodusliku koosseisu säilitamine: see ju eeldab niitmist ja võsalõikust. Kui te ise olete KKK-sse sisse võtnud sellise punkti?

TS: samuti on Suursaarel oluline – tegelikult ülim – kotkapesakoht. Seal tekib raskusi niidu taastamisega. Seda on pikalt arutatud, kuid pole jõutud ühtse arusaamani. Aga seda võib veel mõelda, kas on võimalik.

IO: kas vajadus on või mitte, aga üks on kindel, et liigiline koosseis (nt. käpaliste osas) kaob sealt sedasi ära. Praegu on veel midagi alles, aga kui mina sinnakanti elama asusin, siis oli liigiline koosseis seal kindlasti palju kirjum. Puud on praeguseks üle kasvanud, õistaimi vähem.

TS: seda keerulisem võib olla taastamine, kuna kooslus on niivõrd muutunud. Selle kohta on M. Sammul öelnud, et nad ei jõudnud selgusele, kas saaks seal puisniitu taastada.

IO: siis tuleks see punkt kaitse-eeskirjast lihtsalt kustutada.

TS: kaitse-eeskirjas on see vist veel sees, aga eeskirja uuendatakse, ei oska öelda, milline on uuendaja seisukoht ses osas. Aga enne kui sellist taastamist kavandada: peaks enne mõtlema, kas see on võimalik ja otstarbekas.

EM: minu suurim elamus Suursaarel oli see, kus pärn oli maha kukkunud ja noored pärnad kasvasid ümberringi.

TS: ... jah, et kotkapesade ümber on kaitsetsoon...

MM: ... jah, looduslik sihtkaitsevöönd, mis ei luba midagi teha.

TS: selle ulatus oleneb liigist, aga vist 250 m?

IO: pigem 500 m.

TS: või jah, 500 meetrit, oleneb liigist.

IO: Aga jah, ei pea tegema, aga kui kirjas on, siis võib mõelda.

TP: aga kui teha suve lõpul või sügise algul?

IO: siin ongi küsimus, et kas seda on vaja teha. Ega mind see otseselt ei häiri, mina lähen sealt ikka läbi, kas on seda puisniitu seal või mitte...

TS: aga puisniit on suures osas muutunud metsaks?

IO: otseselt vast mitte, kuigi seal on suured pärnad jms. Ega kõiki neid vanu puid ei pea maha võtma.

TS: jah. Mina sain aru, et linnuteadlased olid üsna vastu sellele taastamise plaanile Suursaarel

IO: jah, ega see polegi nii oluline.

Aga kui juba pärandkultuurist rääkida, siis ikkagi need taliteed oleksid olulised.

Keava rabas toimuvad mootorsaanimatkad juba praegu, nt. Alt-Laiaru talu Paluküla lähedal, seal perepoeg korraldab mootorsaanimatku, tänavu on tal vist juba 6 saani. Ta on käinud nt. ka sellel teel, mis viib sinna Nipernaadi koha juurde. Seal on rada kohati raske läbida (mahakukkunud puud,

jms), nt. minu grupp oli eelmisel aastal ainuke, kes selle raja läbi kõndis! Ta on nüüd sel talvel käinud seda rada ka koristamas.

Et nii või teisiti matkad talvel toimuvad looduslal.

MM: see pole päris seadusega kooskõlas: mootorsaasidega kaitsealal suvalises kohas sõitmine...

IO: jah, aga sellest ma räägingi: et sellised tegevused seal toimuvad nahunii, tuleks taliteed korda teha, saab seda asja suunata rohkem! Ka mina käin talviti rabas lumesaaniga sõitmas -- ega seda kaitse-eeskiri ei keela(?)

MM ja TS: väljaspool olemasolevaid teid ja radu on keelatud

IO: ei oska öelda, minu arust lumesaani kohta see ei kehti talvisel ajal?

MM: pigem, kui midagi on lubatud, siis see on kaitse-eeskirjas erandina sisse kirjutatud.

Aga jääme arutelu siiski kava teema piiresse.

IO: jah, las see olla. Aga lihtsalt räägin, mis toimub, ega te ka ei tea seda kõike: nt. sel suvel 29. juulil toimus seal suur spordiüritus. Minu arust üllatav, et lubati nii MKA-l.

Tahan öelda, et kui luua vastavad tingimused, siis sellised tegevused toimuvad ka n-ö korrektses vormis.

TS: jah, see näitab ka, et omavaheline suhtlus on kohati puudulik: kui toimuvad sellised tegevused, mida kaitse-eeskiri keelab, siis see pole väga positiivne. Siin peaks võib-olla kaitse-eeskirja rohkem lahti rääkima, aga see on omaette küsimus, kuidas seda saavutada.

Aga nüüd kuulaksin veel hea meelega teie ettepanekuid ja mõtteid kaitseala kohta?

2. Loodusväärtuste hindamine, seired, inventuurid, külastuskoormuse hindamine

JK: KKK ühe eesmärgina oli välja toodud ka loodusväärtuste hindamine, aga neid väärtusi ei tutvustata meile? Me rääkisime ainult matkadest, aga millised on loodusväärtused?

AS: seonduv küsimus: kuidas hinnatakse koormust? Mingil määral on see vist igapäevane tegevus, aga kas on ka mingid kindlad programmid, vms.? nt. kuidas hinnatakse, millises seisus on mingi looduslik kooslus ja kas külastuskoormus on seal sobiv?

MM: on olemas üleriiklikud seired, mõni selle seire punkt jääb ilmselt ka Kõnnumaa loodusalale. Aga ka selle kavaga nähakse ette teatud inventuurid, nt. taimeliikidele ja kooslustele, 1-2 korda KKK perioodi jooksul.

AS: aga kuidas siis, kui kava valmis on?

MM: seired ja inventuurid ongi ühed kavandatavad tegevused.

Aga kindlasti on selle alaga seotud ka teatud riiklikud seired, teatud taimeliikidele nt, jne., need kõik pannakse kavasse kirja...

TS: ...kindlasti on, nt. I kaitsekategooria lindudele

TR: inventuurid – on need tehtud või tegemisel?

MM: kava on n-ö plaan...

TR: ...ja millal sellega tutvuda saab? Selle inventuuriga, ma mõtlen.

TS: mõtled elupaikade inventuuri üle kogu ala?

TR: jah, elupaikade ja taimekoosluste jms. Minul on konkreetne huvi – kui märgitakse maha metsaraiet – järelikult on keegi juba ses osas inventuuri teinud ja selle kohta on n-ö dokumendid liikuma hakanud. Nüüd tekib küsimus: kas see toiming on peatatav, edasilükatav või ei saa seal enam üldse vastu vaielda? Et kuidas ma sellest peaksin aru saama – meie siin arutame, kas hakkame inventuuri tegema, aga kuski juba asjad toimuvad?

MM: kava ei keela ega saa seada mingeid piiranguid, tal pole juriidilist võimu tegevuste üle. Seda reguleerib kaitse-eeskiri, milles metsaraie puhul on öeldud, et metsaraie aluseks on metsateatis, mille kooskõlastab kk-amet.

TR: jah, aga üks asi on metsaraie kui selline, aga teine asi on teha seda kaitsealal. Kui võtame kaitsealalt maha sellises mahus metsa, siis kas kaitseala on üldse sellises mahus säilinud? Või on see juba rikkunud kaitseala?

MM: jah, teie lähenemine on õige, aga igal kaitsealal on kaitse-eeskiri, milles on ette nähtud rangemate piirangutega vööndid ja n-õ lahjemate piirangutega alad. Neis viimastes on tõepoolest lubatud majandustegevus, sh. raie. Ja see, et planeerime inventuure, ei tähenda, et meil poleks praegusest olukorrast ülevaadet. Meil on neist elupaikadest tehtud varem inventuure ja kui raiet kavandatakse sellisesse metsaossa, mis on inventuuris märgitud väärtuslikuna, siis KKA peaks vaatama, kas seal saaks raiet ära hoida.

TR: seepärast ongi tarvis neid inventuure näha, et oleks selge, millistel alustel on raie ette nähtud. Räägin konkreetsest kohast – Paluküla hiiemäest: millistel alustel on hinnatud selle metsa väärtust? Sinna on maha märgitud suures ulatuses raiet ja niipalju kui aru saan, siis läheb lageraieks.

Metsa võetakse maha kas tarbe-/küttepuiduks või siis metsatervenduseks. Mis toimub Palukülas – kui seal võetakse mäe peal maha, siis ma ei mõista, mismoodi mäge sellega kaitstakse? Kas looduse kaitseks hävitame ära ühe osa sellest kooslusest?! Sellest ma aru ei saa. Kui selleks on mingi põhjendus, nt. ravime metsa, siis kas me ravides säilitame tema väärtuse? Sel mäel on oma muinsusväärtus: kas metsa maha võttes säilitame selle väärtuse? Need küsimused peavad olema selle inventuuri käigus selgunud – seega millal ja kus neid inventuure näha saab?

TS: KKK osaks ongi suur välitöö, millega kirjeldatakse väärtuslikumad metsad. Sellega tegeleme, aga see võtab veel omajagu aega. Aga lõpuks peaks selguma parem hinnang nende metsade kohta. Jüri küsis väärtuste kohta: põgusalt mainisin, et loodusalal on nt. suured soolad., ma ei läinud väga detailseks siin. Väärtused on eraldi peatükk KKK-s ja järgmisel aastal toimub ka koosolek, kus seda punkti arutatakse.

MM: ehk veel selgituseks, et KKK ülesehitus on väga täpselt ette nähtud, lausa alaptk-de kaupa. Ja väärtuste peatükk on samaväärne teiste seas.

TR: jah, need juhised ja direktiivid on olemas. Aga täna arutame nende alade edasist kavandamist, aga kuidas need seonduvad konkreetsete paikadega? Mind huvitab veel, millal saame nende inventuuridega tutvuda, just nende meie paikadega seonduvatega?

MM: keskkonnaregistris on olemas andmed, kaardikihtidena.

TR: just nende paikade kohta, millest räägime täna siin?

MM: need on üle Eesti. Aga kui rääkida konkreetsest tegevusest (metsaraie), mida tuleks/peaks piirama, siis see on kaitse-eeskirja teema. Selleks tuleb piiranguvööndi kooslused, kui seal on väärtuslikke metsaosi, tzoneerida sihtkaitsevöönditeks, kus majandustegevust pole lubatud. Kõnnumaa MKA kaitse-eeskiri on praegu uuendamisel, peaks valmima selle aasta sügiseks. Selles ekspert hindab just kaitse-eeskirja vastavust loodusväärtustele, et kas need piirangud tagavad loodusväärtuste – eelkõige metsade – säilimise või mitte. Selle töö tulemusel arvatavasti Kõnnumaal tzoneeringuid muudetakse, s.t. väärtuslikud metsaosad tzoneeritakse sihtkaitsevööndisse. Ja info selle aluseks tuleb nii kaitse-eeskirja eksperdilt kui kava koostamise käigus tehtud inventuuridest. Aga jah praegu Kõnnumaast rääkides – Paluküla ümbruses on piiranguvöönd, mis lubab metsamajandamist.

TR: hea näide selle kohta on mägedest, nt. Armeenias raiuti mägedest metsad maha selleks, et saada vallutussõdades metsadest inimesed kätte. Tänapäevani pole seal mägedes suudetud metsi

taastada... selleks tehakse kohutavat tööd. Raiume mäelt metsa maha – ja kaitseme loodust?! Me ei saa seda kuidagi keelata?

EM: sama toimus Piiumetsas, kust läheb läbi Harju talitee – väga vana ja kuulus. Nädalises oli kuus artiklit selle kohta, see oli n-ö rahva kaitse all olev parkmets. Aga 2. jaanuaril võttis RMK selle metsa maha. Nüüd on sarnane küsimus kogu Eestis: kas selle piirkonna väärtus säilis? Sellest ei piisanud, et seal oli vaskussi ja metsise elupaik – ta kuulus piiranguvööndisse ja talvel võib sealt raiuda.

Aga terve selle ala väärtus ju kannatas tegelikult.

Täpselt sama on Palukülas ja igal pool mujal.

TR: jah, kui rääkida säilitamisest, siis säilitamine pole mahavõtmine. Kui räägime raba säilitamisest, siis sellest saan täiesti aru, et me ei lase sinna horde niisama sisse, vaid ehitame sinna laudtee. Inimesed ei trambi siis rabakooslust mudale. Aga metsa maha võttes me ju ei säilita mäge!

JK: mets on muutuv suurus – seda pole võimalik konserveerida. Kui metsa ei raiu, siis ta kukub ise maha... või lihtsalt on selline...siukene vana mets.

EM: me pole keegi siin nii rumalad, et ei saaks aru, mis on noor mets, mis vana, mis lageraie, jne.

TR: sinna on maha märgitud lageraie

JK: sinna kasvab uus mets!

TR: ma just lõpetasin Armeenia näite...

EM: ...kasvab tagasi saja/kuuekümnepäeva pärast...

JK: seal ei võeta tervet Paluküla lagedaks...

MM: see on siiski kaitse-eeskirja teema ja kuna kaitse-eeskiri on uuendamisel, siis iga uuendamisega tulevad ka avalikustamise koosolekud, kus saab arvamust avaldada. Ja kaitse-eeskirja tehtud ettepanek saab seaduse jõu. Kava saab teha vaid ettepanekuid, et kuskil on väärtuslikud paigad ja kava saab samuti teha ettepanekuid kaitse-eeskirja muudatusteks, nt. selleks, et tagada mingite väärtuste säilimine. Järgmisel aastal jõuab Kõnnumaa kaitse-eeskiri sellesse staadiumi, et inimesed kutsutakse kokku, siis on igapäev võimalik arvamust avaldada.

Kavasse saab see soovitus olema sees, et seal Paluküla piirkonnas tuleks näiteks ..., ma arvan, et säilitatad seda, et seda kirjutatakse, aga see ei sea mingeid juriidilisi piiranguid.

Kava ja kaitse-eeskiri on kaks eri dokumenti: kava on soovituslik. Seepärast ma ei tahaks seda siin väga pikalt edasi arutada. Kindlasti saame seda edaspidi arutada maaomanike ja kõigi teistega. Ilmselt saavad need olema tulised arutelud, kuna paljude maaomanike soov on, et nende kaitsealal asuvale kinnistule ei tuleks piiranguid. Ja KKA peab seal siis nende vahel seisma: ühelt poolt omaniku huvi, et teda ei piirataks ja teisalt avalik huvi nt. maastikuilme säilimiseks – siin tuleb leida kompromiss.

Anname ka kava koostajate ja KKA kontaktandmed, kuhu võib edaspidi saata ettepanekuid.

TR: kuna see mets pole töönduslik, siis pole mõtet rääkida tema vananemisest...

3. Uute alade kaitse alla võtmise ettepanekud, loodusala piirid

EM: kus asub see piirkond, kus ettepanekuid võib teha? nt. Vahastus on allikad: kas need kuuluvad ka Kõnnumaa kaitseala koosseisu?

MM: loodusalasse kuuluvad kõik need alad, mida alguses loetlesime, see on piiritletud konkreetsete kaitse- ja hoiualadega. Me ei saa neist väljapoole minna.

EM: seega piirid on paigas ja väljastpoolt praegu ei saa midagi käsitleda?

MM: jah. Kaitsekorralduskava planeerib tegevusi ainult selle loodusalas piirides.

TS: mis puudutab Vahastut, siis kui seal on nt. üksikobjekt, siis kohe pole seda ilmselt võimalik liita loodusala. Pigem kaitstakse seda esialgu kohalikul tasandil või üksikobjektina. Kui teha selline ettepanek (kaitse alla võtta), siis kindlasti menetletakse seda vallas või keskkonnaametis.

MM: kaitse alla võtmine on seaduses reguleeritud: võib teha ettepaneku riikliku / kohaliku kaitse alla võtmiseks, on kirjeldatud, kuidas see käib. Vastav ettepanek kas kk-ministeeriumile või kohalikule omavalitsusele. Ettepanekule vastavad lisad juurde, kui teate, et teie piirkonnas on mingid kaitset vajavad üksikobjektid. Aga see on teine teema, kaitsekorralduskava sellega ei tegele.

EM: piirid on siis paigas? Et nt. Kuimetsa karstiala rõhutatakse, aga nt. Pae karstiala pole üldse mainitud?

MM ja TP: Pae jääb teisele kaitsealale, mille KKK valmis kahe aasta eest.

4. Üldised kaitsekorralduslikud küsimused

EM: mul on veel üks küsimus: mesinikuna mulle meeldib üks loom-loodusmälestis – karu. Kas tema on ka kaitse all? Kõnnumaal ja üldse Kesk-Eestis on palju rabasid ja ka palju karusid. Et kas karu hoiab ka... nt. mõne metsa püsti?

MM: karu looduskaitse all ei ole...

HH: kui on pesakoht, siis see tähistatakse ja selles piirkonnas raiet ei toimu. Aga seda ainult talvel. Üldiselt karule on kehtestatud oma kindel jahikorraldus.

MM: jah, aga ta on jahiloom, pole looduskaitse all

HH: aga ta on ikkagi kaitse all

TS: teda kütitakse teatud ulatuses...

HH: ...10% juurdekasvust...

TS: ja mingites piirkondades teda ei kütita

HH: jah, KKA korraldusega määratakse piirkonnad, kus on kahjustused, neil põldudel ja mesipuude piirkonnas – seal antakse karu kütümise luba. Kärus ja Vahastus ning Eidaperes võib karu kütüda, aga nt. Kohilas mitte.

TS: et kus karu vähe on, seal ei kütita?

HH: jah

TS: põldude teema kaitsealal: mõnel juhul on piirangud seotud ka mürgitamiste/väetamistega – ilmselt tuleb ka seda kkk-s mingil määral käsitleda, aga kuivõrd seda õnnestub piirata...?

HH: tegelikult põllumaad on Kõnnumaa looduslalal vist vaid mõni %?

TS: jah. Loodusala põhjaosas on vaid sood pluss mõned metsaalad. Lõunaosas midagi on, aga põlde siiski vähe: on karjamaid jms.

MM: kas keegi tahab veel midagi küsida/arutada?

Kõik ettepanekud on oodatud ka meili teel/tavapostiga.

Kui praegu rohkem pole, siis loodan, et kevadel, kui kava on rohkem valmis, siis uuel koosolekul on meid vähemalt samapalju kohal.

Koosoleku lõpp: 15.30

KÖNNUMAA LOODUSALA KAITSEKORRALDUSKAVA TEINE KAASAMISKOOSOLEK

08.08.2013 kell 16.00 Rapla haldushoones
Protokoll

Osalejad:

Meelis Mägi, MM – Keskkonnaamet (kk-amet)
Riho Männik, RM – RMK LHO Edela-Eesti
Illar Olesk, IO – Tarsi talu
Andres Murumägi, AM – Kõpra talu
Kalle Toomet, KT – Kehtna VV
Arvi Sepp, AS – Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing / maaomanik
Madis Arras, MA – Härjapea Koda
Aela Olev, AO – Härjapea Koda
Daniel Rahuvarm, DR – Tallinna Ülikool
Tarmo Reile, TR – Härjapea Koda
Monika Suškevičs, MS – Eesti Maaülikool / Lalli küla
Erik Tõntson, ET – Paluküla/Laiaru alt
Ellen Lindonen, EL – Paluküla/Laiaru alt
Toivo Sepp, TS – Pärändkoosluste Kaitse Ühing (PKÜ)

– Sissejuhatus

Meelis Mägi ja Toivo Sepp tutvustavad koosoleku päevakorda ja ettepanekute tegemise võimalusi. Meelis Mägi selgitab lühidalt kaitsekorralduskava olemust ning selle erinevusi kaitse-eeskirjast. Toivo Sepp annab ülevaate kaitsekorralduskava (KKK) tööversioonist:

- loodusala paiknemisest ja maaomandi vormidest,
- liikide ja elupaikade uuritusest,
- kaitse-eesmärkidest, -väärtustest (elupaigad, liigid, pinnavormid, maastik) ja nende seisundist,
- olulisemaist külastusrajatistest,
- kavandatavatest tegevustest,
- kaitsekorra muutmise ettepanekutest.

• Põhilised esilekerkinud küsimused ja teemad

4. Suusaradade laius Palukülas (sõnastus tekstis)

TS: et välistada suusaradade pidevat laiendamist, tegime ettepaneku, et rajad oleksid maksimaalselt 6 m laiused ja mälestiste vööndis 4 m. See on enam-vähem nende radade praegune laius.

KT: põhjendused ka: mida see mõjutab, mis sellega kaasneb, kui rajad on kitsamad/laiemad?

TS: nt. rada keset metsaelupaika katkestab elupaiga ära, s.t. mõjutab nt. taimkatet. Samuti mõjutavad rajad üldist maastikuilmet: väga laiade radade korral looduslik ilme väheneb/kaob. Üldiselt metsaelupaikade kaitseks on metsa pidevus vajalik.

MM: KKK iseenesest piiranguid ei sea, aga selles saab teha ettepanekuid kaitse-eeskirja muutmiseks. Kõnnumaa kaitse-eeskirja muutmine algab järgmisel aastal ning on samuti pikk protsess, mitmete teavitamiste ja koosolekutega: siis saab need küsimused seal põhjalikumalt läbi arutada. Iseasi on, kas kõik praegused ettepanekud täpse käsu/keeluna kaitse-eeskirja sisse saavad, ei saa ennustada, aga ärme praegu väga keskendu sellele, mida peaks muutma kaitse-režiimis.

IO: suusarajad on munitsipaalmaal. Radasid puudutavad otsused on läbinud detailplaneeringud, sh. avalikustamised, planeeringud on kinnitatud, jne. ning kõik toimib. Mille alusel hakkam neid otsuseid nüüd suvaliselt KKK-s muutama? Et need ikka ei sobi...?

TS: millega (planeering, vms.) on suusaradu puudutav ettepanek vastuolus?

IO: nt. Kehtna valla arengukava tegevuskavaga. Ma ei tea, kas sõna-sõnalt, aga üldiselt. Kui avalikustamisprotsess on juba läbitud ja neid radu on sinna lubatud teha olemasolevas laiuses, keegi pole keelanud, et nii ei tohi ja kõik toimib, siis kuidas KKK-ga saame ühtäkki n-ö „kraani kinni keerata“? Sellega mina nõus ei ole.

MM: see on lihtsalt ettepanek: kava tegija on kava koostades leidnud, et laiendamine võib kujutada ohtu sealsetele elupaikadele ja teinud soovitusi, et kui algab kaitse-eeskirja muutmine, siis võiksid jääda teatud piirangud suusaradade laiendamisele. Aga kaitse-eeskirja muutmine on hoopis teine protsess. KKK ei likvideeri/keela midagi.

KT: aga KKK-s on ka sõnastatud see koht „meetmetena“: ses mõttes on see punkt väga konkreetne, seal on väga täpselt kirjeldatud, mida keelata, jms. See koht on mulle ebaselge ja vastuoluline: ühelt poolt alles hakkame millalgi tulevikus seda teemat arutama, aga teisalt on juba praegu teatud punktid meetmetena väga täpselt kirjas (lk 174).

TS: praegu rajad umbes nii laiad ongi. Siin oli küsimus, et ettepanek on mingi arengukavaga vastuolus, aga millisega siis täpselt? Ma pole näinud ühtki dokumenti, mis ütleks, et rajad peaksid olema meeletult laiad. Laiendamise keelu ettepaneku mõte on selles, et tulevikus radu rohkem ei laiendataks.

KT: selle vastu keegi ei vaidlegi, pigem on küsimus sõnastuses: siin on kirjas väga selged meetmed.

5. Vaate avamine Keava raba servas (Illar Oleski ettepanek)

TS: vaate avamise küsimust oleme arutanud, iseenesest pole selle vastu midagi. Lisaks peaks antud juhul arvestama just RMK seisukohta, mis puudutab vaate avamist Keava rabas, Linnaaluste ja Ohekatku vahel. Kui RMK huvitub selle tegemisest, siis me ei soovi seda kuidagi takistada. Kas meil on kohal RMK esindajaid?

RM: olen puhkemajanduse valdkonna esindaja, aga ettepanek puudutab pigem kk-ametit ja RMK looduskaitse osakonda. Puhkemajanduse poole pealt ütleksin kindlalt ei: meil on probleemseid kohti niigi küllalt, mida tarvis koristada, lisaks tarvis veel Loosalu rada uuesti üles ehitada, jms.

TS: kas teie „ei“ puudutab pigem nt. uue telkimisala loomist?

RM: jah, see puudutab uusi objekte, lõkkekohti, telkimisalasid, jms. Aga siin peaks läbi rääkima pigem RMK loodushoiu/-kaitseosakonnaga ja kk-ametiga.

MM: jah, kui seal pole väärtuslikke elupaiku, siis nt. võsalõikust raba äärest – nagu ka on tehtud paljudes kohtades – siis võib seda sinna planeerida küll.

6. Ligipääsu parandamine Loosalu laudteele Kädvalt (Eha Metsalliku ettepanek)

TS: et Kädvalt oleks Loosalule pääs parem. Käisin vaatamas: selgus, et probleemiks on kaitseala piirikraav. Kuna pole põhjust arvata, et see negatiivselt mõjuks, siis võiks sinna küll teha silla, kui

selline ettepanek tehti kaasamise käigus. Aga küsimus on, et kas RMK võtab ette sellise asja tegemise?

RM: KKK-sse võib kirjutada ja summad ka järele panna, aga kui see meie eelarves ja tegevuskavas ei kajastu, siis ei saa teha.

TS: üldiselt kavasasse kirjutatavad teemad on tihtipeale tulnud inimestelt ettepanekud, kellegi idee on nende taga.

MM: kommenteerin kk-ameti poolt: KKK-de puhul on praktika pigem selline, et kui konkreetset tegijat (nt. külaselts, RMK, kk-amet, kohalik omavalitsus) pole, ei ole raha või huvi, RMK neid asju üle ei võta, ei võta ka kk-amet, siis ei saa neid asju kavasasse planeerida. RMK võtab teha ikka pigem oma maadel oleva taristu esmajärjekorras hooldada / lammutada. Ja juhul, kui pole kindlat tegijat või hooldajat ette näha, siis selliseid töid / objekte me kavasasse ei kirjuta. Selline on üle-Eestiline praktika kaitsealade taristu teemaga seoses, pigem jääb tegijaid vähemaks kui tuleb juurde.

7. Imsi järve äärse puhkekoha hooldus

TS: sarnane küsimus võib tekkida Imsi järve ääres: väike puhkekoht asub era- ja riigimaa piiril, küsimus selles, kes hakkab seda hooldama? Praegu vist pole keegi seal eriti sellega vaeva näinud. Prügikast on seal nüüd olemas, aga samas pole täielik lahendus, kuna prügi tekib ikka loodusesse. Kas RMK on nõus seda kohta hooldama?

RM: Soomaa näitel võin öelda, et kõik prügikastid on ära korjatud ja inimesi on põhjalikult teavitatud. Pigem on see jah teavitamise küsimus. Imsi kohta: see on uus objekt, meil RMK-s pärast aprillireformi on piirkonnaks Pärnu-Viljandi-Raplamaa ja natuke Valga- ning Järvamaad, seega oma nelja loodusvahiga me ei suuda küll uusi objekte koristama hakata.

TS: üks lahendus minu nägemuses võiks olla selline, et kuna Lelle inimesed seal käivad, siis võiksid nad ka panustada nt. mingitesse parandustöödesse?

KT: küsin täpsustuseks üle: mida tähendavad need meetmed kavas? Kas seda, et KKK peaks väga selgelt määratlema, mida, kes ja millal tegema hakkab, sellega jagatakse n-ö ülesandeid? Seega siin pole pigem koht arutamiseks, kes mida arvab, et see või see võiks panustada?

TS: jah, nii on, aga kava pole valmis ja otsingi tegijaid neile tegevustele, mis on mõneti keeruline.

MM: kui tegijaid ei leidu, siis tegevust kavasasse ei kirjuta

KT: täpsustan varasemat arutelu: igasugused tegevused tuleks lisaks kk-ametile ja RMK-le kooskõlastada ka teiste haldajatega, nt. kohalik omavalitsus. Samamoodi peaks nt. minu kui munitsipaalmaa haldaja esindaja käest võtma seisukoha. Kui meie anname oma kirjaliku seisukoha, et me seda tegevust ei soovi, siis peaks see ka kavasasse kirjutatud saama. Nii võiks olla detailsem. Siis saame ülevaate, mida keegi nt. selle KKK läbivaatamise perioodil on lubanud teha.

TS: praegu ongi arutamise koht. Tutvustasin lähemalt seda, mida munitsipaalmaale on kavandatud ja praegu on sinna suhteliselt vähe kavandatud: 2 infotahvli, lisaks niiduhoidus, ja ka olemasolevate rajatiste säilitamine-hooldamine. Seega pole midagi n-ö ületamatut munitsipaalmaa taristu hooldamisel?

MM: ehk võiks praegu selgelt välja öelda ka selle, milliseid tegevusi RMK on kindlalt valmis Kõnnumaa looduslal tegema?

8. RMK poolt kavandatavad tegevused (peamiselt Loosalu-Paluküla õpperaja rekonstrueerimine) ja Tarsi laudtee

RM: Loosalu-Paluküla laudrada on ainus objekt, mille tegemist loodame alustada järgmisel aastal ja selle valmis saada 2015. a, kui vallad annavad meile projekteerimistingimused. Loosalu

lõkkekoht saab praegu rekonstrueeritud. Lisaks hooldame matkateid, tähistame. Rohkem objekte meie maal pole. Lisaks ehk võiks nimetada Tarsi laudteed, aga see oleneb ilmast jms, pole esmajärjekorras plaanis teha, eriti külastushooajal.

TS: laudtee väärrib omaette käsitlemist: on lagunenud ja...

IO: ...vaatetorn on lammutatud...

TS: jah, ja mis seal tuleks järgnevalt teha: lammutada tee, aga mis edasi? Saan aru, et RMK-l pole huvi seda taastada?

RM: jah, ma ei saa võtta endale sellist kohustust, minul on selleks liiga vähe mõjuvõimu. Ma ei saa ka kindlalt öelda, et mul on nt. viie aasta pärast eelarves vahendid selle taastamiseks.

IO: rääkisime enne sellest, et kavasse saab panna tegevusi, mille kohta on teada nende teostamisest huvitatud osapooled. Kui olen huvitatud osapool, kui suudan vastutada mingis mahus selle hooldamise eest, siis peaks seda tegema koostöös RMKga, ei saa olla nii, et teeb ainult I. Olesk või ainult RMK.

RM: oleneb ka sellest, mis seal pärast laudtee ülesvõtmist toimuma hakkab: kui rahvast hakkab sinna väga massiliselt tulema, siis kk-amet ilmselt soovib laudtee taastada, kuna see on looduse seisukohalt vajalik.

IO: aga nt. selle kümne aasta jooksul, kui seal laudteed polnud, siis sinna keegi ka ei läinud. Kui rajasin laudtee, siis tulid sinna tuhanded inimesed.

TS: loen oluliseks seda, mida arvab kohalik kogukond, keda esindab antud juhul I. Olesk. Kas Sinu arvates on laudtee vajalik?

IO: laudtee vajalikkus on end tõestanud, aga ütlesin juba eelmisel koosolekul, et pärast laudtee ülesvõttu tuleb raba jätta neljaks aastaks rahule. Aga sotsiaalne tellimus sellele objektile on tohutu, hoolimata laudtee praegusest seisukorrast käib seal ikka palju inimesi.

TS: jah, ei saa öelda, et sellele poleks nõudlust. Küsimus on pigem vahendite leidmises ning jaotamises, kas sellele leitakse teostajat, jm. Minu pädevuses on soovitada laudtee taastamist.

9. Lisada kavasse eesmärk: erinevate huvigruppide omavahelise suhtluse hõlbustamine (I. Oleski ettepanek)

IO: kuna kaitsealal on erinevad maaomanikud, siis peaks üks KKK eesmärk ka lihtsustada kaitsealal kinnistuid omavate inimeste vahelist suhtlust, nt. RMK, kk-amet ja kk-inspektsioon. Need instantsid suhtlevad küll igaüks eraldi maaomanikega, aga omavahel ilmselt mitte eriti. Suhtlus peaks olema lihtsustatud nii, et nt. ei tekiks sellist olukorda, et kui kk-amet on midagi otsustanud, siis RMK ei tuleks ja ei ütleks, et nüüd võtame selle laudtee üles.

MM: kuidas saab kava seda teha? Kava on kaitsealal paiknevate loodusväärtuste jaoks, me ei saa seal kajastada inimeste-/ametkondade-vahelisi suhteid.

IO: aga palun: kuna meil on avalikkuse kaasamise koosolek ja mina kui avalikkuse esindaja teen lihtsalt sellise ettepaneku...

MM: jah, aga juhin sellele tähelepanu, et kava pole nt. nagu valla arengukava, kus selliseid sotsiaalmajanduslikke teemasid käsitletakse. Kavas pigem ikka vaid (külastuskorralduslik) taristu on selline teema, kus inimese mõju loodusele kajastub, nt. kui seal on mingi puhkekoht, laudtee, terviserada, vms. Saan mõttest aru, aga ma ei näe otsest kohta, kuhu seda ettepanekut siin kirjutada...

IO: jah, aga olen ettepaneku teinud, kui sobib, siis sobib, ei sobi, ei sobi.

TS: milline kasu oleks sellest ettepanekust Sinu nägemuses?

IO: see seaks mingi kohustuse kaitseala valitsejale, kes võtab selle teema enda hallata. Tegelikult praegu need ametkonnad tegutsevad iseseisvalt ja...

TS: ...see on huvigruppide omavahelise suhtluse küsimus? Saan aru, et probleemiks on see, et huvigrupid suhtlevad paarikaupa, aga tegelikult oleks tarvis, et nad saaksid ka ühiselt kokku? Või milles on küsimus? Võibolla see ettepanek sobiks eraldi kk-ametile?

MM: ettepanek sobiks nt. tabelisse nr 3 (huvigrupid)

IO: pidasingi silmas neid tabelleid, kui eramaid on kaitsealal palju, siis on tarvis tõhustada omavahelist suhtlust.

10. Keava mägedes asuva turbameeste maja säilitamine/lammutamine (I. Oleski küsimus)

IO: mul on küsimus pärandkultuuri inventuuri tegijale Arvi Sepale: mille alusel võeti sisse Keava mägedes asuv n-õ turbameeste maja?

AS: metsandusliku pärandkultuuri objektide puhul fikseeriti asukoht, mis registreeriti andmebaasis, mis iseenesest on ajaloolisest seisukohast oluline, aga samas ei sea kohustust seda objekti alles hoida. See maja on kohapeal suhtelist hästi teada-tuntud.

IO: aga see praegu praktiliselt kokku kukkumas, aga on siiski pärandkultuuriobjektide nimekirjas? Mingil ajal oli juttu selle lammutamisest?

AS: jah, aga inventuur ei kohusta seda alles hoidma. Asukoht jääb ikka kaardile alles, et see on seal olnud.

TS: iga objekti tuleks vaadata eraldi. Kindlasti on objekte, mida soovitatakse/tuleks säilitada. Katsun küsida mõne spetsialisti, nt. Jürgen Kusmini, arvamust selle objekti osas. Saan aru, et hoone on praktiliselt täiesti lagunenu praeguseks, seega säilitamine pole ilmselt eriti mõttekas?

11. Uue veekogu rajamise nõue, (lk 16) (I. Oleski küsimus)

IO: kirjas on, et kaitsealal on keelatud rajada veekogu üle 5 m². Kas see on n-õ näpuviga?

MM: see tuleb ilmselt kaitse-eeskirjast, kava seda ei sätesta. Piiranguvõõndis on see lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

TS: ilma valitseja nõusolekuta pole lubatud rajada uut veekogu, mille pindala on üle 5 m². See peaks olema üldine (looduskaitseadusest tulenev) nõue, mis kehtib kõikidel kaitsealadel. Minu meelest siin pole viga.

MM: jah, sarnased punktid on võetud kaitse-eeskirjast, kui on mingid vead sees, siis neid saab siin parandada, aga see pole otseselt kava teema, on lihtsalt tsiteeritud teist allikat.

12. Eramaade osakaal loodusalal (I. Oleski küsimus)

IO: lk 12 on tabel, kus kirjas eramaade osakaal: kui palju on Kõnnumaa maastikukaitsealal eramaid? Üle poole?

TS: ei, pigem ikka 1/3

13. Huvigruppide käsitus kavas, Paluküla hiiemäe kasutus, sh. lõkke tegemine

IO: ma ei taha n-õ norida, aga mulle näib, et nt. Maavalla Koda j.a Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing on tekstis mitmes kohas kuidagi liiga privilegeeritud seisundis. Just hiiemäe kasutamise osas, nt. lõkke tegemise osas, võrreldes nt. mõne teise huvigrupiga.

TS: jah, seal on kirjas, et lubada lõkke tegemist nt. tähtpäevadel. Jah, ta oligi (kava tekstis) privilegeeritud selles piirkonnas. Kas see on probleem?

IO: minu jaoks pole, aga kui rääkisime sellest, et kaitsekorralduskava reguleerib esmajärjekorras kaitsekorralduseks tarvilikke tegevusi, siis see teema seda ju ei ole?

TS: aga kui vaadata, millised probleemid on tekkinud nt. teistel kaitsealadel, siis kk-amet ja -inspeksioon peavad neid probleeme lahendama. Lõkke teema sissekirjutamine ongi selleks vajalik, et ei tekiks vastuolu huvirühma ja kaitseala valitseja vahel.

IO: küsin Meelis Mägilt, et kas praegune lõkkekoht hiimäel on n-ö kaardistatud kk-ameti poolt? Või on see isetekkeline?

MM: kõiki tegevusi kaitsealal reguleerib kaitse-eeskiri. Sellest lähtub kk-amet ja ka -inspeksioon. Mingeid erisusi kava alusel ega muu põhjal praegu ei saa teha. Nagu kaitse-eeskirjas on öeldud, kus võib lõket teha, seal ka võib. Paljud siin esilekerkivad küsimused on kaitse-eeskirja teemad. Neid saame kaitse-eeskirja muutmise käigus läbi arutada, nt. kas teeme kuskile erandi, et võib lõket teha, vms. Aga kindlasti ei saa kaitse-eeskirjas sätestada, et hiimäel võib lõket teha üks selts/ühing: kui on ametlikud lõkkekohad, siis on need mõeldud kõigile. Või teine näide, mida saaks kaitse-eeskirja lisada: et nt. poollooduslike koosluste hooldamise eesmärgil võib kaitsealal teha lõket, et raiutavat võsa põletada. Aga need on eeskirja teemad. Kui küsimuseks oli erisuste tegemine, siis siin me seda kindlasti tegema ei hakka.

TS: tegelikult, küsimus oli ka selles, et kas hiimäe lõkkekoht on kuskil n-ö ametlik. Minu meelest antud juhul need asjad toimivad selliselt, et jälgitakse, kas see lõkkekoht on ohutu.

RM: kuna see on metsamaa, siis sellel on eraldi reeglid, kuidas lõket tohib teha.

TS: antud lõkkekoht pole metsamaa. Kas üldse on olemas mingit ühtset lõkkekohtade loendit?

RM: RMK lõkkekohtade osas on, kui mingi isetekkeline, siis omaette küsimus

MM: õuemaal võib teha omaniku loal.

TS: tegemist on munitsipaalmaaga...

MM: ...mille omanik on vald, kellelt peaks tegelikult luba küsima. Jah, kõigepealt maaomanikult ja kui on tegemist kaitsealaga, siis ka kk-ametilt.

IO: ...mulle isiklikult väga meeldivad lõkked...

AS: ...nii Palukülas kui Lalli külas on lõkkekohad, mis on tegelikult läbi põlvkondade seal olnud. Nende osas võiks piiranguid seada tuleohutuse seisukohalt ja tähtpäevade alusel, nt. et tohib teha jaanipäeval, pööripäevadel, või kuidagi teisiti ajaliselt. Need pole n-ö uustekkelised ses mõttes, neil on traditsioon taga.

IO: mulle jäi silma just sõnastus: seal oli kirjas umbes nii, et Paluküla hiimäel ei tohi koristada lamapuitu ja siis oli seal, et Maavalla Koda jt, kes käivad seal lõket tegemas, kasutavad seda lõkke tegemiseks...

TS: ma ei tea, kas oli nii kirjas...

IO: oli küll...

TS: võib-olla, mõte oli pigem selles, et mitte kasutada kasvavaid puid seal.

IO: minu meelest on siin ikkagi vastuolu: seal on puhkeala, seal käiakse suusatamas jm sporti tegemas, me ei saa jätta seda metsa seal... n-ö ripakile. Seal on omad eeskirjad vallal, kuidas seda piirkonda seal korras hoida.

TS: jah, näen, et siin on erinevad huvid.

MM: kava pole veel vastu võetud...

AO: leian, et Paluküla Hiimäe Hoiu Seltsing ja Maavalla Koda pole kuidagi privilegeeritud seisundis. Peame mõistma, et Paluküla hiimägi on eriseisundis, kuna see on muistne pühapaik. Me ei tohi seada mingeid hetke-reegleid esikohale, vaid peame juba austusest oma esivanemate vastu lähtuma siinkohal tavaõigusest. Teatavasti kehtivad hiimäel aastatuhandeid omad reeglid, mis aegade jooksul on kord olnud põlu all, kord on neid heaks kiidetud. Õnneks praegu elame vabas maailmas ja tohime oma esivanemate pärandit hoida ja tavasid järgida. nt. siin tulebki esile see, et lamapuitu võib lõkkes kasutada, aga hiiest ei tohi võtta mitte midagi, isegi lille ei tohi

noppida. Niisugused tavad on. Kus see kirjas on? Võibolla seda polegi kirjas, see on tavaõiguses, ehk ka meie regivärssidest annab need põhimõtted välja noppida. Aga need pole Maavalla koja poolt välja mõeldud põhimõtted, et minna riigi/vallaga vastuollu. Need on aastatuhandeid kehtinud reeglid. Ja hiie pinda ei tohi rikkuda. Oleme kõigile öelnud, mida tohib hiies teha – alternatiivselt – nt. suusatada, kelgutada, aga hiie pinda ei tohi rikkuda – see on püha, alates nõlvast kuni tipuni. Sellest tuleb aru saada. Lõket on seal pööripäevadel tehtud aastatuhandeid, võibolla kolhoosi-, tsaari- ja rootsi ajal oli see keelu all, aga praegu hakata seal lõkke tegemist keelama...? Need on sellised põhimõtted, milleni nii ametnik kui ka tavainimene lihtsalt peab jõudma.

IO: aga hiiemäel on ka n-õ teine usk: seal sõidavad ringi „spordiusku“ inimesed. Lihtsalt märkusena.

AS: kas olete selle vastu, et lõkkes lubada kasutada kõdupuitu? Võime selle nüüd läbi vaielda?

IO: ma pole selle vastu, aga...

AS: oleme peaaegu alati võtnud lõkkepuud kaasa, kui lubatakse, siis kasutame seda kõdupuitu. Siis jääks seda isegi vähem sinna. Või kui ses osas on vastuväiteid...?

TS: ...küsimus oli pigem selles, et seal on liiga palju kõdupuitu?

IO: mind häirib, et kava läheb kuidagi liiga detailseks selles teemas: ühe lõkkekohta käsitus, arvestades kava mastaapi

TS: jah, aga see ongi arutamist vajav küsimus. Mina ei tea, kuidas Paluküla hiiemäel hakatakse korraldama ja kontrollima lõkke tegemist. See on veidi lahtine. Teada on, et seal on traditsiooniline lõkkekoht, kus vahetevahel tehakse lõket ja pole olnud probleeme sellega. Nüüd küsimus selles, kas ka nt. mujal mäel võiks sarnast tegevust lubada? Ja millised on seisukohad? Minu arvamus siinkohal on, et usulistel eesmärkidel võiks ka mujal Paluküla hiiemäel lubada lõkketegemist. Arvan, et on võimalik need piirkonnad paika panna, et seda ei tehtaks suvalistes kohtades. nt. Maavalla koja / Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsingu poolt pakkuda välja veel paar kohta? Aga olen valmis kuulama teie seisukohti.

AS: ...teine variant: on võimalik piirata ka ajaliselt, et sel ja sel tähtpäeval võib seal ja seal teha lõket ükskõik kes.

KT: olen nõus viimase lauseosaga, et kõigile on lubatud. Ja kaitsekorralduskavas on põhirõhk ikkagi loodusväärtustel. Kui küsimus on kõdujääkide põletamises, siis see pole mõeldud ühele või teisele seltsingule, vaid see peaks olema kõigile. Räägime siin ikkagi dokumendist, mis ei tõsta esile ühe või teise organisatsiooni tähtsust.

TS: jah...

KT: ...aga dokumendis oli öeldud, et just Maavalla kojalt on õigus kasutada neid mahalangenud puid, vms: leian, et ei tasu rõhutada: ühele / teisele organisatsioonile. Et teised võivad ka.

TS: pigem on küsimus ikka selles, kas, millal ja kus tohib teha lõket. Mina leian, et usulistel otstarvetel võiks neid lõkkekohti lisaks teha. Et see üks suur pole sobiv alati, kuna nt. seal võib olla muud rahvast ja seetõttu pole seal nt. võimalik mingit tähtpäeva tähistada.

KT: täpsustaksin sel juhul seda kohta selliselt: lubada lõkke tegemist ka usulistel otstarvetel. See paneks asja laiemasse konteksti. Ja tuleks ära määratleda – lähtuvalt loodusväärtustest – need kohad, kus võib teha, mingite selgete reeglite alusel (nagu nt. RMK lõkkekohad on).

AO: kordan veel üle: me ei võta sõna teistel teemadel, kuna seda ei valda. Aga Paluküla hiiemäe osas valdame. Me ei vaidlusta, et kas nt. mujal kaitsealal võiks olla rohkem / vähem lõkkekohti, kuna me seda teemat ei tunne. Kui aga on teemaks Paluküla, siis peaksime küll meie olema omajagu esikohal. Ja siis kõik teised tolerantselt võivad ka tulla lõket tegema. Sõnastus (järjekord) peaks Paluküla koha peal olema selline. Mitte nii, et sealhulgas Maavalla koja inimesed.

KT: aga Eesti vabariigis on kodanikuõigus kõige esmane, siis tulevad muud õigused ja piirangud...

AO: hea küll, aga toaksin siis kohe näite, et kirikuõpetaja kirikus ütleb küll, et kas võib nt. vahekäigus kaugushüpet organiseerida või mitte... ja keegi ei lähegi seda sinna tegema. Niisiis Paluküla hiiemäel siiski eelkõige maausulised: sest see on pühapaik. Ja kes tunneb end maausulisenä, see ongi seal veidi eelistatud seisundis.

TS: jah, aga üks asi on reguleerimises.. kuidas siiani on toimunud lõkke tegemine: pole tekkinud mingit probleemi sellega. Aga nüüd tekib küsimus, kas sellega rikutakse kaitse-eeskirja, kui tehakse lõket kuskil mujal, s.t. mitte peamises lõkkekohas. Minu meelest võiks Maavalla kojale ja Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsingule anda sellise õiguse teha lõket ka mujal, teatud tingimustel, nt. et tuleb tagada tuleohutus. Aga kui keegi teine läheb sinna lõket tegema...? Kas siis sellest ühest kohast ei piisa...?

MA: kui oli juttu ka teiseusulistest ja „spordiusulistest“, siis kui nt. teha kirikuaeda matkarada, siis see on ka vastuvõetamatu, sest tegemist on ka pühakojaga. Teine küsimus seisneb selles, et looduslike pühapaikade teema tervikuna on Eesti õigusaktides puudulikult reguleeritud, sellest on kõik aru saanud. Praegu on valmimas looduslike pühapaikade seaduse projekt, mille koostamine on lõppfaasis ja mis seega ilmselt suunatakse peatselt avalikule aruteluringile. KKK on üks asi, aga põhiseadus ütleb, et kõigil usuühingutel on õigus oma tavadid järgida. KKK ei saa kellegi keelata midagi teha, seaduse alusel pannakse need asjad paika.

KT: toetan seda: KKK pole dokument, mis saab määratleda mingile organisatsioonile eriõigusi, kui see teema pole läbi seaduste reguleeritud.

MM: kordan siiski veel üle: kaitse-eeskiri määratleb selle, mida võib/ei või. KKK-ga ei luba me midagi kellelegi rohkem ega vähem. Lõkke tegemine kaitsealal on lubatud kaitseala valitseja loal selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades. Kui tahetakse lõkkekohti juurde, siis selle võib kirjutada sinna tegevuste tabelisse: lõkkekohtade rajamine, kui on olemas vastutaja ja tegija, kes küsib selleks kk-ametilt luba ja... maaomanikult muidugi ka, kui see pole tema maa – ja nii lahendame selle küsimuse konkreetselt ära.

MA: tahaksin oponentidele, et Maavalla Koda on siiski eriseisundis Paluküla hiiemäel, kuna see on ajalooline looduslik pühapaik. Ka nt. luterlaste kirikus ei saaks suvalisi üritusi korraldada. Eestis on üle 800 loodusliku pühapaiga, Paluküla on üks neist. Ebavere hiiemägi oli ajakirjanduses, selle lahendamine läheb ilmselt üsna rahvusvahelisse mõõtmesse. See ongi eriseisund: me ei saa öelda, et see pühakoda on kõikidele lahti, aga teine pühakoda on ainult nendele ja nendele. Me ei saa sellele küsimusele nii läheneda, ei saa läheneda ka Paluküla küsimusele, et see on avalik koht kõikidele ja sealhulgas ka maausulistele: sellises sõnastuses ei saa seda sinna kirjutada. See ongi eriseis sellele konkreetsele seltskonnale, nagu on mõnede teistele organisatsioonidele vms eriseisundid vastavalt põhiseadusele jm õigusaktidele.

14. Lisateave külasterajaliste taustaloo kohta, Keava raba laugastik (I. Oleski ettepanek)

IO: tahaksin küsida/täpsustada veel üht kohta: lk 27, kus on räägitud Keava raba laugastiku fauna uurimisest, seal oli üks nimi, tahtsin küsida, kas see on... tean, et 2004. a käis Tallinna Ülikooli teadlane, Tõnu Ploompuu, oma üliõpilastega meie juures ja uurisid raba laugastikku. Sellega seoses – kui räägime objektidest (*puhkerajatistest*) ja et kavas tuleb kirjutada selliseid tegevusi, millel olemas tegija – tahan öelda, et igal objektil on oma ajalugu. nt. Paluküla-Loosalu õpperajal esmalt A. Paidla ja siis T. Petersoo tegid ja uurisid seal... aga kui nüüd RMK teeb raja ja pannakse silt üles, et RMK tegi selle, siis mina kogukonna esindajana pole sellega nõus. Tahan, et see ajalugu oleks ka jäädvustatud, nt. kes on kogu selle väärtuse esile toonud. Ehk ei pea seda siia kohe kirja panema, aga... T. Ploompuu käis ka Keavas loomastikku uurimas. Aga siin on kirjas viide „Ott, 2004“, mis mulle ei ütle midagi.

TS: ...jah, ta on ka üks teadlane... ahhaa, et siia võiks siis lisada T. Ploompuu nime?

IO: jah, seda võib temalt endalt ka veel üle küsida täpsustuseks. Tahaksin lihtsalt, et kõik need inimesed, kes on neil objektidel nt. viimase 10 a jooksul toimetanud, saaksid ikka jäädvustatud.

MM: jah, kava koostajale polnud praegu teada, et seal on keegi veel uurinud. Ta vaatab selle üle ja kui on T. Ploompuu seal seiret teinud, siis see lisatakse kavasse.

15. Imsi järve veetaseme reguleerimine (I. Oleski küsimus)

IO: lk 41 Imsi järve kohta: mida on mõeldud veetaseme reguleerimise all? Mida on mõeldud tegevuste all?

TS: Imsi järve on kavas täiendavalt uurida. Kadja järve kohta on järvede rmt-s kirjas, et võib-olla järve seisundit parandaks endise veetaseme taastamine. Samas sellist tegevust pole kavas, see on lihtsalt olukorra kirjeldus.

16. Palasi raba kajastatus tekstis (I. Oleski küsimus ja ettepanek)

IO: oled suhteliselt vähe kajastanud Palasi raba. Tekstis pole mitte kordagi isegi mainitud Lalli Suurlaugast ega Vanamatsi laugast. Miks?

TS: mõtled väärtuste osa?

IO: lk 33 nt. oled ära toonud nt. Keava raba lauka suuruse jm, aga nt. Palasi raba laugaste kohta pole midagi öeldud.

AS: Vanamatsi laugas polegi tegelikult õige veekogu nimi.

TS: IO märkus on õige. Võiks kindlasti mainida Lalli Suurlaugast ja...

IO: ...jah, olen seal talviti korduvalt käinud, seal on nii unikaalne laugastik. Ja eramaade osakaal Palasi rabas on ka suur ning kuna eramaade osakaal on potentsiaalne ohuallikas rabade loodusväärtustele, seega peaks ka seda raba kindlasti rohkem kavas kajastama – just nende kahe lauka pärast. Teine asi see, et seal saab alguse jõgi – ka seda pole mainitud. Igatahes minu jaoks oli Palasi rabast selles kava tekstis liiga vähe kirjutatud. Ehk sulle endale tundus, et on piisavalt, kuna see on sulle nii tuttav, aga...

MM: eramaa iseenesest pole ohuallikas kaitseväärtustele. Ohuks võivad olla eraomanike teatud tegevused, nt. turbakaevandamine, jms. See sõltub ikkagi konkreetsest juhust, inimesest ja tema tegevusest. Kavasse me ei saa seega nii kirjutada, et eraomand on ohuks.

17. Suur(es)aare puisniidu taastamine (I. Oleski küsimus)

IO: kui oli juttu, et tegevusi, mida ei suudeta ellu viia, pole mõtet kavasse kirjutada, siis tekkis mul küsimus: Suuresaarel on ca 15 ha laialehist metsa, mille kohta on kavas kirjas vajaliku tööna puisniidu taastamine. Kuidas see on kavandatud?

TS: see võis olla kava eelmine versioon, mida ei võetud vastu. Selles sellist asja kirjas pole.

IO: aga kirjas on, et kavas on niitmine?

TS: ei ole

18. Mootorsõidukitega liikumine väljaspool teid, taliteede kasutamine

IO: mootorsaanidega liikumine rabas talvisel ajal: kui on kirjas, et teedel ja radadel on lubatud liikuda, siis kas taliteed kuuluvad pärandkoosluslike objektide hulka või mitte?

MM: see on jällegi kaitse-eeskirja teema: seal on kirjas, kus võib liikuda mootorsõidukitega. Kavaga me ei saa lubada midagi rohkemat. Teed ja rajad, mida seal mainitakse: nende all mõeldakse neid, mis on kantud põhikaardile.

IO: ...aga metsasihid?

MM: ...sel juhul peavad sihid olema eraldi nimetatud kaitse-eeskirjas. Aga need on jah kaitse-eeskirja teemad. Kui tuleb kaitse-eeskirja muutmine, siis kaitse-eeskiri võimaldab teha sellist erandit, et võime kaaluda, kas lisada sinna nt, et lubada mootorsõidukeid ka nt. ajaloolistel taliteedel, vms. Kava kontekstis selle arutamine ei anna meile praegu midagi.

TS: minu seisukoht on selline, et vanad taliteed pole selleks, et neil mootorsõidukitega liikuda. See pole neile ajalooliselt omane, pole nende põhiülesanne.

IO: ...aga kui on olemas huvigrupid, kes soovivad taliteid kasutusele võtta? Raiemaht oleks seal minimaalne...

TS: sisuliselt oleks see ikkagi kaitse-eeskirja rikkumine. Ma ei saa kavassee kirjutada tegevust, mis lubaks kaitse-eeskirja rikkumist. Ma ei näe hetkel mingit perspektiivi anda luba mootorsõidukite kasutamiseks.

IO: hea küll, jätame selle praegu lahtiseks. Aga kõikidel kaitsealadel on ka oma rekreatiivsed väärtused ja need on erinevad tegevused, mis aitavad neid ellu viia.

TS: jah, aga see jääb kaitse-eeskirja teemasse.

MM: jah. Praegu arutatud teemadest võiks olla asjakohane seesama taristu küsimus: kas lõkkekohti on juurde tarvis, jm. Keava laudtee küsimus jäi pisut lahtiseks: saan aru, et huvi on olemas, et see peaks sinna jääma, aga kas see realiseerub, ei tea praegu. Kas on veel selliseid objekte, mis vaja arutada, nt. Kehtnast, Kaiust? nt. Kuimetsa urgete osas: kuidas leida tasakaal, kui palju neid eksponeerida, palju säilitada puid ees/peal/vahel? Kaitsekorralduskava peaks just siin tegema ettepanekuid, kas nt. puhastada mingid kohad ära, vms.

IO: tulen korraks veel lumesaaniga sõitmise teema juurde tagasi ja toon siinkohal huvitava paralleeli: kui nt. mina ei tohi Keava rabas mootorsõidukitega sõita, aga eelmisel suvel käis seal kuue tunni jooksul ligi 600 inimest läbi. Ja kk-amet ei teadnud sellest eriti midagi tol ajal?! Et ka teil oli siis mingil ajal n-ö infovaakum?

TS: taliteede küsimus jäi meil jah pooleli: minu meelest on mootorsõiduki raja planeerimine sinna täiesti välistatud

IO: aga miks?

TS: kuna see on keelatud tegevus

IO: aga ta ei pea seda olema, kui see on kontrolli all ja põhineb kogukonna huvidel? Ja turismiväärtuste edendamisel. Ja oludega peab nuginii arvestama: lumevaesel / soojal talvel ei saagi lumesaaniga rabas sõita: selleks peab ikka korralik talv olema!

MM: kava saab ses küsimuses käsitleda ainult vanade taliteede puhastamist. Kõik, mis puudutab nende kasutust, sh. mootorsõidukeid, reguleeritakse kaitse-eeskirjaga. Aga taliteede puhastamine jah: kui huvi on, siis kaitseala valitseja nõusolekul võib selle tegevusena kirja panna, tegijaks vald koostöös kohaliku ettevõtjaga, vms.

TS: aga siiski sel juhul, kui teed taastatakse, siis sel pole mingit otsest seost sellega, et neil võib sõita mootorsõidukitega?

MM: jah. Need on pigem matkamiseks räätsade, suuskade jms-ga.

TS: minu seisukoht on, et mootorsõidukitega neil ikkagi ei tohiks lubada sõita.

MM: jah, praegune kaitse-eeskiri ei luba seda.

KT: olen M. Mägiga nõus, et me loome puhastamise-hooldamisega võimaluse, aga mitte ei anna kellelegi konkreetset õigust seal midagi teha. Selleks on eeskirjad, millistele transpordiliikidele on need teed mõeldud.

19. Kuivendamise reguleerimine, kraavide seisukord (I. Oleski küsimused)

IO: lk 40, oled mitmes kohas maininud, et rabade taastamisel tuleks lasta rabade servades olevad kraavid kinni kasvada. Nii võib kusagil küll teha, aga siin tuleb täpselt ära määratleda, kus ja kuidas. Mina pole küll nõus, et minu maja taga olev kraav kinni kasvaks. Kui sinna elama tulin, siis seda kraavi polnud ja seal oli ca pooleteise-hektari suurune „määramatu ala“. Minu kraav on 1996. a kaevatud ja toimib siiani hästi, kindlasti toimib ka veel vähemalt järgmised 10 a. Aga see, et ta kinni kasvaks: siin peab olema väga ettevaatlik. Aga kavas on igal pool selline nõue (kinni kasvada laskmine) sees.

TS: see on pigem kaitse-eeskirja teema ja kk-ameti loal toimub kraavide puhastamine. Minu soovitus on küll pigem lasta kraavid kinni kasvada, aga võin siia kirjutada ka, et kui omanik on teisel seisukohal, siis on tal kaitse-eeskirja piires võimalik toimida teisiti.

IO: mulle on oluline, et kraavide teema ei muutuks KKK-s üheks prioriteediks, pelgan just seda.

TS: et ei anta luba kraavide puhastamiseks?

IO: jah, näiteks. Aga tegelikult üks korralikult kaevatud kraav peaks toimima siiski oma 10 kuni 20 a, mõned leiavad, et isegi 40 a. Selle aja peale saab üks ökoloogiline eluring nagunii juba täis, mets on peale kasvanud.

TS: see sõltub kaitseala valitsejast, mida ja kuidas lubab seal teha

20. Huvide esindatus koosolekul, esitatud ettepanekute edasise menetlemise kord

TR: mulle on siiani jäänud mulje, et see koosolek tegeleb vaid ühe inimese isiklike huvide kaitsmisega? Kas on nii ja miks?

IO: ...aga ma olen selle kava läbi lugenud ja mul on õigus teha ettepanekuid ja esitada küsimusi

TR: praeguseni on olnud juttu ainult nt. Sinu isiklikust kraavist/metsarajast, jms. Need on vaid Sinu isiklikud küsimused?!

TS: koosoleku üks eesmärke ongi läbi arutada muuhulgas ka kohaletulnute isiklikud küsimused. See on täiesti lubatud.

IO: ...jah, aga ma ju elan sellel kaitsealal, see puudutab mind. Ja osa küsimusi pole ka ainult minu isiklikud teemad.

MA: mul on protseduuriline küsimus: kuidas esitatud ettepanekuid analüüsitakse ja lõplikku teksti lisamine, kes seda otsustab (mingi komisjon, vms)?

TS: kava koostajad kaaluvad ettepanekud läbi, kas ja mismoodi on neid võimalik arvestada.

MM: palun ettepanekud ka eraldi e-kirjaga saata, võimalikult peatselt.

21. Ehitusküsimused seoses Paluküla hiiemäega

AO: Paluküla puhul on väga oluline küsimus ka see, kuidas saaksime takistada seda, et sinna ei tuleks hiiemäele mittesobivaid ehitisi. Kordan, et hiiemäele kõlbab vaid hiieait (rituaalide läbiviimise vahendite hoiupaik) ja hiiesaan. Millised need täpsemalt on, seda teadmist me rahva ühismälus kahjuks enam vist eriti pole. Ülejäänud ehitised oleksid pühapaiga rikkumine.

TS: meil pole võimalik seda küsimust praegu lahendada...

AO: jah, see on lihtsalt informatsiooniks: kuivõrd lõkkeaseme küsimuse arutamisele pühendasime nii palju aega, aga see on ikkagi väiksem küsimus võrreldes mõne ehitisega.

22. Vahastu hoiuala (A. Murumäe küsimused ja ettepanekud)

AM: kahjuks ei saanud seda kava ettepanekut varem lugeda, seetõttu tekkis küsimus, et kuidas kava puudutab Vahastu hoiuala?

TS: seal on põhiline väärtus niidud, mille hooldus on vajalik. Väiksem küsimus on võõrliigi teema.

MM: Kuidas seal tähistus on?

AM: Ei ole tähistust. Matkarada läheb sealst läbi, hoiuala võiks tähistada. RMK matkatee läheb sealst servast läbi, nüüd käiakse seal rohkem kui varem, võibolla mõni peatub ja saab seal mõelda või... lihtsalt kaalumiseks ettepanek.

TS: jah, arvan, et see on vajalik lisada sinna hoiuala tähistus.

MM: matkaraja tähistust seal pole?

AM: matkarada läheb sealst kõrvalt läbi, mitte otse hoiualalt, aga kõrvalt.

TS: seal arvasin ise, et pole vaja tähistust, aga kui leiate, et on, siis lisan selle

AM: käsitiivaliste uuringud on ainult Kuimetsas karstiaala: aga kas neid Vahastus ei ole mõtet uurida? Mati Masing kunagi seda juba tegi millalgi?

TS: leian, et uuringud on vajalikud, kindlasti tuleks seda ka Vahastus teha, ma ei tea, kas see korralikult kirja sai.

AM: Mina ei lugenud seda välja.

AM: eks seal on mõned keldrid korda tehtud, seal talvituvad.

TS: jah.

AM: enamus mõisa hoiualast on lisaks ka pärandkultuuri ala (vana mõisasüda): kas oleks mõtet ka seda rohkem eksponeerida?

TS: ootan Sinu ettepanekuid.

AM: jah, saadan need siis kirjalikult.

MM: jah, ootame konkreetseid ettepanekuid. Ettepanekus peaks ka täpsustama, kes oleksid tegijad soovitavaile tegevustele.

23. Kauni kuldkinga leiu-/seirekohad (I. Oleski küsimus)

IO: siin on kirjutatud kuldkingast, kust said teavet, et Tarsi maadel on kuldkinga leiukohti?

TS: kaks allikat oli: üks oli seirekoht ja teine leiukoht. Küsisin järele, vastati, et seal on üks koht, ja kuna Sinult tuli info, et see asub Sinu maal, siis peakski see olema Sinu maal. Mingi pisike koht, mida alles pole. See info pärineb siis Sinult.

IO: minu talu maadel seda küll pole.

TS: ahhaa, aga see oli siis mujal. kellegi teise maal Linnaalustel? Tahaksin seda asukohta teada. Aga see on väljaspool kaitseala?

IO: jah

Koosoleku lõpp: 18.10

KÖNNUMAA LOODUSALA KAITSEKORRALDUSKAVA KOLMAS KAASAMISKOOSOLEK

PROTOKOLL

Skype, 20.05.2020

Algus kell 13.00, lõpp kell 14.00

Juhatas: Sander Laherand, kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist
Protokollis: Riina Kotter, kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist
Võtsid osa: Olavi Randver (Keskkonnaamet), Arvi Sepp (Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsing), Toivo Sepp (kaitsekorralduskava koostaja), Lauri Mölder (Paluküla Klubi MTÜ), Artur Ojasalu (Kehtna Vallavalitsus)

Sander Laherand juhatab koosoleku sisse ja tutvustab Kõnnumaa loodusala kaitsekorralduskava tööversiooni, selgitab kava ülesehitust ja eesmärki.

Sander Laherand: Oluline osa kavast on tutvustada kaitseväärtusi ja fikseerida mõõdetavad kaitse-eesmärgid. Samuti annab kava valitsejale suunise, kuidas ja mida kaitstaval alal teha ja korraldada. Keelatud ja lubatud tegevused on määratud kaitse-eeskirjaga, mis kinnitati eelmisel aastal. Kaitsekorralduskava eelnõu saatsime 71 asutusele, organisatsioonile, inimesele, aga reageerisid 10. Avaldasime ka teate ajalehes. Andsime teates teada, et lähtuvalt kriisiaegsest perioodist väldime otseseid kontakte, mis pole hädavajalikud, ja seega korraldame koosoleku Skype'i teel. Täna keskendume tehtud ettepanekutele. Esmajärjekorras võtaks ette Paluküla Hiiemäe Hoiu Seltsingu ja Maavalla Koja ettepanekud. Ettepanek oli Paluküla hiiemäe radade hooldamise puhul mitte käsitleda radade osi, kus kasvab hall lepp, erinevalt muudest metsaaladest, kuna see võib viia metsade majandamisele ja kahjustada sealseid kaitseväärtusi. Ettepanek oli, et radade hooldus oleks igal pool sarnane varasemale ja otsused oleksid kokkuleppelised. Täiendasime kava, rõhutame, et kokkulepe on endiselt oluline ja vajalik, samas oleme mures, et rajale võib nt tormi tõttu langeda korruga väga suures mahus puid. Kavaga võiks anda võimaluse neid puid rajalt eemaldada, kui huvigrupid leiavad, et see on vajalik.

Arvi Sepp: Ma ei saanud alguses aru, kas keegi on huvitatud halli lepa väljaveost. Kui sealt keegi suures koguses välja vedada ei taha ja see on teemaks puhtalt ilu pärast ja kui ta võimalusena on eri huvigruppide kokkuleppel kavas esitatud, siis võib nii jääda. Samas kohapeale jätmise häirib loodust vähem.

Riina Kotter: Teisest küljest oleme rääkinud ka sellest, et tuleb jätta mingi võimalus ohutuse tagamiseks, kui puid on rajalt kiiresti eemaldada vaja.

Arvi Sepp: Kui ta on võimalusena, mis siis ikka.

Sander Laherand: Vaikimisi kindlasti raiet ei planeeri, kokkuleppel võiks olla võimalik maastikuilmet vajadusel parandada.

Riina Kotter: Puude väljavedu saab ainult erietsus olla.

Sander Laherand: Ma näen, et kõnega on ühinenud Artur Ojasalu, kes salvestab koosolekut. Pean küsima, kas teised osalejad on salvestamisega nõus.

Artur Ojasalu: Osalen koosolekul vallavalitsuse esindajana, olen spordi- ja noorsootöö spetsialist. Teised kolleegid ei saanud kahjuks koosolekul osaleda ja seetõttu palusid, et ma võimalusel salvestaksin, et nad saaksid ka pärast arutelu kuulata. Meie kindlasti ei planeeri puude küttepuidena kasutamist või müüki, eesmärgiks on ikkagi inimeste ohutuse tagamine, lumerohketel talvedel on teinekord vaja väga kiiresti tegutseda. Viimasel ajal on lumerohkeid talvi väga vähe, ongi ainult mõned hommikud, kui rada saab teha, seega on vaja kiiresti tegutseda.

Arvi Sepp: Kaugus raja äärest ikka kehtib.

Sander Laherand: See on meil kavas öeldud, et puud jäävad kohapeale, aga viiakse rajast piisavalt kaugele, et nad ei ohustaks külastajaid.

Lauri Mölder: Kas on ette nähtud ka toetus selle raames, et neid hakatakse tõstma rajast kaugemale?

Sander Laherand: Toetusmeetmeid me ei saa selleks ette näha.

Toivo Sepp: Milles on küsimus? Kui raja kõrvale on puud jäetud, siis ma ei saanud aru selle seosest maastikuilmega? Kuidas lamapuit seostub maastikuilmega?

Sander Laherand: Raja kõrval on ühevanuseline halli lepa puistu ja mingil hetkel võib leppa kuhjuda liiga suurel määral. See võib nii juhtuda, aga ei pruugi.

Toivo: Miks see probleem on? Isegi kui mõni puu kukub, miks see probleem on?

Riina Kotter: Muidu me seda probleemina ei näe, aga kui ilmastikust tingituna kukub raja servas leppa väga palju korruga ja raja kõrval pole ruumi, kuhu puid lükata, et nad ei ohustaks inimesi, siis võib probleem olla. Lepikud jõuavad korruga vanusesse, kus nad hakkavad korruga välja langema. Metsas ongi see tavaline, aga me pidasime silmas raja servi.

Toivo Sepp: Saan aru, kui olukord muutub tehniliselt keeruliseks. Kui võimalik, siis tuleks hall lepp jätta metsa alla, kuna pole põhjust ära viia. Leian, et võiks olla võimalik seda halli leppa sinna jätta.

Sander Laherand, Riina Kotter: Kavasse jääks sõnastus, et üldine printsiip on, et ei veeta ära, kokkuleppel ja kui huvigrupid on üksmeelel, siis on äravedu võimalik.

Sander Laherand: Toivo Sepp küsis, miks ei käsitleta elupaikade kaitset terviklikult. Miks pole piiranguvõõndis elupaikade kaitse sama oluline kui sihtkaitsevõõndis ja hoiualadel? Samuti tuleks toetusmeetmed üle vaadata: toetada neid, kes väärtusi kaitsevad. Kavaga määrame pindalalised eesmärgid, peamine kaitsekord sätestatakse kaitse-eeskirjaga. Kui selgub otsuse tegemisel, et

tegevus kahjustataks loodusala eesmärki, siis tegevust ei lubata. Ennekõike vaatame, kas eesmärgid on täidetavad, hoiualadel tuleb kaitsekord looduskaitsealadest. Me ei saa lausaliselt raieid keelata kavaga, vajalik on teha kaalutusotsus.

Toivo Sepp: Piiranguvööndis turberaie võib tähendada sisuliselt lageraiet, mis on elupaikade puhul probleem, mõne teise metsa puhul võib-olla mitte.

Sander Laherand: Lähtume otsuse puhul kaitse-eeskirjast ja elupaikade osas langetame kaalutletud otsuse. Lageraie osas on fikseeritud, millises ulatuses seda saab teha. Turberaie on samuti uuendusraie, kuigi jah, elupaiku hävitav.

Riina Kotter: Kaitse-eeskiri võimaldab uuendusraie lubamisel kaalutlust teha, kuna uuendusraie on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Toivo Sepp: See on tõenäoliselt üldisem probleem, toetuste süsteem ei tee vahet, kas elupaiku säilitatakse piiranguvööndis või mitte.

Riina Kotter: Kuna tulemas on uus toetuste periood, siis on see praegu arutelu all, mis põhimõttel toetusi edaspidi andma hakatakse. On arutatud, et tuleks arvestada ka metsa vanust.

Sander Laherand: Muinsuskaitseamet palus rõhutada, et neid tuleb tööde planeerimisse kaasata, kui tööd puudutavad muinsuskaitsealuseid objekte. Muinsuskaitseamet palus arheoloogiamälestiste puhul kava täiendada ja seda me ka tegime. MTÜ Kõnnumaa Külustuskeskus soovis, et käsitleksime pärandkultuuriobjekte, mille me kavasse lisasime. Sooviti kavas käsitleda ka Keava raba külustustaristu valmimist, me praegu ei saa neid käsitleda, kuna objektid on praegu seadustamata, samuti on vaja kindlaks teha, kas nad mõjuvad alale negatiivselt või mitte. Samuti paluti käsitleda kavas II prioriteedina Keava terviseradu. Praegu me kavas neid ei käsitle, kuna tegemist ei ole niivõrd külustusobjektide planeerimisega, vaid tegemist on ikkagi terviseradadega sportimiseks. Kui on vaja hiljem kavasse muudatusi sisse viia, saame seda teha.

Riina Kotter: Võib-olla peaks rõhutama, mille alusel me prioriteete tegevustele paneme. II prioriteedi tööd on need, mis on hädavajalikud väärtuste kaitsest lähtuvalt. III prioriteeti paneme tööd, mida sageli teevad huvigrupid ja mis otseselt pole vajalikud väärtuse säilimise tagamiseks, aga samas ka ei kahjusta väärtusi ja võivad nende säilimisele kaasa aidata. Keskkonnaametil on põhimõte, et külustustaristu peab kavas kirjas olema. Samas need objektid, mis pole ala tutvustamiseks, vaid on näiteks maaomaniku huvidest lähtuvalt rajatud, nende rajamist me kavas tegevusena ei kirjelda. Näiteks terviserajad pole üldiselt kaitseala väärtuste tutvustamiseks mõeldud, samas võib neid muidugi ka ala tutvustamiseks kasutada. Kui nii planeeritakse, siis saame hiljem need kavasse lisada.

Lauri Mölder: Infotahvliid terviseradadel oleks küll positiivne, selles osas võiks koostööd teha.

Riina Kotter: Mis radadest me räägime?

Lauri Mölder: Mõtlesin Paluküla terviseradasid.

Riina Kotter: Me saame selle mõtte kavasse lisada, et Paluküla radade äärde võib huvigrupi initsiatiivil infotahvleid rajada. Sunduslikuks me huvigrupile seda teha ei saa. Saame seda kavas tekstina kajastada, et radade ääres võiks kaitseala infot üles panna. Kas te oleksite ise huvitatud info üles panemisest ja ootate meilt sisu osas abi?

Lauri Mölder: Jah, selles osas saame koostööd teha.

Riina Kotter: Me paneme mõtte kavasse, otseselt tegevusena ei kirjelda.

Toivo Sepp: Ma ei tea, kas see on muinsuskaitse küsimus, aga kes tegeleb linnamägede tutvustamisega?

Riina Kotter: Kui tutvustatakse muinsuskaitse objekt, siis sellega tegeleb Muinsuskaitseamet. On ka erandeid, näiteks tegi Neerutis Sadulamäel RMK koostööd Muinsuskaitseametiga ja pani muinsuskaitse info projekti raames üles.

Sander Laherand: Varakevadel saime linnamäel maaomaniku esindaja ja Muinsuskaitseametiga kokku, maaomanik avaldas küll soovi ala hooldada. Samas kirjalikult ettepanekuid kava täiendamiseks ei tulnud, aga hooldushuvi on.

Toivo Sepp: Keava mägedes on külastuse mõttes palju huvitavat, seal võiks kaaluda edaspidi infotahvli/infotahvlite rajamist. Seal varem olid stend linnamäel, ei ole seal nüüd käinud.

Sander Laherand: On stend, mis toetub puu najale. Kavasse saab lisada, et Keskkonnaamet pooldab muinsuskaitse objektide tutvustamist.

Lauri Mölder: Tahaksin küla poolt rääkida. Kui küla tahab kiike paigaldada, siis kuidas seda kavas käsitletakse ja kas see on võimalik?

Riina Kotter: Külaplatsid ja külakiiged ei ole kaitseala tarbeks või kaitsekorralduseks vajalikud rajatised, aga nende lubamist saab kaaluda lähtuvalt kaitse-eeskirjast. Nende ehitamine tuleb Keskkonnaametiga eelnevalt kooskõlastada, tuleb esitada kooskõlastustaotlus, kavas me seda tegevusena ei kajasta.

Sander Laherand: Samas ei ole põhjust neid rajatisi mäe nõlvale rajada.

Riina Kotter: See ongi kooskõlastustaotluse mõte, et kui see esitatakse, siis saab alati vaadata, kuhu selliseid rajatisi on võimalik püstitada. Neid objekte ei saa rajada kohtadesse, kus nad kaitseala väärtusi kahjustavad, tuleb leida sobilik koht. Meie fookus kavas on kaitsekorralduslik teema, aga see ei tähenda, et muid tegevusi alal teha ei saa. Info ülespanemise puhul tasuks küll Keskkonnaameti poole pöörduda, siis saaks arutada, mis on see info, mida üles võiks panna.

Toivo Sepp: Kui Keskkonnaamet või keegi teine infotahvleid koostatakse, siis võiks teha ühise arutelu, mis seal infotahvil kirjas võiks olla.

Sander Laherand: Kõnnumaa puhul võime võtta eesmärgiks, et kõik saaksid kaasa rääkida, meil meiliaadressid on olemas.

Riina Kotter: Praegu paneme Keskkonnaametis kokku infotahvlite koostamise head tava, kui see valmib enne kava kinnitamist, saame selle ka Kõnnumaa kavale lisada.

Sander Laherand: Täiendame nüüd kava lähtuvalt tehtud ettepanekutest ja siis saadame kava kinnitamisele.